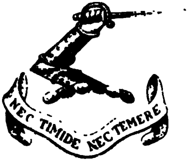
[illegible]

2946/42

NEC TIMIDE NEC TEMERE

M. TULLII

CICERONIS

OPERUM OMNIUM

VOL. VII.

ORATIONUM

VOL. IV.

EX EDITIONE J. OLIVETI.

GLASGUAE,

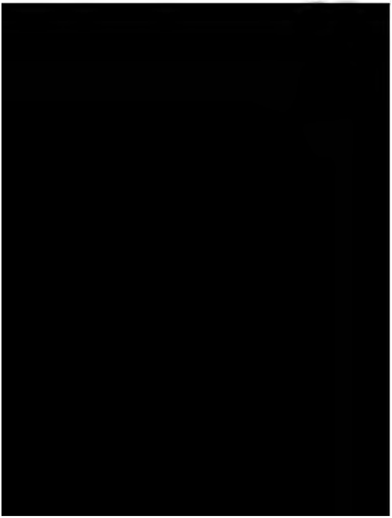
IN AEDIBUS ACADEMICIS

EXCUDEBANT ROB. ET AND. FOULIS

ACADEMIAE TYPOGRAPHI

MDCC XLIX.

VOL. VII.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

LEGE AGRARIA,

CONTRA

P. SERVILIUM RULLUM.

IN SENATU.

ORATIO XV.

* * * Quae res aperte petebatur, ea nunc occulte cuniculis oppugnatur. dicent enim decemviri, id quod dicitur a multis *et* ſaepe dictum eſt; poſt eoſdem conſu*les*, regis Alexandri teſtamento, regnum *illud, populi* Romani eſſe factum. dab

tis igitur Alexandriam clam petentibus
iis, quibus apertiſſime pugnantibus re-
ſtitiſtis? haec, per deos immortales! u-
trum eſſe vobis conſilia ſiccorum, ac vi-
nolentorum ſomnia: et utrum cogitata
ſapientum, an optata furioſorum viden-
tur? videte nunc, proximo capite ut im-
purus helluo turbet rempublicam; ut a
majoribus noſtris poſſeſſiones relictas
diſperdat, et diſſipet; ut ſit non minus in
populi Romani patrimonio nepos, quam
in ſuo. proſcribit in ſua lege vectigalia,
quae decemviri vendant, hoc eſt, pro-
ſcribit auctionem publicorum bonorum.
agros emi vult, qui dividantur: quaerit
pecuniam. videlicet excogitabit aliquid,
atque afferet. nam ſuperioribus capiti-
bus dignitas populi Romani violabatur:
nomen imperii in commune odium orbis
terrae vocabatur: urbes pacatae, agri ſo-
ciorum, regum ſtatus decemviris dona-
bantur: nunc praeſens certa pecunia nu-
merata quaeritur. expecto, quid tri
bunus plebis vigilans et acutus excog
tet. veneat, inquit, ſilva Scantia. utru
tandem hanc ſilvam in relictis poſſeſſ
nibus, an in cenſorum paſcuis inven

si quid est, quod indagaris, inveneris, e
tenebris erueris, quanquam iniquum est,
consume tamen sane, quoniam commodum est, quoniam quidem tu attulisti. silvam vero tu Scantiam vendas, nobis consulibus, atque hoc senatu? tu ullum vectigal attingas? tu populi Romani subsidia belli? tu ornamenta pacis eripias? tum vero hoc me inertiorem consulem judicabo, quam illos fortissimos viros, qui apud majores nostros fuerunt: quod quae vectigalia, illis consulibus, populo Romano parta sunt, ea, me consule, ne retineri quidem potuisse judicabuntur.

2 Vendit Italiae possessiones ex ordine omnes. sane est in eo diligens: nullam enim praetermittit. persequitur in tabulis censoriis totam Siciliam: nullum aedificium, nullos agros relinquit. audistis auctionem populi Romani proscriptam a tribuno plebis, constitutam in mensem Januarium: et, credo, non dubitatis, quin idcirco haec, aerarii causa, non vendiderint ii, qui armis et virtute pepererunt, ut esset, quod nos, largitionis causa, venderemus. videte nunc, quoad fecerit iter apertius, quam antea. nam superio-

re parte legis quemadmodum Pompeium oppugnarent, a me indicati ſunt: nunc jam ſe ipſi indicabunt. jubent venire agros Attalenſium, atque Olympenorum. hos populo Romano Servilii, fortiſſimi viri, victoria adjunxit. deinde agros in Macedonia regios, qui partim T. Flaminini, partim L. Pauli, qui Perſen vicit, virtute parti ſunt: deinde agrum optimum et fructuoſiſſimum Corinthium, qui L. Mummii imperio ac felicitate ad vectigalia populi Romani adjunctus eſt: poſt autem agros in Hiſpania apud Carthaginem novam, duorum Scipionum eximia virtute poſſeſſos: tum vero ipſam veterem Carthaginem vendunt, quam P. Africanus nudatam tectis ac moenibus, ſive ad notandam Carthaginenſium calamitatem, ſive ad teſtificandam noſtram victoriam, ſive ad oblatam aliquam religionem, ad aeternam hominum memoriam conſecravit. his inſignibus atque inſulis imperii venditis, quibus ornatam vobis majores veſtri rempublicam tradiderunt, jubent eos agros venire, quos rex Mithridates in Paphlagonia, Ponto, Cappadociaque poſſederit. num obſcure viden-

tur, prope [illegible] praeconis, insectari Cn. Pompeii exercitum, qui venire jubeant eos ipsos agros, in quibus ille etiam nunc
3 bellum gerat, atque versetur? Hoc vero cujusmodi est? quod ejus auctionis, quam constituunt, locum sibi nullum definiunt? nam decemviris, quibus in locis ipsis videatur, vendendi potestas lege permittitur. censoribus vectigalia locare, nisi in conspectu populi Romani non licet: his vendere vel in ultimis terris licebit? at hoc etiam nequissimi homines, consumptis patrimoniis, faciunt, ut, in atriis auctionariis potius, quam in triviis, aut in compitis auctionentur: hic permittit sua lege decemviris, ut in quibus commodum sit tenebris, ut in qua velint solitudine, bona populi Romani possint divendere. jam illa omnibus in provinciis, regnis, liberis populis quam acerba, quam formidolosa, quam quaestuosa concursatio decemviralis futura sit non videtis? hereditatum obeundarum causa, quibus vos legationes dedistis, qui et privati, et privatum ad negotium exierunt, *non maximis* opibus, neque summa *auctoritate* praediti, tamen auditis

, quam graves eorum adventus
estris esse soleant. quamobrem
tatis impendêre hac lege omnibus
us terroris et mali, cum mittantur
bem terrarum decemviri summo
mperio, summa cum avaritia, infi-
que omnium rerum cupiditate? quo-
cum adventus graves, cum fasces
midolosi, tum vero judicium ac po-
tas erit non ferenda. licebit enim,
hod videbitur, publicum judicare: quod
int. vendere. etiam illud, quod
facient, ut pecuniam
id iis ip-

quibus cautum ſit foedere. hi
rica, qui ab Hiempſale poſſiden-
quaero, ſi Hiempſali ſatis eſt
oedere, et Recentoricus ager
ſt, quid attinuerit excipi? ſin
illud habet aliquam dubitatio-
ier Recentoricus dicitur non-
eſſe publicus: quem putet exi-
m, duas cauſas in orbe terra-
rtas, quibus gratis parceret?
ſinam tam abſtruſus uſquam
videtur, quem non architecti
gis olfecerint? provincias, ci-
eras, ſocios, amicos, reges de-

laturos arbitrantur. quam cau-
scipere jurati judices noluerunt,
sti decemviri suscepere. idcirco a
ous fortasse praetermissam esse ar-
tur, quod sit ipsis reservata. dein-
am in reliquum tempus diligentis-
ancit, ut, quod quisque imperator
t pecuniae, protinus ad decemvi-
eferat. hic tamen excipit Pompei-
imillime, ut mihi videtur, atque in
ge, qua peregrini Roma ejiciuntur,
ippus excipitur. non enim hac ex-
one unus afficitur beneficio, sed u-
privatur injuria. sed cui manubias

tam pecuniam decemviralem. minuetur hujus pecuniae invidia: consumetur enim in agrorum emptionibus. optime. quis ergo emet agros istos? iidem decemviri: tu Rulle (missos enim facio caeteros) emes, quos voles: vendes quos voles: utrumque horum facies, quanti voles. cavet enim vir optimus, ne emat ab invito. quasi vero non intelligamus, ab invito emere, injuriosum esse: ab non invito, quaestuosum. quantum tibi agri vendet, ut alios omittam, socer tuus? et, si ego ejus equitatem animi probè novi, vendet non invitus. facient idem caeteri libenter, ut possessionis invidiam pecunia commutent: accipiant, quod cupiunt: dent, quod retinere vix possunt. nunc prospicite omnium rerum infinitam atque intolerandam licentiam. pecunia coacta est ad agros emendos: ii porro ab invitis non ementur. si consenserint possessores non vendere, quid futurum est? referetur pecunia? non licet. exigetur? vetat. verum esto: nihil est, quod non emi possit; si tantum des, quantum velit venditor. spoliemus orbem terrarum, vendamus vectigalia, effundamus

iptio? deducentur, inquit, ...
ot? quorum hominum? in quae
is enim non videt, in coloniis es-
omnia consideranda? tibi nos,
t istis tuis, harum omnium rerum
atoribus, totam Italiam inermem
ros existimasti, quam praesidiis
naretis? coloniis occuparetis? om-
vinclis devinctam et constrictam
tis? ubi enim cavetur, ne in Janicu-
oniam constituatis? ne urbem hanc
alia premere, atque urgere possitis?
faciemus, inquit. primum nescio a
le timeo: postremo non committam,
... quam nostro

... modo
... retinendae, ſed ne libertatis
dem recuperandae ſpes relinquatur.
ue haec a me ſuſpicionibus et conjec-
coarguuntur. jam omnes omnium
etur error: jam aperte oſtendent, ſi-
omen hujus reipublicae, ſedem urbis
ie imperii; denique hoc templum Jo-
optimi maximi, atque hanc arcem
ium gentium diſplicere. Capuam de-
colonos volunt. illam urbem huic
rurſus opponere, illuc opes ſuas de-
, et imperii nomen transferre cogi-
qui locus, propter ubertatem agro-
bundantiamque rerum omnium, ſu-
m et crudelitatem genuiſſe dicitur:
tri coloni, delecti ad omne facinus

nibus conducentur, ...
erio domicilium praebere posse.
, nisi evertere rempublicam cu-
ac vobis novam dominationem
re, credo, quam perniciosa es-
n videretis? Quid enim caven- 7
in coloniis deducendis? si luxu-
nibalem ipsum Capua corrupit. si
: nata inibi esse ex Campanorum
videtur. si praesidium: non prae-
huic urbi ista colonia, sed oppo-
at quemadmodum armatur? dii
ales! nam bello Punico, quidquid
Capua, potuit ipsa per sese. nunc
... quae circum Capuam sunt,

ctigalium, non flagitium, hujus jacturae atque damni; praetermitto illa, quae nemo eſt, quin graviſſime, et veriſſime conqueri poſſit, nos caput patrimonii publici, pulcherrimam populi Romani poſſeſſionem, ſubſidium annonae, horreum belli, ſub ſigno clauſtriſque reipublicae poſitum vectigal, ſervare non potuiſſe: eum denique nos agrum P. Rullo conceſſiſſe; qui ager ipſe per ſeſe et Syllanae dominationi et Gracchorum largitioni reſtitiſſet. non dico, ſolum hoc in republica vectigal eſſe, quod, amiſſis aliis, remaneat: intermiſſis, non conquieſcat: in pace niteat, in bello non obſoleſcat: militem ſuſtentet, hoſtem non pertimeſcat. praetermitto omnem hanc orationem, et concioni reſervo: de periculo ſalutis, ac libertatis loquor. quid enim exiſtimatis integrum vobis in republica fore, aut in veſtra libertate, ac dignitate retinendum, cum Rullus, atque ii, quos multo magis, quam Rullum, timetis, cum omni egentium atque improborum manu, cum omnibus copiis, cum omni argento, et auro, Capuam, et urbes circa Capuam occuparint? his ego rebus, P. C. reſiſtam

ementer, atque acriter: neque pati-
homines ea, me consule, expromere,
ae contra rempublicam diu cogitarint.
raftis, Rulle, vehementer, et tu, et non-
ulli collegae tui, qui speratis, vos con-
tra consulem, veritate, non ostentatio-
ne popularem, posse in evertenda repub-
lica populares existimari. lacesso vos;
in concionem voco; populo Romano
disceptatore uti volo. Etenim, ut cir- 8
cumspiciamus omnia, quae populo grata
atque jucunda sunt, nihil tam populare,
quam pacem, quam concordiam, quam
otium reperiemus. sollicitam mihi civi-
tatem suspicione, suspensam metu, per-
turbatam vestris legibus, et concionibus,
et seditionibus tradidistis: spem impro-
bis ostendistis: timorem bonis injecistis:
fidem de foro, dignitatem de republica sus-
tulistis. hoc motu, atque hac perturba-
tione animorum, atque rerum, cum po-
pulo Romano vox et auctoritas consulis
repente in tantis tenebris illuxerit: cum
ostenderit, nihil esse metuendum, nul-
lum exercitum, nullam manum, nullas co-
lonias, nullam venditionem vectigalium,
nullum imperium novum, nullum reg-

ero ſcelera conſiliorum veſt-
rudemque legis, et inſidias,
pulo Romano a popularibus
ebis fiant, oſtendero, perti-
edo, ne mihi non liceat con-
oncione conſiſtere ? praefer-
ihi deliberatum et conſtitutum
re conſulatum, quo uno mo-
viter et libere poteſt, ut neque
r, neque honorem, neque or-
aliquod, aut commodum, ne-
lam, quae a tribuno plebis im-
t, appetiturus ſim. dicit fre-
o ſenatu conſul, kalendis Ja-

: cum bonis: communem rempub-
communi ſtudio atque amore de-
e. multa ſunt occulta reipublicae
ra, multa neſariorum civium per-
à conſilia: nullum externum peri-
ı eſt, non rex, non gens ulla, non
pertimeſcenda eſt: incluſum ma-
:nteſtinum, ac domeſticum eſt. huic
: quiſque noſtrûm mederi, atque
mnes ſanare velle debemus. erra-
ſenatum probare ea, quae dicuntur
putatis, populum autem eſſe in a-
luntate. omnes, qui ſe incolumes
ıt, ſequentur auctoritatem conſu-

nitatemque perducat. quod ſi vos veſtrum mihi ſtudium, P. C. ad communem dignitatem defendendam profitemini, perficiam profecto id, quod maxime reſpublica deſiderat, ut hujus ordinis auctoritas, quae apud majores noſtros fuit, eadem nunc longo intervallo reipublicae reſtituta eſſe videatur.

repulſa conſules facti ſunt, diuturno labore, atque aliqua occaſione eſſe factos, cum multis annis poſt petiſſent, quam praetores fuiſſent, aliquanto ſerius, quam per aetatem, ac per leges liceret: qui autem anno ſuo petierint, ſine repulſa non eſſe factos. me eſſe unum ex omnibus novis hominibus, de quibus meminiſſe poſſumus, qui conſulatum petierim, cum primum licitum ſit; conſul factus ſim, cum

que ſingulae voces praeconum, ſed una voce univerſus populus Romanus conſulem declaravit. hoc ego tam inſigne, tam ſingulare veſtrum beneficium, Quirites, cum ad amini mei fructum atque laetitiam duco eſſe permagnum, tum ad curam ſollicitudinemque multo majus. verſantur enim, Quirites, in animo meo multae et graves cogitationes, quae mihi nullam partem neque diurnae, neque nocturnae quietis impertiunt: primum tuendi conſulatus: quae cum omnibus eſt difficilis et magna ratio, tum vero mihi, praeter caeteros: cui errato nulla venia; recte facto exigua laus, et ab invitis expreſſa proponitur: non, dubitanti fidele conſilium; non, laboranti certum ſubſi-
3 dium nobilitatis oſtenditur. Quod ſi ſolus in diſcrimen aliquod adducerer, ferrem, Quirites, animo aequiore: ſed mihi videntur certi homines, ſi qua in re me non modo conſilio, verum etiam caſu lapſum eſſe arbitrabuntur, vos univerſos, qui me antetuleritis nobilitati, vituperaturi. mihi autem, Quirites, omnia potius perpetienda eſſe duco, quam non *ita gerendum* conſulatum, ut in omni-

bus meis, studiis atque consiliis vestrum de me factum consiliumque laudetur. accedit etiam ille mihi summus labor, ac difficillima ratio consulatus gerendi, quod non eadem, qua superioribus consulibus, lege et conditione utendum esse decrevi: qui aditum hujus loci conspectumque vestrum partim magnopere fugerunt, partim non vehementer secuti sunt. ego autem non solum hoc in loco dicam, ubi est id dictu facillimum: sed in ipso senatu, in quo esse locus huic voci non videbatur, popularem me futurum esse consulem, prima mea illa oratione kalendis Januarii dixi. neque enim ullo modo facere possum, ut, cum me intelligam, non hominum potentium studio, non excellentibus gratiis paucorum, sed universi populi Romani judicio consulem ita factum, ut nobilissimis hominibus longe praeponerer, non et in hoc magistratu, et in omni vita essem popularis. sed mihi ad hujusce verbi vim, et interpretationem vehementer opus est vestra sapientia. versatur enim magnus error, propter *insidiosas* nonnullorum simulationes: *qui, cum populi non solum* commoda, ve-

quod non boni metuerent,
pectarent. omnia turbulenta
itra hunc reipublicae ſtatum,
reſtrum otium partim iniri,
his conſulibus deſignatis, ini-
antur. ſublata erat de foro
ſtu aliquo novae calamitatis,
ne, ac perturbatione judicio-
atione rerum judicatarum:
ationes, extraordinaria, non
regna, quaeri putabantur.
o non ſolum ſuſpicarer, ſed
em: (neque enim obſcure
dixi in ſenatu, in hoc ma-

ortiſſimus q . . . putet, ut . . .
es ſuſcipiendos putet, ut . . .
.es ſuſcipiendos putet, praeſertim in
n otio poſſit eſſe, praeſertim in
ac dignitate : qui idcirco etiam
as noſtris praecipuam laudem
que debemus, quod eorum labo-
ctum, ut impune in otio eſſe poſ-
quare quî poſſum non eſſe popu-
:um videam haec omnia, Quirites,
n externam, libertatem propriam
is ac nominis veſtri, otium domeſ-
n, denique omnia, quae vobis cara,
e ampla ſunt, in fidem, et quodam
lo in patrocinium mei conſulatus eſ-
. . . ? neque enim, Quirites, illud
. . . popularе debet vi-

ſum. venit enim mihi in
os clariſſimos, ingenioſiſſi-
ſimos plebis Romanae vi-
C. Gracchos, plebem in a-
conſtituiſſe, qui agri a pri-
oſſidebantur. non ſum au-
nſul, qui, ut plerique, ne-
er, Gracchos laudare: quo-
, ſapientia, legibus, mul-
reipublicae partes conſti-
, ut initio mihi, deſignato
abatur, legem agrariam tri-
deſignatos conſcribere: cu-
d cogitarent, cognoſcere.
abar, quoniam eodem anno

manae mihi videretur, auctorem me, atque adjutorem futurum; tamen aſpernabantur hanc liberalitatem meam: negabant, me adduci poſſe, ut ullam largitionem probarem. finem feci offerendi mei, ne forte mea ſedulitas, aut inſidioſa, aut impudens videretur. interea non deſiſtebant clam inter ſe convenire, privatos quoſdam adhibere, ad ſuos coetus occultos noctem adjungere, et ſolitudinem. quibus rebus, quanto in metu fuerimus, ex veſtra ſollicitudine, in qua illis temporibus fuiſtis, facile aſſequi conjectura poteritis. ineunt tandem magiſtratus tribuni plebis. concio tandem expectata P. Rulli, quod et princeps erat Agrariae legis, et truculentius ſe gerebat, quam caeteri. jam deſignatus, alio vultu, alio vocis ſono, alio inceſſu eſſe meditabatur: veſtitu obſoletiore, corpore inculto et horrido, capillatior, quam ante, barbaque majore: ut oculis et aſpectu denunciare omnibus vim tribunitiam, et minitari reipublicae videretur. legem hominis, concionemque expectabam. lex initio nulla proponitur: concionem in primis advocari jubet: ſumma cum expec-

esse intelligerem, auctor ejus atque adjutor essem. non enim natura, neque discidio, neque odio penitus insito, bellum nescio quod habet susceptum consulatus cum tribunatu; quia persaepe seditiosis atque improbis tribunis plebis boni et fortes consules obstiterunt, et quia vis tribunitia nonnunquam libidini restitit consulari. non potestatum dissimilitudo,

.
,
:-
a-
o-
:a-
li-
uif-
jo-
esse
itui.
vide-
vef-
in in

ſidias fieri libertati veſtrae, ſimulatione
largitionis, intelligetis: nolitote dubita-
re, plurimo ſudore et ſanguine majorum
veſtrorum partam, vobiſque traditam
libertatem, nullo veſtro labore, conſule
7 adjutore, defendere. Primum caput
eſt legis Agrariae: quo, ut illi putant, ten-
tamini leviter, quo animo libertatis veſ-
trae diminutionem ferre poſſitis. jubet
enim ‘ tribunum plebis, qui eam legem
‘ tulerit, creare decemviros per tribus
‘ ſeptemdecim, ut, quem novem tribus
‘ fecerint is decemvir ſit.’ hic quaero,
quam ob cauſam initium rerum, ac legum
ſuarum hinc duxerit, ut populus Roma-
nus ſuffragio privaretur. toties legibus
Agrariis curatores conſtituti ſunt, tri-
umviri, quinqueviri, decemviri: quaero
a populari tribuno plebeio, ecquando,
niſi per xxxv tribus creati ſint. etenim
cum omnes poteſtates, imperia, curatio-
nes ab univerſo populo Romano profi-
ciſci convenit, tum eas profecto maxi-
me, quae conſtituuntur ad populi fruc-
tum aliquem, et commodum; in quo et
univerſi deligant, quem populo Romano
maxime conſulturum putent, et unuſ-

ıe ſtudio et ſuffragio ſuo viam ſibi
ıeficium impetrandum munire poſ-
: tribuno plebis potiſſimum venit in
m, populum Romanum univerſum
'e ſuffragiis; paucas tribus, non
:onditione juris, ſed ſortis benefi-
ɔrtuito, ad uſurpandam libertatem
:. ' item, inquit, eodemque mo-
capite altero, ' ut comitiis ponti-
maximi.' ne hoc quidem vidit, ma-
noſtros tam fuiſſe populares, ut,
per populum creari fas non erat
r religionem ſacrorum, in eo ta-
ɔropter amplitudinem ſacerdotii,
int populo ſupplicari. atque hoc
e caeteris ſacerdotiis Cn. Domiti-
ɔunus plebis, vir clariſſimus, tu-
od populus per religionem ſacer-
mandare non poterat, ut minor
ɔpuli vocaretur: ab ea parte qui eſ-
us, is a collegio cooptaretur. vi-
ɉuid interſit inter Cn. Domitium,
ım plebis, hominem nobiliſſimum,
ullum, qui tentavit, ut opinor, pa-
m veſtram, cum ſe nobilem eſſe di-
Domitius, quod per caeremonias
eri non poterat, ratione aſſecu-

tum est, ut id, quod
set, quod liceret, p
ret: hic, quod prop
fuit, quod nemo inv
tavit, quia ii, qui pr
signatur ante accipe
ficium, quem deren
vobis, atque a maj
natus est ille, quod d
do poterat, tamen q
hic, quod adimi nul
testate, quadam ratio
8 Quaeret quispiam, i
taque impudentia qu
fuit consilium: fides
nam, aequitas in vos
tram, vehementer d
comitia decemviris h
qui legem tulerit. l
jubet Rullus, homo
appetens, habere co
dum reprehendo vi

ıium rerum (ut jam oltendam)
; habebimus. atque ii, ut grati
›res beneficii eſſe videantur, ali-
novem tribuum notis hominibus
onfitebuntur : reliquis vero ſex
ibubus, nihil erit, quod non pu-
ſe ſuo jure denegare. quos tan-
:ur decemviros creari vult? ſe pri-
ıuî licet? leges enim ſunt veteres,
ae conſulares, ſi quid intereſſe hoc
nini, ſed tribunitiae, vobis, ma-
ıue veſtris vehementer gratae at-
undae. Licinia eſt lex, atque al-
:butia : quae non modo eum, qui
ı ..liena curatione ac poteſtate.

re. nam hoc quidem vix est liberi popu-
li, vix vestrorum animorum, ac magni-
9 ficentiae. Quis legem tulit? Rullus.
quis majorem partem populi suffragiis
privavit? Rullus. quis comitiis praefu-
it? Rullus. quis tribus, quas voluit, vo-
cavit, nullo custode sortitus? quis de-
cemviros, quos voluit, renuntiavit? i-
dem Rullus. quem principem renunti-
avit? Rullum. vix, mehercule, servis hoc
eum suis, non vobis, omnium gentium
dominis, probaturum arbitrarer. opti-
mae leges igitur hac lege sine ulla excep-
tione tollentur. idem legis sibi sua lege
curationem petet: idem, majore parte
populi suffragiis spoliata, comitia habe-
bit: quos volet, atque in iis se ipsum re-
nuntiabit: et videlicet collegas suos, ad-
scriptores legis Agrariae non repudiabit,
a quibus ei locus primus invidiae in prae-
scriptione legis concessus est: caeteri fruc-
tus omnium rerum, qui in spe legis hujus
positi sunt, communi cautione, atque ae-
qua sibi parte retinentur. at videte ho-
minis diligentiam, si aut Rullum cogitas-
se, aut si Rullo potuisse in mentem veni-
re *arbitramini*. viderunt ii, qui haec

machinabantur, si vobis ex omni populo deligendi potestas esset data, quaecunque res esset, in qua fides, integritas, virtus, auctoritas quaereretur, vos eam sine dubitatione ad Cn. Pompeium principem delaturos. etenim, quem unum ex cunctis delegissetis, ut eum omnibus omnium gentium bellis terra et mari praeponeretis: certe in decemviris faciendis, sive fides haberetur, sive honos; et committi huic optime, et ornari hunc iustissime posse intelligebant. itaque excipitur hac lege non adolescentia, non legitimum aliquod impedimentum, non potestas, non magistratus ullus aliis negotiis ac legibus impeditus: reus denique, quo minus decemvir fieri possit, non excipitur. Cn. Pompeius excipitur, ne eum P. Rullo, taceo de caeteris, decemvir fieri possit, praesentem eum profiteri iubet: quod nulla alia in lege unquam fuit; ne in his quidem magistratibus, quorum certus ordo est. timebat enim, Pompeius ne si adesset, ferri non posset: aut, ne, si accepta lex esset, illum sibi collegam adscriberetis, custodem ac vindicem cupiditatum. Hic, quoniam video vos hominis

——,
..., libertatem veſtram
c lege funditus tolli. an vos aliter ex-
imabatis, cum ad omnia veſtra pauci
mines cupiditatis oculos adjeciſſent?
n eos in primis id acturos, ut ex omni
ſtodia veſtrae libertatis, ex omni po-
tate, curatione, patrocinio veſtrorum
mmodorum Cn. Pompeius depellere-
? viderunt, et vident, ſi per impru-
tiam veſtram, negligentiam meam,
m incognitam acceperitis, fore, uti
ea, cognitis inſidiis, cum decemvi-
rearitis, tum vitiis omnibus, et ſce-
us legis, Cn. Pompeii praeſidium
nendum putetis. et hoc parvum ar-
ntum vobis erit, a certis hominibus
ationem, poteſtatem...

eam legem ab eo praetore, qui ſit primus
factus, ferri jubet. at quomodo? ut ii
decemviratum habeant, quos plebs de-
ſignaverit. oblitus eſt, nullos a plebe de-
ſignari. et is orbem terrarum conſtrin-
git novis legibus, qui, quid in ſecundo
capite ſcriptum eſt, non meminit in ter-
tio? atque hic perſpicuum eſt, quid juris
a majoribus acceperitis, quid ab hoc tri-
buno plebis vobis relinquatur. Majores 11
de ſingulis magiſtratibus bis vos ſenten-
tiam ferre voluerunt. nam cum Centu-
riata lex cenſoribus ferebatur, cum Curi-
ata caeteris patriciis magiſtratibus; tum
iterum de iiſdem judicabatur, ut eſſet re-
prehendendi poteſtas, ſi populum bene-
ficii ſui poeniteret. nunc, quia prima il-
la comitia tenetis, centuriata, et tribu-
ta: curiata tantum auſpiciorum cauſa
remanſerunt. hic autem tribunus ple-
bis, quia videbat, poteſtatem neminem
injuſſu populi, aut plebis poſſe habere,
curiatis ea comitiis, quae vos non ſini-
tis, confirmavit: tributa, quae veſtra e-
rant, ſuſtulit. ita, cum majores binis co-
mitiis voluerint vos de ſingulis magiſtra-
tibus judicare: hic homo popularis ne u-

- - ..gi-

, . —..genuam. vidit, et perſpex-
ſine curiata lege decemviros habere
teſtatem non poſſe, quoniam per no-
m tribus eſſent conſtituti, jubet ferre
his legem curiatam: praetori imperat.
am id ipſum abſurde, nihil ad me atti-
:. jubet enim, ‘ qui primus ſit praetor
ctus, eum legem curiatam ferre. ſin
ferre non poſſit; qui poſtremus ſit:’
ut luſiſſe in tantis rebus, aut profec-
eſcio quid ſpectaſſe videatur. verum
quod eſt aut ita perverſum, ut ridi-
n, aut ita malitioſum, ut obſcurum
elinquamus: ad religionem hominis
tamur. videt ſine lege curiata nihil
er decemviros poſſe. quid poſtea,
ita non erit? attendi...

re coeperint, sed etiam cum
tur, omne vestrum jus, potestas, li-
asque tollatur. At videte, quam 12
enter retineat jus tribunitiae potes-
. consulibus legem curiatam feren-
s, a tribunis plebis saepe est interces-
. neque tamen nos id querimur, es-
ianc tribunorum plebis potestatem.
tummodo, si quis ea potestate temere
usus, existimamus. hic tribunus ple-
lege curiata, quam praetor ferat, adi-
: intercedendi potestatem. atque hoc
n in eo reprehendendum est, quod per
unum plebis tribunitia potestas mi-

ſio ſtultitiam interceſſoris ſignifica-
it, non rem impeditura. ſint igitur
ıviri neque veris comitiis, hoc eſt,
i ſuffragiis, neque illis ad ſpeciem,
ad uſurpationem vetuſtatis, per
ictores, auſpiciorum cauſa, adum-
, conſtituti. videte nunc, eos, qui
is nihil poteſtatis acceperint, quan-
ijoribus ornamentis afficiat, quam
s nos affecti ſumus, quibus vos am-
nas poteſtates dediſtis. jubet au-
coloniarum deducendarum cauſa
nviros habere pullarios. ‘ eodem
, inquit, quo habuerunt treſviri le-
empronia.’ audes etiam, Rulle, men-
m facere legis Semproniae? nec te
x ipſa commonet, tres viros illos
tribuum ſuffragio eſſe creatos? et,
tu a Tib. Gracchi aequitate ac pu-
longiſſime remotus ſis: id quod diſ-
lima ratione factum ſit, eodem jure
s eſſe oportere? Dat praeterea po-
tem, verbo praetoriam, re vera re-
definit in quinquennium, facit ſem-
nam. tantis enim confirmat opibus
piis, ut invitis eripi nullo modo poſ-
deinde ornat apparitoribus, ſcribis,

ıtores corporis conſtituit: eoſdem mi-
ſtros, et ſatellites poteſtatis. formam
lhuc habetis, Quirites, et ſpeciem ipſam
rannorum: inſignia videtis poteſtatis,
ondum ipſam poteſtatem. dixerit enim
ortaſſe quiſpiam, Quid me iſta laedunt,
riba, lictor, praeco, pullarius? omnia
ınt haec hujuſmodi, Quirites, ut ea quae
abeat ſine veſtris ſuffragiis, aut Rex non
rendus, aut privatus furioſus eſſe vi-
eatur. perſpicite, quanta poteſtas per-
ıittatur: non privatorum inſaniam, ſed
ıtolerantiam regum eſſe dicetis. pri-
ıum permittitur infinita poteſtas innu-

nemo judicabit. magiſtratus his
e licebit: cauſam dicere non licebit.
e agros, a quibus volent, vel quos
it, quam volent magno, poterunt:
iias deducere novas, renovare vete-
otam Italiam ſuis coloniis ut com-
liceat, permittitur: omnes provin-
beundi, liberos populos agris mul-
, regnorum vel dandorum ſumma
tas datur, cum velint: Romae eſſe,
commodum ſit: quacunque velint
io cum imperio, judicioque omni-
erum vagari ut liceat, conceditur.
a diſſolvant judicia publica: de
liis abducant, quos velint: ſinguli
aximis rebus judicent: quaeſtori
ittant: finitorem mittant: ratum ſit,
finitor uni illi, a quo miſſus erit,
ntiaverit. Verbum mihi deeſt, Qui-
cum ego hanc poteſtatem regiam
lo: ſed profecto major eſt quaedam.
m enim regnum fuit unquam, quod
ſi minus jure aliquo, at regionibus
a certis, contineretur. hoc vero in-
m eſt, quo et regna omnia, et veſ-

tiam ignorata vobis sunt, permissu legis contineatur. detur igitur eis primum, ut liceat eis vendere omnia, de quibus vendendis senatusconsulta facta sunt, M. Tullio, Cn. Cornelio consulibus. cur hoc tam est obscurum, atque caecum? quid? ista omnia, de quibus senatus censuit, nominatim in lege perscribi nonne potuerunt? duae sunt hujus obscuritatis causae, Quirites: una pudoris, si quis pudor esse potest in tam insigni impudentia: altera, sceleris. nam neque ea, quae senatus nominatim vendenda censuit, audet appellare: sunt enim loca publica urbis, sunt sacella, quae post restitutam tribunitiam potestatem nemo attigit: quae majores in urbe partim periculi perfugia esse voluerunt. haec lege tribunitia decemviri vendent. accedet eo mons Gaurus: accedent salicta ad Minturnas; adjungetur etiam illa via vendibilis Herculanea, multarum deliciarum, et magnae pecuniae: permulta alia, quae senatus propter angustias aerarii vendenda censuit, consules propter invidiam non *vendiderunt*. verum haec fortasse prop*ter pudorem* in lege reticentur. sed il-

[illegible] ar-
[illegible] quae ipsa nunquam fuit, cum ex eo numero, qui per eos annos consules fuerunt, multi mortui sint, magna potestas permittitur. nisi forte nihil est aequum vos de eorum audacia suspicari, quorum cupiditati nimium angustus orbis terrarum esse videatur. Habetis unum venditionis genus, quod magnum videri vobis intelligo: sed attendite animos ad ea, quae consequuntur. hunc quasi gradum quendam, atque aditum ad caetera factum intelligetis. 'qui agri, quae loca, 'quae aedificia.' quid est praeterea? multa in mancipiis, in pecore, auro, argento, ebore, veste, supellectili, caeteris rebus. quid dicam? invidiosum putasset hoc fore, si omnia nominasset? non metuit invidiam. quid ergo? longum putavit, et timuit, ne quid praeteriret. adscripsit, 'aliudve quid:' qua brevitate rem nullam esse exceptam videtis. quidquid ergo sit extra Italiam, quod publicum populi *Romani* factum sit, L. Sylla. Q.

ata eſſe dico. I
o, qui tandem locus uſquam
non poſſent decemviri dicere publicum
populi Romani eſſe factum. nam, cum i-
dem poſſit judicare, qui dixerit; quid
eſt, quod non liceat ei dicere, cui liceat
eidem judicare? commodum erit Perga-
mum, Smyrnam, Tralles, Epheſum, Mi-
letum, Cizycum, totam denique Aſi-
am, quae poſt L. Syllam, Q. Pompeium
conſules, recuperata ſit, populi Romani
factam eſſe dicere. utrum oratio ad ejus
rei diſceptationem deerit: an, cum idem
et differet, et judicabit, impelli non po-
terit, ut falſum judicet? an, ſi condem-
nare Aſiam volet, terrorem damnatio-
nis, et minas non, quanti volet, aeſtima
quod diſputari contra null
ſtatutum a vob

 [illegible]
[illegible] belli leges, [illegible] jure factae sunt: urbs et natura, et situ, et descriptione aedificiorum, et pulchritudine, in primis nobilis: agri jucundi et fertiles: nempe eodem capite inclusi continentur. quid Alexandria, cunctaque Aegyptus? ut occulte latet? ut recondita est? ut furtim tota decemviris traditur? quis enim vestrûm hoc ignorat, dici, illud regnum testamento regis Alexandri, populi Romani esse factum? hic ego consul populi Romani non modo nihil judico, sed ne, quid sentiam, quidem profero; magna enim mihi res non modo ad statuendum, sed etiam ad dicendum videtur esse. video, qui testamentum factum esse confirmet: auctoritatem senatus extare hereditatis aditae sentio, tum, quando Alexandro mortuo legatos Tyrum misimus, qui ab illo pecuniam depositam nobis recuperarent. haec L. Philippum saepe in senatu confirmasse memoria teneo. eum, qui regnum illud teneat hoc tempore,

neque genere, neque animo regio eſſe, inter omnes fere video convenire. dicitur contrà, nullum eſſe teſtamentum: non oportere populum Romanum omnium regnorum appetentem videri: demigraturos in illa loca noſtros homines, propter agrorum bonitatem et omnium rerum copiam. hac tanta de re P. Rullus cum caeteris decemviris, collegis ſuis, [redacted]

maeo gratis adjudicaturos? quod si Alexandria petebatur: cur non eosdem cursus hoc tempore, quos, L. Cotta, L. Torquato consulibus, cucurrerunt? cur non aperte, ut antea? cur non item, ut cum decreto, et palam regionem illam petierunt? an quietis iis, qui per cursum rectum regnum tenere non potuerunt, nunc tetris tenebris et caligine se Alexandriam perventuros arbitrati sunt? atque illud circumspicite vestris mentibus, unaque legatos nostros, homines auctoritate tenui, qui rerum privatarum causa legationes liberas obeunt, tamen exterae nationes ferre vix possunt. grave est enim nomen imperii, atque id etiam in levi persona pertimescitur, propterea quod vestro, non suo nomine, cum hinc egressi sunt, abutuntur. quid censetis, cum isti decemviri cum imperio, cum fascibus, cum illa delecta finitorum juventute per orbem terrarum vagabuntur? quo tandem animo, quo metu, quo periculo miseras nationes futuras? est in imperio terror: patientur. est in adventu sumptus: ferent. imperabitur aliquid munerum: recusabunt. illud vero quantum

eſt, Quirites, cum is decemvir, qui aliquam in urbem aut expectatus, ut hoſpes, aut repente, ut dominus, venerit, illum ipſum locum, quo venerit, illam ipſam ſedem hoſpitalem, in quam erit deductus, publicam populi Romani eſſe dicet? quanta calamitas populi, ſi dixerit? quantus ipſi quaeſtus, ſi negarit? atque iidem, qui haec appetunt, queri nonnunquam ſolent, omnes terras Cn. Pompeio,

[redacted]

[illegible] atque in-
[illegible], ut decemviri vestra vectigalia ven-
lant nominatim. quam tu mihi ex or-
line recita de legis scripto populi Roma-
i auctionem: quam mehercule ego prae-
oni huic ipsi luctuosam et acerbam prae-
icationem futuram puto. AUCTIO. ut in
ais rebus, ita in republica luxuriosus est
epos, qui prius silvas vendat, quam vi-
eas. Italiam percensuisti: perge in Si-
iliam. AUCTIONIS PARS EA, QUAE
D SICILIAM PERTINET. nihil est in
ac provincia, quod aut in oppidis, aut
n agris majores nostri proprium nobis
eliquerint, quin id venire jubeat. quod
artum recenti victoria majores vobis in
ociorum urbibus, ac finibus, et vincu-
um pacis, et monumentum belli relique-
unt, id vos ab illis acceptum, hoc auc-
ore, vendetis? hic mihi parumper men-
es vestras, Quirites, commovere videor,
um patefacio vobis, quas isti penitus ab-
trusas insidias se posuisse arbitrentur
contra *Cn. Pompeii* dignitatem. et mihi

illius abſentis dig...
ı tuerer. feci adhuc, quae potui,
familiaritate illius adductus, nec
ıoris atque ampliſſimae dignitatis:
go, etſi libente illo, tamen abſen-
per vos conſecutus ſum. quam-
ı cum intelligam, hanc totam fere
ı ad illius opes evertendas, tanquam
ıinam, comparari; et reſiſtam conſi-
ıominum, et perficiam profecto, quod
video comparari, ut id vos univerſi
ſolum videre, verum etiam tenere
tis. Jubet venire, quae Attalenſi- 19
quae Phaſelitûm, quae Olympeno-
...mque Agerenſem, et O-
...

torum, adjungit regios agros Mithrida-
tis, qui in Paphlagonia, qui in Ponto,
qui in Cappadocia fuerunt, ut eos de-
cemviri vendant. itane vero ? non legi-
bus datis, non auditis verbis imperato-
ris, nondum denique bello confecto, cum
rex Mithridates, amisso exercitu, regno
expulsus, tamen in ultimis terris aliquid
etiam nunc moliatur, atque ab invicta
Cn. Pompeii manu, Moeotide, et illis pa
ludibus, et itinerum angustiis, atque alti
tudine montium defendatur: cum im

rator in bello versetur: in locis autem illis etiam nunc belli nomen reliquum sit: eos agros, quorum adhuc penes Cn. Pompeium omne judicium et potestas, more majorum, debet esse, decemviri vendent? et, credo, P. Rullus (is enim sic se gerit, ut sibi jam decemvir designatus esse videatur) ad eam auctionem potissimum proficiscetur? Is videlicet antequam veniat in Pontum, literas ad Cn. Pompeium mittet: quarum ego jam exemplum ab istis compositum esse arbitror. ‘ P. Servilius Rullus, tribunus plebis, decemvir, S. D. Cn. Pompeio, Cn. F.’ non credo adscripturum esse, ‘ Magno:’ non enim videtur, id quod imminuere lege conatur, concessurum verbo. ‘ te volo curare, ut mihi Sinope praesto sis, auxiliumque adducas, dum eos agros, quos tuo labore cepisti, ego mea lege vendam.’ an Pompeium non adhibebit? in ejus provincia vendet manubias imperatoris? ponite ante oculos vobis Rullum in Ponto, inter vestra atque hostium castra, hasta posita, cum suis *formosis finit*oribus auctionantem. neque in hoc solum inest contumelia, quae

vehementer et insignis est, et nova, ut ulla res parta bello, nondum legibus datis, etiam tum imperatore bellum administrante, non modo venierit, verum etiam locata sit. plus spectant homines certe, quam contumeliam: sperant, si concessum sit inimicis Cn. Pompeii, cum imperio, cum judicio omnium rerum, cum infinita potestate, cum innumerabili pecunia, non solum aliis in locis vagari, verum etiam ad ipsius exercitum pervenire: aliquid illi insidiarum fieri, aliquid de ejus exercitu, copiis, gloria, detrahi posse. putant, si quam spem in Cn. Pompeio exercitus habeat, aut agrorum, aut aliorum commodorum, hanc non habiturum, cum viderit, earum rerum omnium potestatem ad decemviros esse translatam. patior non moleste, tam stultos esse, qui haec sperent: tam impudentes, qui conentur. illud queror, tam me ab iis esse contemptum, ut haec portenta, me consule, potissimum cogitarent. atque in omnibus his agris aedificiisque vendendis, permittitur decemviris, 'ut vendant, quibuscun'que in *locis videatur*.' ô perturbatam *rationem*! ô *libidinem* refrenandam

tenebris, atque in Cappadociae lo-
ine licebit? L. Sylla cum bona in-
natorum civium funesta illa auctio-
na venderet, et se praedam suam di-
t vendere, tamen ex hoc loco vendi-
nec, quorum oculos offendebat, e-
n ipsorum conspectum fugere au-
est. decemviri vestra vectigalia non
lo ne vobis quidem arbitris, sed ne
econe quidem publico teste vendent?
uitur, 'omnes agros extra Italiam in-
nito ex tempore,' non, ut antea, ab
la et Pompeio consulibus. cognitio
emvirûm, privatus sit, an publicus:

num neceſſitudinem, et propter aequitatem, Quirites, ſaepe vehementer gaudeo. ſed quae haec impudentia? qui agrum Recentoricum poſſident, vetuſtate poſſeſſionis ſe, non jure; miſericordia ſenatus, non agri conditione defendunt. nam illum agrum publicum eſſe fatentur: ſe moveri poſſeſſionibus, amiciſſimis ſedibus, ac diis penatibus negant oportere. at, ſi eſt privatus ager Recentoricus, quid eum excipis? ſin autem publicus: quae eſt iſta aequitas, caeteros, etiam ſi privati ſint, permittere ut publici judicentur: hunc excipere nominatim, qui publicus eſſe fateatur? ergo eorum ager excipitur, qui apud Rullum alia ratione valuerunt: caeteri agri omnes, qui ubique ſunt, ſine ullo delectu, ſine populi Romani notione, ſine judicio ſenatus, decemviris addicentur.
22 Atque etiam eſt alia, ſuperiore capite, quo omnia veneunt, quaeſtuoſa exceptio: quae teget eos agros, de quibus foedere cautum eſt. audivit, hanc rem non a me, ſed ab aliis agitari ſaepe in ſenatu, nonnunquam ex hoc loco, poſſidere agros in ora *maritima* regem Hiempſalem, *quos P. African*us populo Romano

judicium: foedus totum excipitur:
robatur. quod minuit auctionem
viralem, laudo: quod regi amico
, non reprehendo: quod non gra-
, indico. volitat enim ante oculos
m Jubae regis filius, adolescens non
s bene nummatus, quam bene ca-
us. vix jam videtur locus esse, qui
s acervos pecuniae capiat. auget,
, accumulat: 'aurum, argentum ex
eda, ex manubiis, ex coronario, ad
oscunque pervenit, neque relatum
in publicum, neque in monumento
nsumptum,' id profiteri apud decem-

peratoribus vestris constituitu
'cunque de provincia decess
'eosdem decemviros, quant
'praedae, manubiarum, aur
'profiteatur.' hic tamen vi
um, quem amat, excipit, C
um. unde iste amor tam im
tam repentinus? qui honor
tûs excluditur prope nomi
judicium, legumque datio,
grorum ipsius virtute cogn
cujus non in provinciam, s
tra decemviri cum imperi
cunia, maxima potestate,
rum omnium, mittuntur:
ratorium, quod semper or
toribus est conservatum,
excipitur unus, ne manu
beat. utrum tandem ho
haberi homini, an invi
23 tur? Remittit hoc R
us: beneficio isto legi
cemvirali nihil utitur.
praedas ac manubias
non in monumenta d
um, neque in urbis o
sed ad decemviros,

omnibus omnium pecuniis conitu-
ui non modo reges, atque extera-
ationum homines, ſed etiam impe-
es noſtros excutiant; non mihi vi-
r honoris cauſa excipere Pompei-
d metuere, ne ille eandem contume-
quam caeteri, ferre non poſſit. Pom-
autem hoc animo ſit, ut, quidquid
s placeat, ſibi ferendum putet: quod
ferre non poteritis, id profecto per-
, ne diutius inviti ferre cogamini.
ntamen cavet, ut, ‘ ſi qua pecunia
ſt nos conſules ex novis vectigalibus
ipiatur, ea decemviri utantur.’ no-

ceſſerint in cumulum manubiae veſtrorum imperatorum: quantae, et quam immanes divitiae decemviris in tantis auctionibus, tot judiciis, tam infinita poteſtate rerum omnium quaerantur, videtis.
24 Cognoſcite nunc alios immenſos atque intolerabiles quaeſtus, ut intelligatis, ad certorum hominum importunam avaritiam hoc populare legis Agrariae nomen eſſe quaeſitum. hac pecunia jubet agros emi, quo deducamini. non conſuevi homines appellare aſperius, Quirites, niſi laceſſitus. velim fieri poſſet, ut a me ſine contumelia nominarentur ii, qui ſe decemviros ſperant futuros: jam videretis, quibus hominibus omnium rerum, et vendendarum, et emendarum poteſtatem permitteretis. ſed, quod ego nondum ſtatuo mihi eſſe dicendum, vos tamen, id poteſtis cum animis veſtris cogitare. unum hoc certe videor mihi veriſſime poſſe dicere: tum, cum haberet haec reſpublica Luſcinos, Calatinos, Acidinos, homines non ſolum honoribus populi, rebuſque geſtis, verum etiam patientia paupertatis ornatos: et tum, cum *erant Catones*, Philippi, Laelii, quorum

sapientiam, temperantiamque in publicis, privatisque, forensibus, domesticisque rebus perspexeratis; tamen hujuscemodi res commissa nemini est, ut idem judicaret, et venderet, et hoc facere per quinquennium toto in orbe terrarum: idemque agros vectigales populi Romani abalienaret: et cum summam tantae pecuniae nullo teste sibi ipse ex sua voluntate fecisset, tum denique emeret, a qui-

[redacted]

enam dignitate populi Romani ſemper putavi. libet agros emi. primum quaero, quos agros? et quibus in locis? nolo ſuſpenſam et incertam plebem Romanam obſcura ſpe, et caeca expectatione pendêre. Albanus ager eſt, Setinus, Privernas, Fundanus, Veſtinus, Falernus, Linternus, Cumanus, Caſinas. audio. ab alia porta, Capenas, Faliſcus, Sabinus, Reatinus, Venafranus, Allifanus, Trebulanus. habes tantam pecuniam, qua hoſce omnes agros, et caeteros horum ſimiles non modo emere, verum etiam coacervare poſſis: cur eos non definis, neque nominas, ut ſaltem deliberare plebs Romana poſſit, quid interſit ſua, quid expediat, quantum tibi in emendis, et in vendendis rebus committendum putet? definio, inquit, Italiam. ſatis certa regio. etenim quantulum intereſt, utrum in Maſſici radices, an in Italiam, aliove deducamini? age vero, definis locum. quid? naturam agri? vero, inquit, 'qui arari, aut coli poſſit.' qui poſſit arari, inquit, aut coli: non qui aratus, aut cultus ſit. utrum haec lex eſt, *an tabula* Veratianae auctionis? in qua

nacrum est, quod aratro perstringi
. possit? aut quod est tam asperum
:tum, in quo agricolarum cultus non
oret? idcirco, inquit, agros nomi-
: non possum, quia tangam nullum
ıvito. hoc quoque multo est quaes-
ius, quam si ab invito sumeret. i-
tur enim ratio quaestus de vestra pe-
ia: et tum denique ager emetur,
idem expedierit emptori, et vendi-
. Sed videte vim legis Agrariae. 26
quidem, qui publicos possident, de-
nt de possessione, nisi erunt deduc-
tima conditione, et pecunia maxi-

... perdere jam denique illos
... ratione aliqua velint? qui paulo an-
...iem noctemque, tribunitium nomen
...ebant, vestram vim metuebant, men-
...em legis Agrariae pertimescebant :
...nc etiam ultro rogabuntur, atque o-
...ntur, ut agros partim publicos, par-
... plenos invidiae, plenos periculi,
...ti ipsi velint, decemviris tradant. at-
... hoc carmen hic tribunus plebis non
..., sed sibi intus canit. habet socce-
... virum optimum, qui tantum agri
...is reipublicae tenebris occupavit,
...um concupivit. huic subvenire vult
...benti jam, oppresso, Syllanis o-
...s gravi, sua lege, ut liceat illi invi-
...deponere, pecunias

vaſtitatem. Syllanus ager, a certis hominibus latiſſime continuatus, tantam habet invidiam, ut veri ac fortis tribuni plebis ſtridorem unum perferre non poſſit. hic ager omnis, quoquo pretio coemptus erit, tamen ingenti pecunia vobis inducetur. alterum genus agrorum, propter ſterilitatem incultum, propter

[redacted]

turus sit. ut vero, cum omnes urbes, agros, vectigalia, regna vendiderit, tum arenam aliquam, aut paludes emat: id vos potestis, quaeso, concedere? quanquam illud est egregium, quod hac lege ante omnia veneunt, ante pecuniae coguntur et coacervantur, quam gleba una ematur. deinde emi jubet: ab invito vetat. quaero, si, qui velint vendere, non fuerint, quid pecunia fiet? referre in aerarium lex vetat: exigi prohibet. igitur pecuniam omnem decemviri tenebunt: vobis ager non emetur. vectigalibus abalienatis, sociis vexatis, regibus atque omnibus gentibus exinanitis, illi pecunias habebunt, vos agros non habebitis. facile, inquit, adducentur pecuniae magnitudine, ut velint vendere. ergo ea lex est, qua nostra vendamus, quanti possimus: aliena emamus, quanti possessores velint. atque in hos agros, qui hac lege empti sint, colonias ab iis decemviris deduci jubet? quid? omnisne ejusmodi locus est, ut nihil intersit reipublicae colonia deducatur in eum locum, necne? at est locus, qui coloniam postulet: est, qui plane recuset. *quo in* genere, sicut in caeteris

reipublicae partibus, eſt operae pretium diligentiam majorum recordari: qui colonias ſic idoneis in locis contra ſuſpicionem periculi collocarunt, ut eſſe non oppida Italiae, ſed propugnacula imperii viderentur. hi deducent colonias in eos agros, quos emerint: etiamne ſi reipublicae non expediat? ' et in quae loca

[redacted]

num obſcure majores opes, quam libertas veſtra pati poteſt, et majora praeſidia quaeruntur? num obſcure regnum conſtituitur? num obſcure libertas veſtra tollitur? nam, cum iidem omnem pecuniam, maximam multitudinem, id eſt, totam Italiam ſuis opibus obſidebunt; iidem veſtram libertatem ſuis praeſidiis et coloniis intercluſam tenebunt: quae ſpes tandem, quae facultas recuperandae veſtrae libertatis relinquetur? at enim ager Campanus hac lege dividetur, orbis terrae pulcherrimus, et Capuam colonia deducetur, urbem ampliſſimam atque ornatiſſimam. atqui quid ad haec poſſumus dicere? de commodo veſtro prius dicam, Quirites: deinde ad amplitudinem et dignitatem revertar: ut, ſi quis agri, aut oppidi bonitate delectetur, ne quid expectet: ſi quem rei dignitas commovet, ut huic ſimulatae largitioni reſiſtat. ac primum de oppido dicam, ſi quis eſt forte, quem Capua magis, quam Roma delectat. quinque millia colonorum Capuam ſcribi jubet. ad hunc numerum quingenos ſibi ſinguli ſument. quaeſo, nolite *voſmetipſos* conſolari: vere et diligenter

'e dies atque noctes, et intentis oculis
nnes reipublicae partes intueri jubet:
nen paulisper, si ita commodum ves-
ım feret, connivebo. sed si quinque
›minum millibus, ad vim, facinus, cae-
mque delectis, locus atque urbs, quae
llum facere atque instruere possit, quae-
:ur: tamenne patiemini, vestro nomine
›ntra vos firmari opes? armari praesi-
a? urbes, agros, copias comparari? nam
;rum quidem Campanum, quem vobis
tentant, ipsi concupiverunt! deducent
os, quorum nomine ipsi teneant, et
uantur: coëment praeterea: ista dena

rum praediorum ſumptus ſuſtent
ſint. quod ſi veſtrum commodu
tat: veniat, et coram mecum
29 Campani diviſione diſputet. Q
ex eo kalendis Januarii, quibus h
bus, et quemadmodum illum agru
diſtributurus. reſpondit, a Rom
bu ſe initium eſſe facturum. primu
eſt iſta ſuperbia et contumelia, ut
pars amputetur, ordo tribuum ne
tur? ante ruſticis detur ager, qui h
quam urbanis, quibus iſta agri ſpes
cunditas oſtenditur? aut, ſi hoc ab
tum negat, et ſatisfacere omnibus
cogitat; proferat: in jugera dena
bat: a Suburana uſque ad Arnienſe
mina veſtra proponat. ſi non mo
na jugera dari vobis, ſed ne con
quidem tantum numerum hominu
ſe in agrum Campanum intelligeti
menne vexari rempublicam, con
majeſtatem populi Romani, delud
metipſos diutius a tribuno plebis
mini? quod ſi poſſet ager iſte ad vo
venire: nonne eum tamen in patri
veſtro remanere malletis? unumn
dum *pulcherrimum* populi Roma

put veſtrae pecuniae, pacis ornamentum, ſubſidium belli, fundamentum vectigalium, horreum legionum, ſolatium annonae, diſperire patiemini? an obliti eſtis, Italico bello, amiſſis caeteris vectigalibus, quantos agri Campani fructibus exercitus alueritis? an ignoratis, caetera illa magnifica populi Romani vectigalia, perlevi ſaepe momento fortunae, inclinatione temporis pendere? quid nos

[redacted]

ſus eſt. Rullus extitit, qui ex ea poſſeſſione rempublicam demoveret: ex qua nec Gracchorum benignitas eam, nec Syllae dominatio dejeciſſet. Quem agrum nunc praetereuntes veſtrum eſſe dicitis, et quem per iter qui faciunt, externi homines, veſtrum eſſe audiunt: is cum erit diviſus, neque erit, neque veſter eſſe dicetur. at qui homines poſſidebunt? primo quidem acres, ad vim prompti, ad ſeditionem parati, qui ſimulac decemviri concrepuerint, armati in cives, et expediti ad caedem eſſe poſſint. deinde ad paucos, opibus et copiis affluentes, totum agrum Campanum perferri videbitis. vobis interea, qui illas a majoribus pulcherrimas vectigalium ſedes armis captas accepiſtis, gleba nulla de paternis atque avitis poſſeſſionibus relinquetur: ac tantum intererit inter veſtram et privatorum diligentiam, quod, cum a majoribus noſtris P. Lentulus, qui princeps ſenatus, in ea loca miſſus eſſet, ut et privatos agros, qui in publicum Campanum incurrebant, pecunia publica coëmeret, dicitur renuntiaſſe, nulla ſe *pecunia fundum cuj*uſdam emere potuiſ-

Campanum [illegible]
te, tradat, non commovebit? atqui ide
populus Romanus de hoc vectigali p
test dicere, quod ille de suo fundo dixis
dicitur. Asia multos annos vobis fru
tum, Mithridatico bello, non tulit: Hi
paniarum vectigal temporibus Sertori
nis nullum fuit: Siciliae civitatibus be
lo fugitivorum M'. Aquilius etiam m
tuum frumentum dedit. at ex hoc ve
tigali nunquam malus nuntius audit
est. caetera vectigalia belli facultatib
affliguntur: hoc vectigali etiam belli f
cultates sustentantur. Deinde in h
assignatione agrorum, ne illud quide

panus colitur et possidetur a plebe, et a plebe optima et modestissima: quod genus hominum optime moratum, optimorum et aratorum et militum, ab hoc plebicola tribuno funditus ejicitur. atque illi miseri, nati in illis agris, et educati, glebis subigendis exercitati, quo se subito conferant, non habebunt. his robustis, et valentibus, et audacibus decemvirûm satellitibus agri Campani possessio tota tradetur. et, ut vos nunc de vestris majoribus praedicatis, hunc agrum nobis majores nostri reliquerunt: sic vestri posteri de vobis praedicabunt, hunc agrum patres nostri acceptum a patribus suis perdiderunt. equidem existimo, si jam Campus Martius dividatur, et unicuique vestrûm, ubi consistat, bini pedes assignentur: tamen promiscue toto, quam proprie parva frui parte malletis. quare, etiam si ad vos esset singulos aliquid ex hoc agro perventurum, qui vobis ostenditur, aliis comparatur: tamen honestius eum vos universi, quam singuli possideretis. nunc vero, cum ad vos nihil pertineat, sed paretur aliis, eripiatur vobis: nonne acerrime, tanquam armato hosti, sic huic le-

gi, pro veſtris agris reſiſtetis? adjungit Stellatem campum agro Campano: et in eo duodena deſcribit in ſingulos homines jugera. quaſi vero paulum differat ager Campanus ac Stellatis. et multitudo, Quirites, quaeritur, qua illa omnia oppida compleantur. nam dixi antea, lege permitti, ut, quae velint municipia, quas velint veteres colonias, colonis ſuis occupent. Calenum municipium comple-

[redacted]

am ſtatuerunt poſſe imperii gravitatem ac nomen ſuſtinere. deleta Carthago eſt, quod cum hominum copiis, tum ipſa natura ac loco, ſuccincta portubus, armata muris, excurrere ex Africa, imminere ita fructuoſiſſimis inſulis populi Romani videbatur. Corinthi veſtigium vix relictum eſt. erat enim poſita in anguſtiis atque in faucibus Graeciae, ſic, ut terra clauſtra locorum teneret, et duo maria maxime navigationi diverſa pene conjungeret, cum pertenui diſcrimine ſeparentur. haec, quae procul erant a conſpectu imperii, non ſolum afflixerunt, ſed etiam, ne quando recreata exſurgere atque erigere ſe poſſent, funditus, ut dixi, ſuſtulerunt. de Capua multum eſt et diu conſultum. extant literae, Quirites, publicae: ſunt ſenatuſconſulta complura. ſtatuerunt homines ſapientes, ſi agrum Campanis ademiſſent, Magiſtratus, ſenatum, publicum ex illa urbe conſilium ſuſtuliſſent, imaginem reipublicae nullam reliquiſſent: nihil fore, quod Capuam timeremus. itaque hoc perſcriptum in monumentis veteribus reperietis, ut eſſet *urbs, quae res eas,* quibus ager Campa-

ter majorum noſtrorum conſilia, et inter iſtorum hominum dementiam. illi Capuam, receptaculum aratorum, nundinas ruſticorum, cellam atque horreum Campani agri eſſe voluerunt: hi, expulſis aratoribus: effuſis ac diſſipatis fructibus veſtris, eandem Capuam ſedem novae reipublicae conſtituunt, molem contra veterem rempublicam comparant. quod ſi majores noſtri exiſtimaſſent, quemquam in tam illuſtri imperio, et tam praeclara populi Romani diſciplina, M. Bruti, aut P. Rulli ſimilem futurum, (hos enim nos duos adhuc videmus, qui hanc

commutarent, quam nos audire possemus: hic vero in oculis senatus populique Romani nihil posse existere, quod non ante extingui atque opprimi posset, quam plane exortum ac natum esset. neque vero ea res fefellit homines, divina mente et consilio praeditos. nam post Q. Fulvium, Q. Fabium consules, quibus consulibus Capua devicta atque capta est, nihil est in ea urbe contra hanc rempublicam, non dico factum, sed nihil omnino excogitatum. multa postea bella gesta cum regibus, Philippo, Antiocho, Persa, Pseudophilippo, Aristonico, Mithridate, et caeteris: multa praeterea bella gravia Carthaginensium, Corinthium, Numantinum: multae in hac republica seditiones domesticae, quas praetermitto: bella cum sociis, Fregellanum, Marsicum: quibus omnibus domesticis externisque bellis Capua non modo non obfuit, sed opportunissimam se nobis praebuit, et ad bellum instruendum, et ad exercitus ornandos, et tectis ac sedibus suis recipiendos. homines non inerant in urbe, qui malis concionibus, turbulentis senatusconsultis, iniquis imperiis rem-

icam miſcerent, et rerum novarum
am aliquam quaererent. neque enim
cionandi poteſtas erat cuiquam, nec
ilii capiendi publici: non gloriae cu-
tate efferebantur, propterea quod, u-
onos publice non eſt, ibi gloriae cu-
tas eſſe non poteſt. non contentio-
non ambitione diſcordes: nihil enim
rerat, de quo certarent: nihil, quod
a peterent: nihil, ubi diffiderent.

muneris attigerunt, omnes acerbiſſimas impiorum poenas pertulerunt. et quoniam Bruti, atque temporis illius feci mentionem, commemorabo id quod egomet vidi, cum veniſſem Capuam, coloniam deductam L. Conſidio, et Sext. Saltio (quemadmodum ipſi loquebantur) praetoribus: ut intelligatis, quantam locus ipſe afferat ſuperbiam: quae paucis diebus, quibus illò colonia deducta fuit, perſpici atque intelligi potuit. nam primum, id quod dixi, cum caeteris in coloniis duumviri appellentur, hi ſe praetores appellari volebant. quibus primus annus hanc cupiditatem attuliſſet, nonne arbitramini paucis annis fuiſſe conſulum nomen appetituros? deinde anteibant lictores, non cum bacillis, ſed, ut hic praetoribus anteeunt, cum faſcibus duobus. erant hoſtiae majores in foro conſtitutae, quae ab his praetoribus de tribunali, ſicut a nobis conſulibus de conſilii ſententia probatae, ad praeconem et ad tibicinem immolabantur. deinde patres conſcripti vocabantur. jam vero vultum Conſidii videre, ferendum vix erat. *quem hominem* vegrandi macie torri-

tus erat tunicatorum [illegible]
bana, et Seplaſia, quae concurſatio percontantium, quid praetor edixiſſet? ubi coenaret? quid enuntiaſſet? nos autem, hinc Roma qui veneramus, jam non hoſpites, ſed peregrini atque advenae nominabamur. Haec qui proſpexerint, 3
majores noſtros dico, Quirites, non eos in deorum immortalium numero venerandos a nobis et colendos putatis? quid enim viderunt? hoc, quod nunc vos, quaeſo, perſpicite atque cognoſcite. non ingenerantur hominibus mores tam a ſtirpe generis, ac ſeminis, quam ex iis re-
[illegible] quae ab ipſa natura loci, et a vitae

tani, duri atque agreſtes. docuit ager ipſe, nihil ferendo, niſi multa cultura, et magno labore quaeſitum. Campani, ſemper ſuperbi bonitate agrorum, et fructuum magnitudine, urbis ſalubritate, deſcriptione, pulchritudine. ex hac copia, atque omnium rerum affluentia, primum illa nata ſunt: arrogantia, qua a majoribus noſtris alterum Capua conſulem poſtulavit: deinde ea luxuries, quae ipſum Annibalem, armis etiam tum invictum, voluptate vicit. huc iſti decemviri cum numerum colonorum ex lege Rulli deduxerint: centum decuriones, decem augures, ſex pontifices conſtituerint: quos illorum animos, quos impetus, quam ferociam fore putatis? Romam in montibus poſitam, et convallibus, coenaculis ſublatam atque ſuſpenſam, non optimis viis, anguſtiſſimis ſemitis, prae ſua Capua, planiſſimo in loco explicata, ac prae illis ſemitis irridebunt atque contemnent. agros vero, Vaticanum, et Pupiniam, cum ſuis optimis atque uberibus campis conferendos ſcilicet non putabunt. oppidorum autem finitimorum illam copiam *cum hac per* riſum, ac per jocum conten-

, fortasse non continuo, sed certe; n
lum assumpserint vetustatis ac robo-
non continebuntur: progredientur
gius, efferentur. singularis homo pri-
us, nisi magna sapientia praeditus,
t facile sese regionibus officii, magnis
fortunis et copiis, continet; nedum
i, ab Rullo, et Rulli similibus conqui-
i atque electi coloni, Capuae, in domi-
lio superbiae, atque in sedibus luxuriae
ollocati, non statim conquisituri sint a-
quid sceleris et flagitii. immo vero eti-
m hoc magis, quam illi veteres germa-
ique Campani, quod in vetere fortuna

tuis auctoribus excogitaſti, ut vetera vectigalia venderetis, et expleretis nova. urbi Capuam ad certamen dignitatis opponere vis, ut ſub veſtrum jus, juriſdictionem, poteſtatem, urbes, nationes, provincias, liberos populos, reges, terrarum denique orbem ſubjungeretis: ut, cum omnem pecuniam ex aerario exhauſiſſetis, ex vectigalibus redegiſſetis, ab omnibus regibus, gentibus, imperatoribus coëgiſſetis, tamen omnes vobis pecunias ad nutum veſtrum penderent: ut iidem partim invidioſos agros a Syllanis poſſeſſoribus, partim deſertos ac peſtilentes, a veſtris neceſſariis, a vobiſmetipſis emptos, quanti velletis, populo Romano induceretis: ut omnia municipia, coloniaſque Italiae novis colonis occuparetis: ut quibuſcunque in locis vobis videretur, ac quam multis videretur, colonias collocaretis: ut omnem rempublicam veſtris militibus, veſtris urbibus, veſtris praeſidiis cingeretis, atque oppreſſam teneretis: ut ipſum Cn. Pompeium, cujus praeſidio ſaepiſſime populus Romanus contra acerrimos hoſtes, et contra improbiſſimos cives victor extitit, proſcri-

bere, atque horum conſpectu privare poſſetis: ut nihil auro et argento violari, nihil numero, et ſuffragiis declarari, nihil elata manu perfringi poſſet, quod non vos oppreſſum atque ereptum teneretis: ut volitaretis interea per gentes, per regna omnia cum imperio ſummo, cum judicio infinito, cum omni pecunia: ut veniretis in caſtra Cn. Pompeii, atque ipſa caſtra, ſi commodum vobis eſſet, ven-

[redacted]

debetis. quemadmodum, cum petebam, nulli me vobis auctores generis mei commendarunt: ſic, ſi quid deliquero, nullae ſunt imagines, quae me a vobis deprecentur.

37 Quare, modo ut vita ſuppetat, quanquam ego ſum is, qui eam poſſim ab iſtorum ſcelere inſidiiſque defendere, polliceor hoc vobis, Quirites, bona fide: rempublicam vigilanti homini, non timido; diligenti, non ignavo commiſiſtis. ego is conſul, qui concionem metuam? qui tribunos plebis perhorreſcam? qui ſaepe, et ſine cauſa tumultuer? qui timeam, ne mihi in carcere habitandum ſit, ſi tribunus plebis duci juſſiſſet? ego nondum veſtris armis armatus, inſignibuſque ampliſſimis ornatus, imperio, auctoritate, non horrui in hunc locum progredi, vobiſque auctoribus improbitati hominis reſiſtere: nunc verear, ne reſpublica tantis munita praeſidiis, ab iſtis vinci, aut opprimi poſſit? ſi antea timuiſſem; hac concione, hoc populo, certe non vererer. quis enim unquam tam ſecunda concione legem Agrariam ſuaſit, quam ego diſſuaſi? ſi hoc diſſuadere eſt, ac non diſturbare, ac pervertere. ex

ponent, consilio meo ac ratione pr
sunt. non modo vos eritis in otio
semper esse volueratis, verum etia
tos, quibus otiosi negotium facessi
otiosissimos reddam. etenim illis h
res, potestates, divitiae, ex tumulti
que ex dissensionibus civium comp
solent: vos, quorum gratia in suffr
consistit, libertas in legibus, honos i
diciis et aequitate magistratus, et re
miliares in pace, omni ratione otiun
nere debetis. nam, si ii, qui propter
sidiam in otio vivunt, tamen in sua t
inertia capiunt voluptatem: sub ipl

ſane, et revocavi. idem tribunis plebis denuntiavi, quid turbulenti, me conſule, conflarent. ſummum et firmiſſimum eſt illud communibus fortunis praeſidium, Quirites, ut, quales vos hodierno die maxima concione mihi pro ſalute veſtra praebuiſtis, tales reliquis temporibus populo Romano praebeatis. pro certo polliceor hoc vobis atque confirmo, me eſſe perfecturum, ut jam tandem illi, qui honori inviderunt meo, tamen vos univerſos in conſule deligendo plurimum vidiſſe fateantur.

[redacted]

DE

LEGE AGRARIA.

AD POPULUM.

ORATIO XVII.

[redacted]

bis, qui nihil de me credidiſtis, ut eam voluntatem, quam ſemper habuiſtis erga me, retineatis, peto: a vobis autem, quos leviter immutatos eſſe ſentio, parvam exigui temporis uſuram bonae de me opinionis poſtulo, ut eam, ſi quae dixero, vobis probabo, perpetuo retineatis; ſin aliter, hoc ipſo in loco depoſitam atque abjectam relinquatis. completi ſunt animi, aureſque veſtrae, Quirites, me gratificantem ſeptem tyrannis, caeteriſque Syllanarum aſſignationum poſſeſſoribus, Agrariae legi et commodis veſtris obſiſtere. haec ſi qui crediderunt, illud prius crediderint neceſſe eſt, hac lege Agraria, quae promulgata ſit, adimi Syllanos agros, vobiſque dividi, aut denique minui privatorum poſſeſſiones, ut in eas vos deducamini. ſi oſtendo, non modo non adimi cuiquam glebam de Syllanis agris, ſed etiam genus id agrorum, certo capite legis impudentiſſime confirmari atque ſanciri: ſi doceo, agris his, qui a Sylla ſunt dati, ſic diligenter Rullum ſua lege conſulere, ut facile appareat, eam legem, non a veſtrorum commodorum patrono, *ſed a Valgii* genero eſſe conſcrip-

go consulto, Quirites, neque ... ante feci mentionem, ne aut refricare obductam jam reipublicae cicatricem viderer, aut aliquid alienissimo tempore novae dissensionis commovere. neque vero nunc ideo disputabo, quod hunc statum reipublicae non magnopere defendendum putem: praesertim qui otii et concordiae patronum me in hunc annum reipublicae professus sim: sed ut doceam Rullum posthac in his saltem tacere rebus, in quibus de se et de suis factis taceri velit. omnium legum iniquissimam dissimillimamque legis, esse arbitror eam ... de Sulla ...

minis lex esse, sed temporis. quid, si est haec multo impudentior? nam Valeria lege, Corneliisque legibus eripitur, cum datur: conjungitur impudens gratificatio cum acerba injuria: sed tamen habet in illis legibus spem nonnullam ille, cui ademptus est: aliquem scrupulum, cui datus est. Rulli cautio est haec, 'quae post 'C. Marium, Cn. Papirium, consu-'les.' quam procul a suspicione fugit, quod eos consules, qui adversarii Syllae maxime fuerunt, potissimum nominavit? si enim Syllam dictatorem nominasset: perspicuum fore, et invidiosum, arbitratus est. sed quem vestrûm tam tardo ingenio fore putavit, cui post eos consules, Syllam dictatorem fuisse, in mentem venire non posset? quid ergo ait Marianus tribunus plebis, qui nos Syllanos in invidiam rapit? 'quae post Marium et Car-'bonem consules agri, aedificia, lacus, 'stagna, loca, possessiones,' coelum et mare praetermisit, caetera complexus est. 'publice data, assignata, vendita, con-'cessa sunt.' a quo, Rulle? post Marium et Carbonem consules, quis assignavit? quis dedit? quis concessit, praeter

e, quam paterna et avita? meliore. at
ıoc Valeria lex non dicit: Corneliae le-
;es non ſanciunt: Sylla ipſe non poſtu-
at. ſi iſti agri partem aliquam juris, ali-
ȷuam ſimilitudinem propriae poſſeſſio-
ıis, aliquam ſpem diuturnitatis attin-
ȝunt: nemo eſt tam imprudens iſtorum,
ȷuin agi ſecum praeclare arbitretur. tu
vero, Rulle, quid quaeris? quod habent,
ut habeant? quis vetat? ut privatum? at
ita latum eſt, ut melior tui ſoceri fundus
Irpinus ſit, ſive ager Irpinus (totum e-
nim poſſidet) quam meus paternus avi-
tuſque fundus Arpinas. id enim caves.

penſitant. ego Tuſculanis pro aqua Crabra vectigal pendam, quia a municipio fundum accepi: ſi a Sylla mihi datus eſ-
3 ſet, Rulli lege non penderem. Video vos, Quirites, ſicuti res ipſa cogit, commoveri vel legis, vel orationis impudentia: legis, quae jus melius Syllanis praediis conſtituat, quam paternis: orationis, quae ejuſmodi cauſa inſimulare quemquam audeat, rationes Syllae nimium vehementer defendere. at ſi illa ſolum ſanciret, quae a Sylla eſſent data, tacerem: modo ipſe ſe Syllanum eſſe confiteretur. ſed non modo illis cavet; verum etiam aliud quoddam genus donationis inducit: et is, qui a me Syllanas poſſeſſiones defendi criminatur, non eas ſolum ſancit; verum ipſe novas aſſignationes inſtituit, et repentinus Sylla nobis exoritur. nam attendite, quantas conceſſiones agrorum hic noſter objurgator uno verbo facere conetur. 'quae data, 'donata, conceſſa, vendita.' patior. audio. quid deinde? 'poſſeſſa.' haec tribunus plebis promulgare auſus eſt, ut, quod quiſque poſt Marium et Carbonem conſules poſſidet, id eo jure teneret, quo qui

publicati, nec cuiquam assignati, neque venditi, qui a paucis hominibus impudentissime possidentur. his cavet, hos defendit, hos privatos facit: hos, inquam, agros, quos Sylla nemini dedit, Rullus non vobis assignare vult, sed eis condonare, qui possident. causam quaero, cur ea quae majores vobis in Italia, Sicilia, duabus Hispaniis, Macedonia, Asia quaesiverunt, venire patiamini, cum ea, quae vestra sunt, condonari possessoribus eadem lege videatis. jam, totam legem, intelligetis, cum ad paucorum dominationem scripta sit. tum ad Syllanae assigna-

, quae dubia sunt, per vo
et, cum plus appetat, quan
quibus ego rebus resisto, Syl
endere criminor. habet agros
os, inquit, socer meus desert
e longinquos. vendet eos mea
quanti volet. habet incertos, ac
jure possessos: confirmabuntur op
jure. habet publicos: reddam priv
denique eos fundos, quos in agro
nati optimos et fructuosissimos con
avit, cum usque eo vicinos prosc
ret, quoad oculis confirmando ex n
praediis unam fundi regionem form
que perfecerit: quos nunc cum a
metu tenet, sine ulla cura possidebit
quoniam, qua de causa, et quorum
ille hoc promulgavit, ostendi; doce
se, num ego quem possessorem d
dam, cum Agrariae legi resisto. f
Scantiam vendis. respublica posside
sendo. Campanum agrum dividis
estis in possessione: non cedo. dei
taliae, Siciliae, caeterarumque pro
arum possessiones, venales ac prosc
hac lege video: vestra sunt praedia
trae possessiones. resistam, atque

lari diutius ... ,

trûm ad vim, ad facinus, ad caedem ac-
nmodatus est ? nemo. atqui ei gene-
nominum, mihi credite, Campanus a-
r, et praeclara illa Capua servatur: ex-
citus contra vos, contra libertatem
estram, contra Cn. Pompeium consti-
iitur: contra hanc urbem, Capua: con-
ra vos, manus hominum audacissimo-
um: contra Cn. Pompeium, decem du-
ces comparantur. veniant coram, et quo-
niam me in vestram concionem, vobis
flagitantibus, convocaverunt, differant.

C. RABIRIO,

PERDUELLIONIS REO.

AD QUIRITES.

ORATIO XVIII.

ETSI, Quirites, non eſt meae conſuetudinis, initio dicendi rationem reddere, qua de cauſa quemque defendam, propterea quod cum omnibus civibus in eorum periculis ſemper ſatis juſtam mihi cauſam neceſſitudinis eſſe duxi: tamen in hac defenſione capitis, famae, fortunarumque omnium C. Rabirii, proponenda ratio videtur eſſe officii mei: propterea quod, quae juſtiſſima mihi cauſa ad hunc defendendum eſſe viſa eſt, eadem vobis ad abſolvendum debet *videri*. nam me cum amicitiae ve-

ae commendatus, coëgit. non enim C.
Rabirium culpa delicti, non invidia, vitaeque turpitudo, non denique veteres, justae, gravesque inimicitiae civium, in discrimen capitis vocaverunt: sed ut illud summum auxilium majestatis atque imperii, quod nobis a majoribus est traditum, de republica tolleretur: ut nihil posthac auctoritas senatus, nihil consulare imperium, nihil consensio bonorum contra pestem ac perniciem civitatis valeret. idcirco in his rebus evertendis unius hominis senectus, infirmitas, solitudoque tentata est. quamobrem, si est bo-

tium civium, quales vos omnibus rei-
publicae temporibus extitistis, interclu-
dere omnes seditionum vias, munire prae-
sidia reipublicae, summum in consulibus
imperium, summum in senatu consilium,
putare: ea qui secutus sit, laude potius
et honore, quam poena et supplicio, dig-
num judicare. quamobrem labor in hoc
defendendo praecipue meus est: studium
vero conservandi hominis commune mi-
2 hi vobiscum esse debebit. Sic enim exi-
stimare debetis, Quirites, post hominum
memoriam rem nullam majorem, magis
periculosam, magis ab omnibus vobis
providendam, neque a tribuno plebis sus-
ceptam, neque a consule defensam, ne-
que ad populum Romanum esse delatam.
agitur enim nihil aliud in hac causa, Qui-
rites, quam ut nullum sit posthac in re-
publica publicum consilium, nulla bono-
rum consensio contra improborum furo-
rem et audaciam: nullum extremis rei-
publicae temporibus perfugium et prae-
sidium salutis. quae cum ita sint, pri-
mum, quod in tanta dimicatione capitis,
famae, fortunarumque omnium fieri ne-
cesse est, ab Jove Optimo Maximo, caete-

hujus salutem conservandam, et ad
ɔpublicam constituendam, illuxisse pa-
ntur. deinde vos, Quirites, quorum po-
tas proxime ad deorum immortalium
men accedit, oro atque obsecro, quo-
m uno tempore vita C. Rabirii, homi-
s miserrimi atque innocentissimi, salus
publicae, vestris manibus suffragiisque
rmittitur, adhibeatis in hominis fortu-
s misericordiam, in reipublicae salute
pientiam, quam soletis. nunc, quoniam,
. Labiene, diligentiae meae temporis an-
ɪstiis obstitisti, meque, ex comparato et
ɔnstituto spatio defensionis, in semihorae

parum. nisi forte de locis religiosis, ac
de lucis, quos ab hoc violatos esse dixis-
ti, pluribus verbis tibi respondendum pu-
tas. quo in crimine nihil est unquam abs
te dictum, nisi a C. Macro objectum esse
crimen id C. Rabirio. in quo ego demi-
ror, meminisse te, quid objecerit C. Ra-
birio Macer inimicus; oblitum esse, quid
3 aequi et jurati judices judicarint. An de
peculatu facto, an de tabulario incenso,
longa oratio est exprimenda? quo in cri-
mine propinquus C. Rabirii judicio cla-
rissimo C. Curtius pro virtute sua est ho-
nestissime liberatus: ipse vero Rabirius
non modo in judicium horum criminum,
sed ne in tenuissimam quidem suspicio-
nem verbo est unquam vocatus. an de
sororis filio diligentius respondendum
est? quem ab hoc necatum esse dixisti, cum
ad judicii moram familiaris funeris excu-
satio quaereretur. quid enim est tam ve-
risimile, quam cariorem huic sororis ma-
ritum, quam sororis filium fuisse? atque ita
cariorem, ut alter vita crudelissime pri-
varetur, cum alteri ad prolationem judi-
cii biduum quaereretur? an de servis ali-
enis contra legem Fabiam retentis, aut

propinquarum periculum non modo homines, ſed prope regiones ipſae concurrerint: aliquanto etiam latius excitatae, quam ipſius vicinitatis nomen ac termini poſtulabant? nam quid ego ad id longam orationem comparem, quod eſt in eadem multae irrogatione praeſcriptum, hunc nec ſuae, nec alienae pudicitiae peperciſſe? quin etiam ſuſpicor, eo mihi ſemihoram a Labieno praeſtitutam eſſe, ut ne plura de pudicitia dicerem. ergo ad haec crimina, quae patroni diligentiam deſiderant, intelligitis mihi ſemihoram iſtam nimium longam fuiſſe. illam alteram

fuſtuliſſem! utinam quod ille crimen eſſe vult, proprium teſtimonium meae laudis eſſet! quid enim optari poteſt, quod ego mallem, quam me in conſulatu meo carnificem de foro, crucem de campo ſuſtuliſſe? ſed iſta laus primum eſt majorum noſtrorum, Quirites, qui, expulſis regibus, nullum in libero populo veſtigium crudelitatis regiae retinuerunt: deinde multorum virorum fortium, qui veſtram libertatem non acerbitate ſuppliciorum infeſtam, ſed lenitate legum munitam eſ-
4 ſe voluerunt. Quamobrem uter noſtrûm tandem, Labiene, popularis eſt? tune, qui civibus Romanis in concione ipſa carnificem, qui vincla adhibere putas oportere: qui in campo Martio, comitiis centuriatis, auſpicato in loco, crucem ad civium ſupplicium defigi et conſtitui jubes: an ego, qui funeſtari concionem contagione carnificis veto? qui expiandum forum populi Romani ab illis nefarii ſceleris veſtigiis eſſe dico? qui caſtam concionem, ſanctum campum, inviolatum corpus, omnium civium Romanorum integrum jus libertatis defendo ſervari oportere? popularis vero tribunus plebis,

› popularis, carnifici tradidit. C.
acchus legem tulit, ne de capite civi-
ı Romanorum injuſſu veſtro judicare-
·: hic popularis a duumviris, injuſſu
.ſtro, non judicari de cive Romano,
l indicta cauſa civem Romanum capi-
condemnari coëgit. tu mihi etiam
;is Porciae, tu C. Gracchi, tu horum
ertatis, tu cujuſquam denique homi-
s popularis mentionem facis, qui non
ɔdo ſuppliciis inuſitatis, ſed etiam ver-
ırum inaudita crudelitate, violare li-
rtatem hujus populi, tentare manſue-
dinem, commutare diſciplinam cona-

ris, libentissime commemoras, ‘caput obnubito, arbori infelici suspendito:’ quae verba, Quirites, jampridem in hac republica non solum tenebris vetustatis, verum etiam luce libertatis oppressa sunt.

5 An vero, si actio ista popularis esset, et, si ullam partem aequitatis haberet, aut juris, C. Gracchus eam reliquisset? scilicet tibi graviorem dolorem patrui tui mors attulit, quam C. Graccho, fratris: et tibi acerbior ejus patrui mors est, quem nunquam vidisti, quam illi, ejus fratris, quicum concordissime vixerat: et similis viri tu ulcisceris patrui mortem, atque ille persequeretur fratris sui, si ista ratione agere voluisset: et par desiderium sui reliquit apud populum Romanum Labienus iste, patruus vester, quisquis fuit, ac Tib. Gracchus reliquerat? an pietas tua major, quam Gracchi? an animus? an consilium? an opes? an auctoritas? an eloquentia? quae si in illo minima fuissent; tamen prae tuis facultatibus maxima putarentur. cum vero his rebus omnibus C. Gracchus omnes vicerit: quantum intervallum tandem inter te atque illum interjectum putas? sed moreretur.

ines et iuppliciorum, et ve...
bitates,non ex memoria veſtra, ac pa-
im veſtrorum, ſed ex annalium monu-
ntis, atque ex regum commentariis
nquiſierit: ego omnibus meis opibus,
nibus conſiliis, omnibus dictis atque
tis repugnarim et reſtiterim crudelita-
? niſi forte hanc conditionem vobis eſ-
vultis, quam ſervi, ſi libertatis ſpem
opoſitam non haberent, ferre nullo
odo poſſent. miſera eſt ignominia ju-
ciorum publicorum, miſera multatio
norum, miſerum exilium: ſed tamen
omni calamitate retinetur aliquod ve-
... libertatis ... mors denique ſi pro-

nium rerum, non ſolum eventus atque perpeſſio, ſed etiam conditio, expectatio, mentio ipſa denique, indigna cive Romano, atque homine libero eſt. an vero ſervos noſtros horum ſuppliciorum omnium metu, dominorum benignitas una vindicta liberabit: nos a verberibus, ab unco, a crucis denique terrore, neque res geſtae, neque acta aetas, neque noſtri honores vindicabunt? quamobrem fateor, atque etiam, T. Labiene, profiteor: et prae me fero, te ex illa crudeli, importuna, non tribunitia actione, ſed regia, meo conſilio, virtute, auctoritate eſſe depulſum. qua tu in actione, quanquam omnia exempla majorum, omnes leges, omnem auctoritatem ſenatus, omnes religiones atque auſpiciorum publica jura neglexiſti: tamen a me haec in hoc tam exiguo meo tempore non audies. liberum tempus nobis dabitur ad iſtam diſceptationem. nunc de Saturnini crimine, ac de clariſſimi patrui tui morte dicemus.

6 Arguis occiſum eſſe a C. Rabirio L. Saturninum: et id C. Rabirius multorum teſtimoniis, Q. Hortenſio copioſiſſime defendente, antea falſum eſſe docuit. ego

licat esse quosdam cives imperitos, red
n multos. nunquam, mihi credite, po-
lus Romanus hic, qui silet, consulem
: fecisset, si vestro clamore perturba-
m iri arbitraretur. quanto jam levior
: acclamatio! quin continetis vocem,
dicem stultitiae vestrae, testem pauci-
tis? libenter, inquam, confiterer, si ve-
: possem, aut etiam si mihi esset inte-
rum, C. Rabirii manu L. Saturninum
sse occisum: et id facinus pulcherrimum
sse arbitrarer: sed, quoniam id facere
ion possum, confitebor id, quod ad lau-
lem minus valebit, ad crimen non mi-

cidit, et eum, qui cum telo occidendi hominis causa fuit. si interfici Saturninum nefas fuit: arma sumpta esse contra Saturninum sine scelere non possunt. si arma jure sumpta concedis; interfectum jure concedas necesse est. * * *

7 Fit senatusconsultum, ut C. Marius, L. Valerius consules, adhiberent tribunos plebis et praetores, quos eis videretur; operamque darent, ut imperium populi Romani majestasque conservaretur. adhibent omnes tribunos plebis praeter Saturninum, omnes praetores praeter Glauciam: qui rempublicam salvam esse vellent, arma capere, et se sequi jubent. parent omnes. ex aedificiis armamentariisque publicis arma populo Romano, C. Mario consule distribuente, dantur. hic jam, ut omittam caetera, de te ipso, Labiene, quaero: cum Saturninus Capitolium teneret armatus, esset una C. Glaucia, C. Saufeius, etiam ille ex compedibus atque ergastulo Gracchus: addam, (quoniam ita vis) eodem Q. Labienum, patruum: in foro autem C. Marius, et L. Valerius Flaccus consules, post cunctus senatus, atque ille se-

* * * *Paucula* quaedam deesse videntur.

[redacted]

natus, quem etiam vos ipsi, qui hos patres conscriptos, qui nunc sunt, in invidiam vocatis, quo facilius de hoc senatu detrahere possitis, laudare consuevistis: cum equester ordo; at quorum equitum Romanorum, dii immortales! patrum nostrorum, atque ejus aetatis, quae tum magnam partem reipublicae, atque omnem dignitatem judiciorum tenebat; cum omnes omnium ordinum homines, qui

[redacted]

qui tum erant, consulares, pro salute communi arma cepissent: cum omnes praetores, cuncta nobilitas ac juventus accurreret, Cn. et L. Domitii, L. Crassus, Q. Mucius, C. Claudius, M. Drusus: cum omnes Octavii, Metelli, Julii, Cassii, Catones, Pompeii: cum L. Philippus, L. Scipio, cum M. Lepidus, cum D. Brutus, cum hic ipse P. Servilius, quo tu imperatore, Labiene, meruisti: cum hic Q. Catulus, admodum tum adolescens, cum hic C. Curio, cum denique omnes clarissimi viri cum consulibus essent: quid tandem C. Rabirium facere convenit? utrum inclusum atque abditum latere in occulto, atque ignaviam suam, tenebrarum ac parietum custodiis tegere: an in Capitolium pergere, atque ibi se cum tuo patruo, et caeteris, ad mortem, propter vitae turpitudinem, confugientibus, congregare? an cum Mario, Scauro, Catulo, Metello, Scaevola, cum bonis denique omnibus coire non modo salutis, verum etiam periculi societatem?
8 Tu denique, Labiene, quid faceres tali in re, ac tempore? cum ignaviae ratio te in fugam atque in latebras impelleret:

ommmum velles? patruus, inquit, me-
s cum Saturnino fuit. quid? pater qui-
am? quid? propinqui vestri, equites Ro-
ani? quid? omnis praefectura, regio,
cinitas vestra? quid? ager Picenus uni-
rsus, utrum tribunitium furorem, an
nsularem auctoritatem secutus est? e-
idem hoc affirmo, quod tu nunc de tuo
truo praedicas, neminem unquam ad-
c de sese esse confessum. nemo est, in-
iam, inventus tam profligatus, tam per-
us, tam ab omni non modo honestate,
l etiam simulatione honestatis relictus,
i se in Capitolio fuisse cum Saturnino
eretur. at fuit vester patruus. fuerit:
fuerit nulla desperatione rerum sua-
n. nullis domesticis vulneribus

voci atque imperio non obedire? atqui videmus, haec in rerum natura tria fuiſſe: ut aut cum Saturnino eſſet, aut cum bonis, aut lateret. latere, mortis erat inſtar turpiſſimae: cum Saturnino eſſe, furoris et ſceleris: virtus, et honeſtas, et pudor cum conſulibus eſſe cogebat. hoc tu igitur in crimen vocas, quod cum iis fuerit C. Rabirius, quos amentiſſimus fuiſſet, ſi oppugnaſſet: turpiſſimus, ſi reliquiſſet?
9 At C. Decianus, de quo tu ſaepe commemoras, quia, cum hominem omnibus inſignem notis turpitudinis, P. Furium, accuſaret ſummo ſtudio bonorum omnium, queri eſt auſus in concione de morte Saturnini, condemnatus eſt: et Sex. Titius, quod habuit imaginem L. Saturnini domi ſuae, condemnatus eſt. ſtatuerunt equites Romani illo judicio, improbum civem eſſe, et non retinendum in civitate, qui hominis, hoſtilem in modum ſeditioſi, imagine aut mortem ejus honeſtaret, aut deſideria imperitorum miſericordia commoveret, aut ſuam ſignificaret imitandae improbitatis voluntatem. itaque mihi mirum videtur, unde hanc tu, Labiene, imaginem, quam ha-

re, in Rostra, atque in concionem attulisses; nec tuas unquam rationes ad eos scopulos appulisses, ad quos Sex. Titii afflictam navem, et in quibus C. Deciani naufragium fortunarum videres. sed in his rebus omnibus imprudentia laberis. causam enim suscepisti antiquiorem memoria tua: quae causa ante mortua est, quam tu natus esses. qua in causa tute profecto fuisses, si per aetatem esse potuisses, eam causam in judicium vocas. an non intelligis, primum quos homines, et quales viros mortuos summi sceleris arguas? deinde quot ex iis, qui vivunt, eodem crimine in summum capitis periculum

us, singularis humanitas fuit; M. Scaurum, illa gravitate, illo consilio, illa prudentia; duos Mucios, L. Crassum, M. Antonium, qui tum extra urbem cum praesidio fuit; quorum in hac civitate longe maxima consilia, atque ingenia fuerunt: caeteros pari dignitate praeditos, custodes gubernatoresque reipublicae, quemadmodum mortuos defendemus? quid de illis honestissimis viris, atque optimis civibus, equitibus Romanis dicemus, qui tum una cum senatu salutem reipublicae defenderunt? quid de tribunis aerariis, caeterorumque ordinum omnium hominibus, qui tum arma pro communi libertate ceperunt?
10 Sed quid ego de iis omnibus, qui consulari imperio paruerunt, loquor? de ipsorum consulum fama quid futurum est? L. Flaccum, hominem cum semper in republica, tum in magistratibus gerendis, in sacerdotio, caeremoniisque, quibus praeerat, diligentissimum, nefarii sceleris ac parricidii mortuum condemnabimus? adjungemus ad hanc labem ignominiamque mortis, etiam C. Marii nomen? C. Marium, quem *vere patrem* patriae, parentem, inquam,

vestrae libertatis, atque hujusce reipublicae possumus dicere, sceleris ac parricidii nefarii mortuum condemnabimus? etenim, si C. Rabirio, quod iit ad arma, crucem T. Labienus in campo Martio defigendam putavit: quod tandem excogitabitur in eum supplicium, qui vocavit? ac, si fides Saturnino data est, quod abs te saepissime dicitur: non eam C. Rabirius, sed C. Marius dedit; idemque vi-

[redacted]

que quiſquam noſtrûm in reipublicae periculis cum laude ac virtute verſatur, quin ſpe poſteritatis, fructuque ducatur. itaque cum multis aliis de cauſis virorum bonorum mentes divinae mihi atque aeternae videntur eſſe, tum maxime quod optimi et ſapientiſſimi cujuſque animus ita praeſentit in poſterum, ut nihil niſi ſempiternum ſpectare videatur. quapropter equidem et C. Marii, et caeterorum virorum, ſapientiſſimorum ac fortiſſimorum civium, mentes, quae mihi videntur ex hominum vita ad deorum religionem et ſanctimoniam demigraſſe, teſtor, me pro illorum fama, gloria, memoria, non ſecus, ac pro patriis fanis atque delubris propugnandum putare: ac, ſi pro illorum laude mihi arma capienda eſſent, non minus ſtrenue caperem, quam illi pro communi ſalute ceperunt. etenim, Quirites, exiguum nobis vitae curriculum natura circumſcripſit, immenſum
11 gloriae. Quare, ſi eos, qui jam de vita deceſſerunt, ornabimus: juſtiorem nobis mortis conditionem relinquemus. ſed, ſi illos, Labiene, quos jam videre non *poſſumus*, negligis: ne his quidem, quos

es ii, quorum tu ex aetate conject...
icere potes; quid tum fecerint, abs te
ei capitis, C. Rabirii nomine, citantur.
t occîdit Saturninum Rabirius. utinam
ecisset! non supplicium deprecarer, sed
praemium postularem. etenim, si Scevae,
servo Q. Crotonis, qui occidit L. Saturninum, libertas data est: quod equiti Romano praemium dari par fuisset? et, si C. Marius, quod fistulas, quibus aqua suppeditabatur Jovis Optimi Maximi templis ac sedibus praecidi imperarat, quod in clivo Capitolino improborum civium ....

IN
L. CATILINAM.
IN SENATU.
ORATIO XIX.

QUousque tandem abutêre, Catil
na, patientia nostra? quamdiu et
am furor iste tuus nos eludet? quem a
finem sese effrenata jactabit audacia? n
hilne te nocturnum praesidium Palatii, n
hil urbis vigiliae, nihil timor populi, n
hil concursus bonorum omnium, nil
hic munitissimus habendi senatûs locu
nihil horum ora vultusque moverunt
patere tua consilia non sentis? constri
tam jam omnium horum conscientia t
neri conjurationem tuam non vide:
quid proxima, quid superiore nocte eg
ris, ubi fueris, quos convocaveris, qu
consilii ceperis, quem nostrûm igno

arbitraris? ô tempora, ô mores! ſenatus haec intelligit, conſul videt; hic tamen vivit. vivit? immo vero etiam in ſenatum venit: fit publici conſilii particeps: notat et deſignat oculis ad caedem unumquemque noſtrûm. nos autem, viri fortes, ſatisfacere reipublicae videmur, ſi iſtius furorem ac tela vitemus. ad mortem te, Catilina, duci, juſſu conſulis, jampridem oportebat: in te conferri peſtem iſtam, quam

[redacted]

nos, nos, dico aperte, conſules deſumus.
2 Decrevit quondam ſenatus, ut L. Opimius conſul videret, ne quid reſpublica detrimenti caperet. nox nulla interceſſit; interfectus eſt propter quaſdam ſeditionum ſuſpiciones C. Gracchus, clariſſimo patre, avo, majoribus: occiſus eſt cum liberis M. Fulvius, conſularis. ſimili ſenatuſconſulto, C. Mario, et L. Valerio conſulibus, permiſſa eſt reſpublica: num unum diem poſtea L. Saturninum, tribunum plebis, et C. Servilium praetorem, mors ac reipublicae poena remorata eſt? at nos viceſimum jam diem patimur hebeſcere aciem horum auctoritatis. habemus enim hujuſmodi ſenatuſconſultum, veruntamen incluſum in tabulis, tanquam in vagina reconditum: quo ex ſenatuſconſulto confeſtim interfectum te eſſe, Catilina, convenit. vivis: et vivis non ad deponendam, ſed ad confirmandam audaciam. cupio, Patres conſcripti, me eſſe clementem: cupio in tantis reipublicae periculis non diſſolutum videri: ſed jam me ipſum inertiae, nequitiaeque condemno. caſtra ſunt in Italia contra rempublicam, in Etruriae faucibus col-

publicae ...
comprehendi, si interfici jussero: credo
erit verendum mihi, ne non hoc potius
omnes boni serius a me, quam quisquam
crudelius factum esse dicat. verum ego
hoc, quod jampridem factum esse oportuit, certa de causa nondum adducor ut
faciam. tum denique interficiam te, cum
jam nemo tam improbus, tam perditus,
tam tui similis inveniri poterit, qui id
non jure factum esse fateatur. quamdiu
quisquam erit, qui te defendere audeat,
vives: et vives ita, ut nunc vivis, multis
meis, et firmis praesidiis obsessus, ne commovere te contra rempublicam possis.
multorum te etiam oculi et aures non sentientem, sicut adhuc fecerunt, speculabuntur ...

test? si illustrantur, si erumpunt omnia? muta jam istam mentem: mihi crede: obliviscere caedis, atque incendiorum. teneris undique: luce sunt clariora nobis tua consilia omnia: quae etiam mecum licet recognoscas. meministine, me ante diem XII kalendas Novembris dicere in senatu, fore in armis certo die, qui dies futurus esset ante diem VI kalendas Novembris, C. Mallium, audaciae satellitem atque administrum tuae? num me fefellit, Catilina, non modo res tanta, tam atrox, tam incredibilis, verum, id quod multo magis est admirandum, dies? dixi ego idem in senatu, caedem te optimatum contulisse in ante diem V kalendas Novembris, tum cum multi principes civitatis Roma non tam sui conservandi, quam tuorum consiliorum reprimendorum caussa profugerunt. num infitiari potes, te illo ipso die meis praesidiis, mea diligentia circumclusum, commovere te contra rempublicam non potuisse, cum tu discessu caeterorum, nostra tamen, qui remansissemus, caede contentum te esse dicebas? quid? cum te Praeneste kalendis ipsis Novembris oc-

cupaturum nocturno impetu esse consi-
deres: sensistine, illam coloniam meo jus-
su, meis praesidiis, custodiis, vigiliisque
esse munitam? nihil agis, nihil moliris,
nihil cogitas, quod ego non modo non
audiam, sed etiam non videam, planeque
sentiam. Recognosce tandem mecum 4
illam superiorem noctem. jam intelliges
multo me vigilare acrius ad salutem,
quam te ad perniciem reipublicae. dico te

[redacted]

voce vulnero. fuisti igitur apud Leccam illa nocte, Catilina: distribuisti partes Italiae: statuisti quo quemque proficisci placeret: delegisti quos Romae relinqueres, quos tecum educeres: descripsisti urbis partes ad incendia: confirmasti, te ipsum jam esse exiturum: dixisti paululum tibi esse etiam tum morae, quod ego viverem. reperti sunt duo equites Romani, qui te ista cura liberarent, et sese illa ipsa nocte paulo ante lucem me in meo lectulo interfecturos pollicerentur. haec ego omnia, vix dum etiam coetu vestro dimisso, comperi: domum meam majoribus praesidiis munivi, atque firmavi: exclusi eos, quos tu mane ad me salutatum miseras, cum illi ipsi venissent; quos ego jam multis ac summis viris ad me id temporis venturos esse praedixeram.

5 Quae cum ita sint, Catilina, perge quò coepisti; egredere aliquando ex urbe; patent portae: proficiscere. nimium diu te imperatorem illa tua Malliana castra desiderant. educ tecum etiam omnes tuos: si minus, quam plurimos. purga urbem. magno me metu liberabis, dummodo inter me atque te murus in-

ſtam reipublicae peſtem …
imus. non eſt ſaepius in uno homine ſa-
us ſumma periclitanda reipublicae. quan-
diu mihi, conſuli deſignato, Catilina, in-
idiatus es, non publico me praeſidio, ſed
privata diligentia defendi. cum proxi-
mis comitiis conſularibus me conſulem
in campo, et competitores interficere vo-
luiſti, compreſſi tuos nefarios conatus a-
micorum praeſidio, et copiis, nullo tu-
multu publice concitato. denique quoti-
eſcunque me petiſti, per me tibi obſtiti:
quanquam videbam, perniciem meam
cum magna calamitate reipublicae eſſe
… iam aperte rempub-

facere nondum audeo : faciam id, quod eſt ad ſeveritatem lenius, ad communem ſalutem utilius. nam, ſi te interfici juſſero, reſidebit in republica reliqua conjuratorum manus. ſin tu (quod te jamdudum hortor) exieris, exhaurietur ex urbe tuorum comitum magna et pernicioſa ſentina reipublicae. quid eſt, Catilina ? num dubitas id, me imperante, facere, quod jam tua ſponte faciebas ? exire ex urbe conſul hoſtem jubet. interrogas me, num in exilium ? non jubeo : ſed ſi me
6 conſulis, ſuadeo. Quid enim, Catilina, eſt, quod te jam in hac urbe delectare poſſit? in qua nemo eſt, extra iſtam conjurationem perditorum hominum, qui te non metuat; nemo, qui non oderit. quae nota domeſticae turpitudinis non inuſta vitae tuae eſt? quod privatarum rerum dedecus non haeret infamiae? quae libido ab oculis, quod facinus a manibus unquam tuis, quod flagitium a toto corpore abfuit? cui tu adoleſcentulo, quem corruptelarum illecebris irretiſſes, non aut ad audaciam, ferrum, aut ad libidinem, facem praetuliſti ? quid vero ? nuper, cum morte ſuperioris uxoris, novis nuptiis

dere tibi proximis idibus senties. ad illa venio, quae non ad privatam ignominiam vitiorum tuorum, non ad domesticam tuam difficultatem ac turpitudinem, sed ad summam reipublicae, atque ad omnium nostrûm vitam salutemque pertinent. potestne tibi hujus vitae haec lux, Catilina, aut hujus coeli spiritus esse jucundus, cum scias, horum esse neminem, qui nesciat, te pridie kalendas Januarias Lepido, et Tullo consulibus, stetisse in comitio cum telo? manum, consulum, et principum civitatis interficiendorum causa, paravisse? sceleri ac furori tuo non

ego tuas petitiones ita conjectas, ut vitari posse non viderentur, parva quadam declinatione, et, ut aiunt, corpore effugi? nihil agis, nihil assequeris, nihil moliris, quod mihi latere valeat in tempore: neque tamen conari, ac velle desistis. quoties jam tibi extorta est sica ista de manibus? quoties vero excidit casu aliquo, et elapsa est? tamen ea carere diutius non potes: quae quidem quibus abs te initiata sacris, ac devota sit, nescio, quod eam necesse putas consulis in corpore defigere.
7 Nunc vero, quae tua est ista vita? sic enim jam tecum loquar, non ut odio permotus esse videar, quo debeo, sed ut misericordia, quae tibi nulla debetur. venisti paulo ante in senatum. quis te ex hac tanta frequentia, ex tot tuis amicis ac necessariis salutavit? si hoc post hominum memoriam contigit nemini, vocis expectas contumeliam, cum sis gravissimo judicio taciturnitatis oppressus? quid, quod adventu tuo ista subsellia, vacua facta sunt? quod omnes consulares, qui tibi persaepe ad caedem constituti fuerunt, simulatque assedisti, partem istam subselliorum nudam atque inanem reli-

traris ? et, si me meis civibus injuria suspectum tam graviter, atque offensum viderem: carere me aspectu civium, quam infestis oculis omnium conspici mallem. tu cum conscientia scelerum tuorum agnoscas odium omnium justum, et jam tibi diu debitum, dubitas, quorum mentes sensusque vulneras, eorum aspectum praesentiamque vitare? si te parentes timerent, atque odissent tui, neque eos ulla ratione placare posses: ut opinor, ab eorum oculis aliquo concederes. nunc te patria, quae communis est omnium nostrûm parens, odit ac metuit: et jamdiu te nihil judicat, nisi de parricidio suo

xatio direptioque sociorum, impunita fuit ac libera: tu non solum ad negligendas leges, ac quaestiones, verum etiam ad evertendas perfringendasque valuisti. superiora illa, quanquam ferenda non fuerunt, tamen, ut potui, tuli. nunc vero me totam esse in metu propter te unum; quidquid increpuerit, Catilinam timeri; nullum videri contra me consilium iniri posse, quod a tuo scelere abhorreat; non est ferendum. quamobrem discede, atque hunc mihi timorem eripe: si verus, ne opprimar; sin falsus, ut tandem ali-
8 quando timere desinam. Haec si tecum, ut dixi, patria loquatur, nonne impetrare debeat, etiam si vim adhibere non possit? quid? quod tu te ipse in custodiam dedisti? quid? quod, vitandae suspicionis causa, apud M. Lepidum te habitare velle dixisti? a quo non receptus, etiam ad me venire ausus es: ut domi meae te asservarem, rogasti. cum a me quoque id responsum tulisses, me nullo modo posse iisdem parietibus tutò esse tecum, qui magno in periculo essem, quod iisdem moenibus contineremur, ad Q. Metellum praetorem venisti. a quo repudia-

tasti. sed quam longe videtur a carcere atque a vinculis abesse debere, qui se ipsum jam dignum custodia judicaverit? quae cum ita sint, Catilina, dubitas, si hîc emori aequo animo non potes, abire in aliquas terras, et vitam istam multis suppliciis justis debitisque ereptam, fugae solitudinique mandare? refer, inquis, ad senatum (id enim postulas) et, si hic ordo placere sibi decreverit, te ire in exilium, obtemperaturum te esse dicis. non referam id, quod abhorret a meis moribus: et tamen faciam, ut intelligas, quid hi de te sentiant. egredere ex urbe, Ca-

tissimo viro, M. Marcello dixissem: jam mihi consuli hoc ipso in templo, jure optimo senatus vim et manus intulisset. de te autem, Catilina, cum quiescunt, probant: cum patiuntur, decernunt: cum tacent, clamant. neque hi solum, quorum tibi auctoritas est videlicet cara, vita vilissima: sed etiam illi equites Romani, honestissimi atque optimi viri, caeterique fortissimi cives, qui circumstant senatum; quorum tu et frequentiam videre, et studia perspicere, et voces paulo ante exaudire potuisti: quorum ego vix abs te jamdiu manus, ac tela contineo: eosdem facile adducam, ut te haec, quae jampridem vastare studes, relinquentem, usque
9 ad portas prosequantur. Quanquam quid loquor? te ut ulla res frangat? tu ut unquam te corrigas? tu ut ullam fugam meditere? ut ullum tu exilium cogites? utinam tibi istam mentem dii immortales donarent! tametsi video, si mea voce perterritus ire in exilium animum induxeris, quanta tempestas invidiae nobis, si minus in praesens tempus, recenti memoria scelerum tuorum, at in posteritatem impendeat. sed est mihi tanti; dum-

dum: vigilare, non solum insidiantem somno maritorum, verum etiam bonis occisorum. habes ubi ostentes illam praeclaram tuam patientiam famis, frigoris, inopiae rerum omnium: quibus te brevi tempore confectum esse senties. tantum profeci tum, cum te a consulatu repuli, ut exul potius tentare, quam consul vexare rempublicam posses: atque ut id, quod esset a te scelerate susceptum, latrocinium potius, quam bellum nominaretur.
Nunc, ut a me, Patres conscripti, quan- 11
dam prope justam patriae querimoniam detester ac deprecer: percipite, quaeso, diligenter, quae dicam, et ea penitus animis vestris mentibusque mandate. etenim, si mecum patria, quae mihi vita mea multo est carior, si cuncta Italia, si omnis respublica loquatur: M. Tulli, quid agis? tune eum, quem esse hostem comperisti: quem ducem belli futurum vides: quem expectari imperatorem in castris hostium sentis, auctorem sceleris, principem conjurationis, evocatorem servorum, et civium perditorum, exire patieris, *ut abs te* non emissus ex urbe, s
immissus in urbem esse videatur? non

hunc in vincula duci, non ad mortem ra-
pi, non ſummo ſupplicio mactari impe-
rabis ? quid tandem impedit te ? mosne
majorum ? at perſaepe etiam privati in
hac republica perniciosos cives morte
multarunt. an leges, quae de civium Ro-
manorum ſupplicio rogatae ſunt? at nun-
quam in hac urbe ii, qui a republica defe-
cerunt, civium jura tenuerunt. an invi-
diam poſteritatis times? praeclaram vero
populo Romano refers gratiam, qui te,
hominem per te cognitum, nulla com-
mendatione majorum, tam mature ad
ſummum imperium per omnes honorum
gradus extulit, ſi propter invidiam, aut a-
licujus periculi metum, ſalutem civium
tuorum negligis. ſed, ſi quis eſt invidiae
metus, num eſt vehementius ſeveritatis
ac fortitudinis invidia, quam inertiae
ac nequitiae pertimeſcenda ? an, cum
bello vaſtabitur Italia, vexabuntur urbes,
tecta ardebunt: tum te non exiſtimas in-
12 vidiae incendio conflagraturum ? His
ego ſanctiſſimis reipublicae vocibus, et e-
orum hominum, qui idem ſentiunt, men-
tibus, pauca reſpondebo. ego, ſi hoc
optimum factu judicarem, Patres con-

omplurium sanguine ...
contaminarunt, sed etiam honestarunt:
certe verendum mihi non erat, ne quid,
hoc parricida civium interfecto, invidiae
mihi in posteritatem redundaret. quod si
ea mihi maxime impenderet: tamen hoc
animo semper fui, ut invidiam virtute
partam, gloriam, non invidiam putarem.
quanquam nonnulli sunt in hoc ordine,
qui aut ea, quae imminent, non videant;
aut ea, quae vident, dissimulent: qui spem
Catilinae mollibus sententiis aluerunt,
conjurationemque nascentem non credendo corroboraverunt. quorum auctoritatem secuti multi, non solum improbi, verum etiam imperiti, si in hunc animadvertissem, crudeliter, et regie factum

hoc autem uno interfecto, intelligo hanc reipublicae peſtem pauliſper reprimi, non in perpetuum comprimi poſſe. quod ſi ſe ejecerit, ſecumque ſuos eduxerit, et eodem caeteros undique collectos naufragos aggregaverit: extinguetur, atque delebitur non modo haec tam adulta reipublicae peſtis, verum etiam ſtirps ac ſemen malorum omnium.
13 Etenim jamdiu, Patres conſcripti, in his periculis conjurationis, inſidiiſque verſamur: ſed neſcio quo pacto omnium ſcelerum, ac veteris furoris et audaciae maturitas in noſtri conſulatus tempus erupit. quod ſi ex tanto latrocinio iſte unus tolletur; videbimur fortaſſe ad breve quoddam tempus cura et metu eſſe relevati: periculum autem reſidebit, et erit incluſum penitus in venis atque in viſceribus reipublicae. ut ſaepe homines aegri morbo gravi, cum aeſtu febrique jactantur, ſi aquam gelidam biberint, primo relevari videntur; deinde multo gravius vehementiuſque afflictantur; ſic hic morbus, qui eſt in republica, relevatus iſtius poena, vehementius vivis reliquis ingraveſcet. quare, Patres conſcripti, ſecedant im-

probi, ſecernant ſe a bonis, unum in locum congregentur : muro denique, id quod ſaepè jam dixi, ſecernantur a nobis : deſinant inſidiari domi ſuae conſuli, circumſtare tribūnal praetoris urbani, obſidere cum gladiis curiam, malleolos et faces ad inflammandam urbem comparare. ſit denique inſcriptum in fronte uniuſcujuſque civis, quid de republica ſentiát. polliceor hoc vobis, Patres conſcripti, tantam in nobis conſulibus fore [redacted]

bus, a vita, fortunisque civium omnium arcebis: et omnes inimicos bonorum, hostes patriae, latrones Italiae, scelerum foedere inter se, ac nefaria societate conjunctos, aeternis suppliciis vivos mortuosque mactabis.

[redacted]

IN

L. CATILINAM.

AD QUIRITES.

ORATIO XX.

TAndem aliquando, Quirites, L. Catilinam, furentem audacia, ſcelus anhelantem, peſtem patriae nefarie molientem, vobis, atque huic urbi ferrum flammamque minitantem, ex urbe vel ejecimus, vel emiſimus, vel ipſum egredientem verbis proſecuti ſumus. abiit, exceſſit, evaſit, erupit. nulla jam pernicies a monſtro illo atque prodigio moenibus ipſis intra moenia comparabitur. atque hunc quidem unum hujus belli domeſtici ducem ſine controverſia vicimus. non enim jam inter latera noſtra ſica illa verſabitur: non in campo, non in foro, non in curia, non denique

intra domesticos parietes pertimescemus. loco ille motus est, cum est ex urbe depulsus. palam jam cum hoste, nullo impediente, bellum justum geremus. sine dubio perdidimus hominem, magnificeque vicimus, cum illum ex occultis insidiis in apertum latrocinium conjecimus. quod vero non cruentum mucronem, ut voluit, extulit, quod vivis nobis egressus est, quod ei ferrum de manibus extorsimus, quod incolumes cives, quod stantem urbem reliquit: quanto tandem illum moerore afflictum esse et profligatum putatis? jacet ille nunc prostratus, Quirites, et se perculsum atque abjectum esse sentit, et retorquet oculos profecto saepe ad hanc urbem, quam ex suis faucibus ereptam esse luget. quae quidem laetari mihi videtur, quod tantam pestem

2 evomuerit, forasque projecerit. At si quis est talis, quales esse omnes oportebat, qui in hoc ipso, in quo exultat et triumphat oratio mea, me vehementer accuset, quod tam capitalem hostem non comprehenderim potius, quam emiserim: non est ista mea culpa, Quirites, sed temporum. interemptum esse L. Catili-

non crederent? quam multos, ... ter ſtultitiam non putarent? quam multos, qui etiam defenderent? quam multos, qui propter improbitatem faverent? ac ſi, ſublato illo depelli a vobis omne periculum judicarem: jam pridem ego L. Catilinam non modo invidiae meae, verum etiam vitae periculo ſuſtuliſſem. ſed cum viderem, ne vobis quidem omnibus re etiam tum probata, ſi illum, ut erat meritus, morte multaſſem, fore, ut ejus ſocios invidia oppreſſus perſequi non poſſem: rem huc deduxi, ut tum palam pugnare poſſetis, cum hoſtem aperte ... quidem ego hoſtem, Qui-

Muriatium, quorum aes alienum contrac-
tum in popina nullum reipublicae motum
afferre poterat: reliquit quos viros? quan-
to alieno aere, quam valentes, quam no-
3 biles? Itaque ego illum exercitum, prae
Gallicanis legionibus, et hoc delectu,
quem in agro Piceno, et Gallico Q. Metel-
lus habuit, et his copiis, quae a nobis quo-
tidie comparantur, magnopere contem-
no; collectum ex senibus desperatis, ex a-
gresti luxuria, ex rusticis decoctoribus: ex
iis, qui vadimonia deserere, quam illum
exercitum, maluerunt: quibus ego non
modo si aciem exercitus nostri, verum eti-
am si edictum praetoris ostendero, conci-
dent. hos, quos video volitare in foro,
quos stare ad curiam, quos etiam in sena-
tum venire: qui nitent unguentis, qui ful-
gent purpura, mallem secum suos milites
eduxisset: qui si hîc permanent, memen-
tote non tam exercitum illum esse nobis,
quam hos, qui exercitum deseruerunt,
pertimescendos. atque hoc etiam sunt ti-
mendi magis, quod, quid cogitent, me
scire sentiunt: neque tamen permoven-
tur. video, cui Apulia sit attributa, qui
habeat Etruriam, qui agrum Picenum

qui Gallicum, qui ſibi has urbanas inſidias caedis atque incendiorum depopoſcerit, omnia ſuperioris noctis conſilia ad me perlata eſſe ſentiunt: patefeci in ſenatu heſterno die: Catilina ipſe pertimuit, profugit: hi quid expectant? nae illi vehementer errant, ſi illam meam priſtinam lenitatem perpetuam ſperant futuram. Quod expectavi, jam ſum aſſecutus, ut vos omnes factam eſſe aperte conjurati-

quis parricida, quis testamentorum subjector, quis circumscriptor, quis ganeo, quis nepos, quis adulter, quae mulier infamis, quis corruptor juventutis, quis corruptus, quis perditus inveniri potest, qui se cum Catilina non familiarissime vixisse fateatur? quae caedes per hosce annos sine illo facta est? quod nefarium stuprum non per illum? jam vero quae tanta in ullo unquam homine juventutis illecebra fuit, quanta in illo? qui alios ipse amabat turpissime, aliorum amori flagitiosissime serviebat: aliis fructum libidinum, aliis mortem parentum, non modo impellendo, verum etiam adjuvando, pollicebatur. nunc vero quam subito non solum ex urbe, verum etiam ex agris ingentem numerum perditorum hominum collegerat? nemo, non modo Romae, sed nec ullo in angulo totius Italiae oppressus aere alieno fuit, quem non ad hoc in-
5 credibile sceleris foedus adsciverit. Atque, ut ejus diversa studia in dissimili ratione perspicere possitis, nemo est in ludo gladiatorio paulo ad facinus audacior, *qui se non* intimum Catilinae esse fa-*teatur: nemo* in scena levior, et nequior,

qui ſe non ejuſdem prope ſodalem fuiſſe commemoret. atque idem tamen, ſtuprorum et ſcelerum exercitatione aſſuefactus, frigore, et fame, et ſiti, ac vigiliis perferendis, fortis ab iſtis praedicabatur, cum induſtriae ſubſidia, atque inſtrumenta virtutis, in libidine, audaciaque conſumeret. hunc vero ſi ſui fuerint comites ſecuti: ſi ex urbe exierint deſperatorum hominum flagitioſi greges? ô nos beatos,

lieres impudicas, vino languidi, conferti cibo, fertis redimiti, unguentis obliti, debilitati ftupris, eructant fermonibus fuis caedem bonorum, atque urbis incendia. quibus ego confido impendêre fatum aliquod: et poenas jamdiu improbitati, nequitiae, fceleri, libidini debitas, aut inftare jam plane, aut certe jam appropinquare. quos fi meus confulatus, quoniam fanare non poteft, fuftulerit: non breve nefcio quod tempus, fed multa fecula propagarit reipublicae. nulla eft enim natio, quam pertimefcamus: nullus rex, qui bellum populo Romano facere poffit. omnia funt externa, unius virtute, terra, marique pacata. domefticum bellum manet: intus infidiae funt: intus inclufum periculum eft: intus eft hoftis. cum luxuria nobis, cum amentia, cum fcelere certandum eft. huic ego me bello ducem profiteor, Quirites: fufcipio inimicitias hominum perditorum. quae fanari poterunt, quacunque ratione fanabo. quae refecanda erunt, non patiar ad perniciem civitatis manare. proinde aut exeant, aut quiefcant: aut, fi et in urbe, et in eadem mente permanent; ea, quae merentur, expec-

tent. At etiam sunt, Quirites, qui di- 6
cant, a me in exilium ejectum esse Catilinam. quod ego si verbo assequi possem, istos ipsos ejicerem, qui haec loquuntur. homo enim videlicet timidus, et permodestus vocem consulis ferre non potuit: simul atque ire in exilium jussus est, paruit, quievit. hesterno die, cum domi meae pene interfectus essem, senatum in aedem Jovis Statoris convocavi: rem omnem ad patres conscriptos detuli. quò

haesitaret, cum teneretur; quaesivi, quid dubitaret eo proficisci, quo jampridem pararat: cum arma, cum secures, cum fasces, cum tubas, cum signa militaria, cum Aquilam illam argenteam, cui ille etiam sacrarium scelerum domi suae fecerat, scirem esse praemissam. in exilium ejiciebam, quem jam ingressum esse in bellum videbam? etenim, credo, Mallius iste centurio, qui in agro Fesulano castra posuit, bellum populo Romano suo nomine indixit: et illa castra nunc non Catilinam ducem expectant: et ille ejectus in exilium, se Massiliam, ut aiunt, non in haec
7 castra conferet. O conditionem miseram, non modo administrandae, verum etiam conservandae reipublicae! nunc, si L. Catilina, consiliis, laboribus, periculis meis circumclusus ac debilitatus, subito pertimuerit, sententiam mutaverit, deseruerit suos, consilium belli faciendi abjecerit, ex hoc cursu sceleris, et belli, iter ad fugam, atque in exilium converterit: non ille a me spoliatus armis audaciae, non obstupefactus ac perterritus mea diligentia, non de spe conatuque depulsus, sed indemnatus, in-

nocens, in exilium ejectus a consule, vi et minis esse dicetur: et erunt, qui illum, si hoc fecerit, non improbum, sed miserum: me non diligentissimum consulem, sed crudelissimum tyrannum existimari velint. est mihi tanti, Quirites, hujus invidiae falsae atque iniquae tempestatem subire, dummodo a vobis hujus horribilis belli ac nefarii periculum depellatur. dicatur sane ejectus esse a me, dummodo eat in exilium. sed mihi credite, non

hercule hoc quod agit, nunquam ante cogitaſſet, tamen latrocinantem ſe interfici mallet, quam exulem vivere. nunc vero, cum ei nihil adhuc praeter ipſius voluntatem cogitationemque acciderit, niſi quod vivis nobis Roma profectus eſt: optemus potius, ut eat in exilium,
8 quam queramur. Sed cur tamdiu de uno hoſte loquimur: et de eo hoſte, qui jam fatetur ſe eſſe hoſtem: et quem, quia, quod ſemper volui, murus intereſt, non timeo: de his, qui diſſimulant, qui Romae remanent, qui nobiſcum ſunt, nihil dicimus? quos quidem ego, ſi ullo modo fieri poſſet, non tam ulciſci ſtudeo, quam ſanare, et ipſos placare reipublicae. neque, id quare fieri non poſſit, ſi me audire volent, intelligo. exponam enim vobis, Quirites, ex quibus generibus hominum iſtae copiae comparentur: deinde ſingulis medicinam conſilii atque orationis meae, ſi quam potero, afferam. unum eſt eorum, qui magno in aere alieno, majores etiam poſſeſſiones habent: quarum amore adducti, diſſolvi nullo modo poſſunt. horum hominum ſpecies eſt honeſtiſſima: ſunt enim locupletes:

voluntas vero, et caufa impudentiffima. tu agris, tu aedificiis, tu argento, tu familiâ, tu rebus omnibus ornatus et copiofus fis: et dubites de poffeffione detrahere, acquirere ad fidem? quid enim expectas? bellum? quid? ergo in vaftatione omnium, tuas poffeffiones facrofanctas futuras putas? an tabulas novas? errant, qui iftas a Catilina expectant. meo beneficio tabulae novae proferentur, ve-

piendum videtur, unum ſcilicet et idem, quod caeteris omnibus, ut deſperent, ſe id, quod conantur, conſequi poſſe. primum omnium me ipſum vigilare, adeſſe, providere reipublicae: deinde magnos animos eſſe in bonis viris, magnam concordiam, maximam multitudinem, magnas praeterea militum copias: deos denique immortales huic invicto populo, clariſſimo imperio, pulcherrimae urbi, contra tantam vim ſceleris, praeſentes auxilium eſſe laturos. quod ſi jam ſint id, quod cum ſummo furore cupiunt, adepti: num illi in cinere urbis, et ſanguine civium, quae mente conſcelerata ac nefaria concupierunt, ſe conſules, ac dictatores, aut etiam reges ſperant futuros? non vident id ſe cupere, quod ſi adepti fuerint, fugitivo alicui, aut gladiatori concedi ſit neceſſe? tertium genus eſt aetate jam affectum, ſed tamen exercitatione robuſtum: quo ex genere eſt ipſe Mallius, cui nunc Catilina ſuccedit. hi ſunt homines ex iis coloniis, quas Feſulis Sylla conſtituit: quas ego univerſas, civium eſſe optimorum, et fortiſſimorum virorum ſentio: ſed tamen hi

coloni, qui ſe inſperatis repentiniſque pecuniis ſumptuoſius inſolentiuſque jactarunt. hi dum aedificant, tanquam beati: dum praediis, lecticis, familiis magnis, conviviis apparatis delectantur, in tantum aes alienum inciderunt, ut, ſi ſalvi eſſe velint, Sylla ſit iis ab inferis excitandus. qui etiam nonnullos agreſtes, homines tenues atque egentes, in eandem illam ſpem rapinarum veterum impulerunt.

tes acres, quam infitiatores lentos esse arbitror. qui homines primum si stare non possunt, corruant: sed ita, ut non modo civitas, sed ne vicini quidem proximi sentiant. nam illud non intelligo, quamobrem, si vivere honeste non possunt, perire turpiter velint: aut cur minore dolore perituros se cum multis, quam si soli pereant, arbitrentur. quintum genus est parricidarum, sicariorum, denique omnium facinorosorum: quos ego a Catilina non revoco. nam neque divelli ab eo possunt: et pereant sane in latrocinio, quoniam sunt ita multi, ut eos capere carcer non possit. postremum autem genus est, non solum numero, verum etiam genere ipso, atque vita: quod proprium est Catilinae, de ejus delectu, immo vero de complexu ejus, ac sinu: quos pexo capillo, nitidos, aut imberbes, aut bene barbatos videtis: manicatis, et talaribus tunicis; velis amictos, non togis: quorum omnis industria vitae, et vigilandi labor in antelucanis coenis expromitur. in his gregibus omnes aleatores, omnes adulteri, omnes impuri, impudicique versantur. hi pueri tam lepidi

ac delicati, non ſolum amare, et amari, neque cantare, et ſaltare, ſed etiam ſicas vibrare, et ſpargere venena didicerunt: qui niſi exeunt, niſi pereunt, etiamſi Catilina perierit, ſcitote hoc in republica ſeminarium Catilinarium futurum. veruntamen quid ſibi iſti miſeri volunt? num ſuas ſecum mulierculas ſunt in caſtra ducturi? quemadmodum autem illis carere poterunt, his praeſertim jam noctibus? quo autem pacto illi Apenninum, atque illas pruinas ac nives perferent? niſi idcirco ſe facilius hiemem toleraturos putant, quod nudi in conviviis ſaltare didicerunt. o bellum magnopere pertimeſcendum, cum hanc ſit habiturus Catilina ſcortorum cohortem praetoriam. In- 11
ſtruite nunc, Quirites, contra has tam praeclaras Catilinae copias veſtra praeſidia, veſtroſque exercitus: et primum gladiatori illi confecto et ſaucio, conſules, imperatoreſque veſtros opponite: deinde contra illum naufragorum ejectam ac debilitatam manum, florem totius Italiae ac robur educite. jam vero urbes coloniarum ac municipiorum reſpondebunt Catilinae tumulis ſilveſtribus. neque ve-

ro caeteras copias, ornamenta, praesidia vestra, cum illius latronis inopia atque egestate conferre debeo. sed, si, omissis his rebus omnibus, quibus nos suppeditamus, eget ille, senatu, equitibus Romanis, populo, urbe, aerario, vectigalibus, cuncta Italia, provinciis omnibus, exteris nationibus: si, inquam, his rebus omissis, ipsas causas, qui inter se confligunt, contendere velimus; ex eo ipso, quam valde illi jaceant, intelligere possumus. ex hac enim parte pudor pugnat, illinc petulantia: hinc pudicitia, illinc stuprum: hinc fides, illinc fraudatio: hinc pietas, illinc scelus: hinc constantia, illinc furor: hinc honestas, illinc turpitudo: hinc continentia, illinc libido: denique aequitas, temperantia, fortitudo, prudentia, virtutes omnes, certant cum iniquitate, cum luxuria, cum ignavia, cum temeritate, cum vitiis omnibus: postremo copiae cum egestate, bona ratio cum perdita, mens sana cum amentia, bona denique spes cum omnium rerum desperatione confligit. in hujusmodi certamine ac praelio, nonne, etiam si hominum studia deficiant, dii ipsi immortales

cogent ab his praeclariſſimis virtutibus, tot et tanta vitia ſuperari? Quae cum 12
ita ſint, Quirites, vos, quemadmodum jam antea dixi, veſtra tecta cuſtodiis vigiliiſque defendite: mihi, ut urbi ſine veſtro motu, ac ſine ullo tumultu, ſatis eſſet praeſidii, conſultum ac proviſum eſt. coloni omnes, municipeſque veſtri, certiores a me facti de hac nocturna excurſione Catilinae, facile urbes ſuas, fineſque defendent: gladiatores, quam ſibi ille maximam manum, et certiſſimam fore putavit, quanquam meliore animo ſunt, quam pars patriciorum, poteſtate tamen noſtra continebuntur. Q. Metellus, quem ego proſpiciens hoc, in agrum Gallicanum Picenumque praemiſi, aut opprimet hominem, aut omnes ejus motus conatuſque prohibebit. reliquis autem de rebus conſtituendis, maturandis, agendis, jam ad ſenatum referemus, quem vocari videtis. nunc illos, qui in urbe remanſerunt, atque adeo qui contra urbis ſalutem, omniumque veſtrûm, in urbe a Catilina relicti ſunt, quanquam ſunt hoſtes, tamen quia nati ſunt cives, monitos etiam atque etiam volo. mea le-

nitas adhuc si cui solutior visa est, hoc expectavit, ut id, quod latebat, erumperet. quod reliquum est, jam non possum oblivisci, meam hanc esse patriam, me horum esse consulem: mihi aut cum his vivendum, aut pro his esse moriendum. nullus est portae custos: nullus insidiator viae: si qui exire volunt, consulere sibi possunt. qui vero in urbe se commoverit, cujus ego non modo factum, sed inceptum ullum conatumve contra patriam deprehendero: sentiet in hac urbe esse consules vigilantes, esse egregios magistratus, esse fortem senatum, esse arma, esse carcerem, quem vindicem nefariorum ac manifestorum scelerum majores
13 nostri esse voluerunt. Atque haec omnia sic agentur, Quirites, ut res maximae minimo motu, pericula summa nullo tumultu, bellum intestinum ac domesticum, post hominum memoriam crudelissimum ac maximum, me uno togato duce et imperatore, sedetur. quod ego sic administrabo, Quirites, ut, si ullo modo fieri poterit, ne improbus quidem quisquam in hac urbe poenam sui sceleris sufferat. sed si vis manifestae audaciae,

ſi impendens patriae periculum me neceſſario de hac animi lenitate deduxerint; illud profecto perficiam, quod in tanto, et in tam inſidioſo bello vix optandum videtur, ut ne quis bonus intereat, paucorumque poena vos jam omnes ſalvi eſſe poſſitis. quae quidem ego neque mea prudentia, neque humanis conſiliis fretus polliceor vobis, Quirites: ſed multis, et non dubiis deorum immortalium ſignificationibus: quibus ego duci-

[redacted]

IN L. CATILINAM.

AD QUIRITES.

ORATIO XXI.

REmpublicam, Quirites, vitamque omnium veſtrûm, bona, fortunas, conjuges, liberoſque veſtros, atque hoc domicilium clariſſimi imperii, fortunatiſſimam pulcherrimamque urbem, hodierno die, deorum immortalium ſummo erga vos amore, laboribus, conſiliis, periculiſque meis, ex flamma atque ferro, ac pene ex faucibus fati ereptam, et vobis conſervatam ac reſtitutam videtis. et, ſi non minus nobis jucundi atque illuſtres ſunt ii dies, quibus conſervamur, quam illi, quibus naſcimur: quod ſalutis certa laetitia eſt, naſcendi incerta conditio: et quod ſine ſenſu naſcimur, cum volup-

tate conſervamur: profecto, quoniam illum, qui hanc urbem condidit, Romulum, ad deos immortales benevolentia, famaque ſuſtulimus: eſſe apud vos poſteroſque veſtros in honore debebit is, qui eandem hanc urbem conditam amplificatamque ſervavit. nam totius urbis templis, delubris, tectis, ac moenibus ſubjectos prope jam ignes, circumdatoſque reſtinximus: iidemque gladios in rempublicam deſtrictos retudimus,

cum illa magis ſit timenda, quod vivus exierit) ſed tum, cum illum exterminari volebam; aut reliquam Conjuratorum manum ſimul exituram, aut eos, qui reſtitiſſent, infirmos ſine illo ac debiles fore putabam. atque ego, ut vidi, quos maximo furore et ſcelere eſſe inflammatos ſciebam, eos nobiſcum eſſe, et Romae remanſiſſe: in eo omnes dies noctesque conſumpſi, ut, quid agerent, quid molirentur, ſentirem ac viderem: ut, quoniam auribus veſtris, propter incredibilem magnitudinem ſceleris, minorem fidem faceret oratio mea, rem ita comprehenderem, ut tum demum animis ſaluti veſtrae provideretis, cum oculis maleficium ipſum videretis. itaque ut comperi, legatos Allobrogum, belli Tranſalpini, et tumultus Gallici excitandi cauſa, a P. Lentulo eſſe ſollicitatos, eoſque in Galliam ad ſuos cives, eodem itinere, cum literis mandatiſque, ad Catilinam eſſe miſſos, comitemque iis adjunctum Vulturcium, atque huic datas eſſe ad Catilinam literas: facultatem mihi oblatam putavi, ut, quod erat difficillimum, quodque ego ſemper optabam a diis immor-

talibus, tota res non ſolum a me, ſed etiam a ſenatu, et a vobis manifeſto deprehenderetur. itaque heſterno die L. Flaccum, et C. Pontinum praetores fortiſſimos, atque amantiſſimos reipublicae viros, ad me vocavi: rem omnem expoſui: quid fieri placeret, oſtendi. illi autem, qui omnia de republica praeclara atque egregia ſentirent, ſine recuſatione, ac ſine ulla mora negotium ſuſceperunt,

[redacted]

quae erat commissa, sedatur. literae, quaecunque erant in eo comitatu, integris signis, praetoribus traduntur: ipsi comprehensi, ad me, cum jam dilucesceret, deducuntur. atque horum omnium scelerum improbissimum machinatorem Cimbrum Gabinium, statim ad me, nihildum suspicantem, vocavi. deinde item arcessitur L. Statilius, et post eum Cethegus, tardissime autem Lentulus venit, credo quod literis dandis, praeter consuetudinem, proxima nocte vigilarat. cum vero summis ac clarissimis hujus civitatis viris, qui, audita re, frequentes ad me mane convenerant, literas a me prius aperiri, quam ad senatum referrem, placeret; ne, si nihil esset inventum, temere a me tantus tumultus injectus civitati videretur; negavi me esse facturum, ut de periculo publico, non ad consilium publicum rem integram deferrem. etenim, Quirites, si ea, quae erant ad me delata, reperta non essent: tamen ego non arbitrabar in tantis reipublicae periculis mihi esse nimiam diligentiam pertimescendam. senatum frequentem celeriter, *ut vidistis*, coëgi. atque interea statim,

admonitu Allobrogum, C. Sulpicium,
praetorem, fortem virum, misi, qui ex ae-
dibus Cethegi, si quid telorum esset, ef-
ferret. ex quibus ille maximum sicarum
numerum, et gladiorum extulit. In- 4
troduxi Vulturcium sine Gallis: fidem ei
publicam, jussu senatûs, dedi: hortatus
sum, ut ea, quae sciret, sine timore indi-
caret. tum ille, cum vix se ex magno ti-
more recepisset, dixit: a P. Lentulo se
habere ad Catilinam mandata et literas,
ut servorum praesidio uteretur, et ad ur-
bem quamprimum cum exercitu accede-
ret: id autem eo consilio, ut, cum urbem
omnibus ex partibus, quemadmodum de-
scriptum distributumque erat, incendis-
sent, caedemque infinitam civium fecis-
sent, praesto esset ille, qui et fugientes
exciperet, et se cum urbanis ducibus con-
jungeret. introducti autem Galli, jusju-
randum sibi, et literas a P. Lentulo, Ce-
thego, Statilio ad suam gentem datas es-
se dixerunt: atque ita sibi ab his, et a L.
Cassio esse praescriptum, ut equitatum in
Italiam quam primum mitterent: pedes-
tres sibi copias non defuturas: Lentulum
autem sibi confirmasse, ex fatis Sibyllinis

aruspicumque responsis, se esse tertium illum Cornelium, ad quem regnum hujus urbis, atque imperium pervenire esset necesse: Cinnam ante se, et Syllam fuisse: eundemque dixisse, fatalem hunc esse annum ad interitum hujus urbis atque imperii, qui esset decimus annus post virginum absolutionem, post Capitolii autem incensionem vicesimus. hanc autem Cethego cum caeteris controversiam fuisse dixerunt, quod Lentulo et aliis, Saturnalibus caedem fieri, atque urbem incendi placeret; Cethego nimium id lon-
5 gum videri. Ac, ne longum sit, Quirites, tabellas proferri jussimus, quae a quoque dicebantur datae. primùm ostendimus Cethego signum: cognovit. nos linum incidimus: legimus. erat scriptum ipsius manu; Allobrogum senatui, et populo, sese, quae eorum legatis confirmasset, esse facturum: orare, ut item illi facerent, quae sibi legati eorum recepissent. tum Cethegus, qui paulo ante aliquid de gladiis, ac sicis, quae apud ipsum erant deprehensae, respondisset, dixissetque, se semper bonorum ferramentorum studiosum fuisse: recitatis literis de-

bilitatus atque abjectus, conſcientia convictus, repente conticuit. introductus Statilius, cognovit manum, et ſignum ſuum. recitatae ſunt tabellae in eandem fere ſententiam: confeſſus eſt. tum oſtendi tabellas Lentulo: et quaeſivi, cognoſceretne ſignum. annuit. eſt vero, inquam, ſignum quidem notum, imago avi tui, clariſſimi viri, qui amavit unice patriam, et cives ſuos; quae quidem te a tanto ſcelere etiam muta revocare debu-

ſus eſt. ita eum non modo ingenium illud, et dicendi exercitatio, qua ſemper valuit, ſed etiam propter vim ſceleris manifeſti atque deprehenſi, impudentia, qua ſuperabat omnes, improbitaſque defecit. Vulturcius vero ſubito proferri literas, atque aperiri juſſit, quas ſibi a Lentulo ad Catilinam datas eſſe dicebat. atque ibi vehementiſſime perturbatus Lentulus, tamen et ſignum ſuum, et manum cognovit. erant autem ſcriptae ſine nomine, ſed ita: ‘ qui ſim, ex eo, quem ad te miſi, cognoſces. cura, ut vir ſis, et cogita, quem in locum ſis progreſſus: et vide, quid jam tibi ſit neceſſe. cura, ut omnium tibi auxilia adjungas, etiam infimorum.’ Gabinius deinde introductus, cum primo impudenter reſpondere coepiſſet, ad extremum nihil ex iis, quae Galli inſimulabant, negavit. ac mihi quidem, Quirites, cum illa certiſſima ſunt viſa argumenta atque indicia ſceleris, tabellae, ſigna, manus, denique uniuſcujuſque confeſſio: tum multo illa certiora, color, oculi, vultus, taciturnitas. ſic enim obſtupuerant, ſic terram intuebantur, ſic furtim nonnunquam in-

ter se aspiciebant, ut non jam ab aliis indicari, sed indicare se ipsi viderentur. Indiciis expositis, atque editis, Quirites, 6
senatum consului, de summa reipublicae quid fieri placeret. dictae sunt a principibus acerrimae ac fortissimae sententiae, quas senatus sine ulla varietate est consecutus. et quoniam nondum est perscriptum senatûs consultum, ex memoria vobis, Quirites, quid senatus censuerit, exponam. primum mihi gratiae verbis am-

cendendae urbis depopoſcerat: in M. Caeparium, cui, ad ſollicitandos paſtores, Apuliam eſſe attributam erat indicatum: in P. Furium, qui eſt ex his coloniis, quas Feſulas L. Sylla deduxit: in Q. Magium Chilonem, qui una cum hoc Furio ſemper erat in hac Allobrogum ſollicitatione verſatus: in P. Umbrenum, libertinum hominem, a quo primum Gallos ad Gabinium perductos eſſe conſtabat. atque ea lenitate ſenatus eſt uſus, Quirites, ut ex tanta conjuratione, tantaque vi ac multitudine domeſticorum hoſtium, novem hominum perditiſſimorum poenâ, republicâ conſervatâ, reliquorum mentes ſanari poſſe arbitraretur. atque etiam ſupplicatio diis immortalibus, pro ſingulari eorum merito, meo nomine decreta eſt, Quirites: quod mihi primum poſt hanc urbem conditam togato contigit: et his decreta verbis eſt, ‘ quod ‘ urbem incendiis, caede cives, Italiam ‘ bello liberaſſem.’ quae ſupplicatio ſi cum caeteris conferatur, Quirites, hoc interſit; quod caeterae bene geſtâ, haec una, conſervatâ republicâ, conſtituta eſt. atque illud, quod faciendum primum fuit,

uae religio C. Mario, clarissimo viro, non
ıcrat, quo minùs C. Glauciam, de quo
ihil nominatim erat decretum, praeto-
em occideret, ea nos religione in priva-
o P. Lentulo puniendo liberaremur.
Nunc, quoniam, Quirites, sceleratissimi 7
ericulosissimique belli nefarios duces
aptos jam et comprehensos tenetis, ex-
stimare debetis, omnes Catilinae copias,
mnes spes, atque opes, his depulsis ur-
is periculis, concidisse. quem quidem
go cum ex urbe pellebam, hoc provide-
bam animo, Quirites, remoto Catilina,
nec mihi esse P. Lentuli somnum, nec L.

que manus deerat. jam ad caeteras res
conficiendas certos homines delectos ac
descriptos habebat. neque vero cum ali-
uid mandaverat, confectum putabat. ni-
il erat, quod non ipse obiret, occurre-
t, vigilaret, laboraret: frigus, sitim, fa-
em ferre poterat. hunc ego hominem
n acrem, tam paratum, tam audacem,
n callidum, tam in scelere vigilantem,
n in perditis rebus diligentem, nisi ex
nesticis insidiis in castrense latrocini-
compulissem, (dicam id, quod sentio,
rites) non facile hanc tantam molem
a cervicibus vestris depulissem. non
obis Saturnalia constituisset, neque
o ante exitium ac fati diem reipubli-
denuntiasset, neque commisisset, ut
um, ut literae suae testes denique ma-
sti sceleris deprehenderentur. quae
nc, illo absente, sic gesta sunt, ut nul-
n in privata domo furtum unquam sit
n palam inventum, quam haec tanta
empublicam conjuratio manifestò in
nta atque deprehensa est. quod si Ca-
na in urbe ad hanc diem remansisset:
anquam, quoad fuit, omnibus ejus
nsiliis occurri, atque obstiti, tamen, ut

leviſſime dicam, dimicandum nobis cum illo fuiſſet, neque nos unquam, dum ille in urbe hoſtis fuiſſet, tantis periculis rempublicam, tanta pace, tanto otio, tanto ſilentio, liberaſſemus. Quanquam haec omnia, Quirites, ita ſunt a me adminiſtrata, ut deorum immortalium nutu atque conſilio et geſta, et proviſa eſſe videantur. idque cùm conjecturâ conſequi poſſumus, quod vix videtur humani conſilii tantarum rerum gubernatio eſſe po-

pulsa sunt, et statuae veterum hominum dejectae, et legum aera liquefacta. tactus est etiam ille, qui hanc urbem condidit, Romulus: quem inauratum in Capitolio parvum atque lactentem, uberibus lupinis inhiantem, fuisse meministis. quo quidem tempore cum aruspices ex tota Etruria convenissent, caedes, atque incendia, et legum interitum, et bellum civile, ac domesticum, et totius urbis atque imperii occasum appropinquare dixerunt, nisi dii immortales omni ratione placati, suo numine prope fata ipsa flexissent. itaque illorum responsis tunc et ludi decem per dies facti sunt, neque res ulla, quae ad placandum deos pertineret, praetermissa est: iidemque jusserunt, simulacrum Jovis facere majus, et in excelso collocare, et contra, atque ante fuerat, ad orientem convertere: ac se sperare dixerunt, si illud signum, quod videtis, solis ortum, et forum curiamque conspiceret, fore, ut ea consilia, quae clam essent inita contra salutem urbis atque imperii, illustrarentur, ut a senatu populoque Romano perspici possent. atque illud ita collocandum consules illi

ſtatuerunt: ſed tanta fuit operis tarditas,
ut neque a ſuperioribus conſulibus, ne-
que a nobis ante hodiernum diem collo-
caretur. Hic quis poteſt eſſe, Quiri- 9
tes, tam averſus a vero, tam praeceps,
tam mente captus, qui neget, haec om-
nia, quae videmus, praecipueque hanc
urbem, deorum immortalium nutu at-
que poteſtate adminiſtrari? etenim cum
eſſet ita reſponſum, caedes, incendia, in-
teritumque reipublicae comparari, et ea

tris domiciliis atque tectis, ſed etiam deorum templis atque delubris ſunt funeſtos ac nefarios ignes inferre conati. quibus ego ſi me reſtitiſſe dicam, nimium mihi ſumam, et non ſim ferendus. ille, ille Jupiter reſtitit: ille Capitolium, ille haec templa, ille hanc urbem, ille vos omnes ſalvos eſſe voluit. diis ego immortalibus ducibus hanc mentem, Quirites, voluntatemque ſuſcepi, atque ad haec tanta indicia perveni. jam vero illa Allobrogum ſollicitatio, ſic a Lentulo caeteriſque domeſticis hoſtibus, tanta res, tam dementer credita et ignotis, et barbaris, commiſſaeque literae nunquam eſſent profecto, niſi a diis immortalibus huic tantae audaciae conſilium eſſet ereptum. quid vero? ut homines Galli ex civitate male pacata, quae gens una reſtat, quae populo Romano bellum facere et poſſe, et non nolle videatur, ſpem imperii et rerum ampliſſimarum ultro ſibi a patriciis hominibus oblatam negligerent, veſtramque ſalutem ſuis opibus anteponerent: id nonne divinitus factum eſſe putatis? praeſertim qui nos non pugnando, ſed
10 *tacendo* ſuperare potuerunt? Quam-

[redacted]

obrem, Quirites, quoniam ad omnia pulvinaria ſupplicatio decreta eſt, celebratote illos dies cum conjugibus ac liberis veſtris. nam multi ſaepe honores diis immortalibus juſti habiti ſunt, ac debiti, ſed profecto juſtiores nunquam. erepti enim eſtis ex crudeliſſimo ac miſerrimo interitu, et erepti ſine caede, ſine ſanguine, ſine exercitu, ſine dimicatione. togati, me uno togato duce, et imperatore, viciſtis. etenim recordamini, Quirites,

[redacted]

dissensit M. Lepidus a clarissimo et fortissimo viro Q. Catulo: attulit non tam ipsius interitus reipublicae luctum, quam caeterorum. atque illae dissensiones erant hujusmodi, Quirites, quae non ad delendam, sed ad commutandam rempublicam pertinerent. non illi nullam esse rempublicam, sed in ea, quae esset, se esse principes: neque hanc urbem conflagrare, sed se in hac urbe florere voluerunt. atque illae tamen omnes dissensiones, quarum nulla exitium reipublicae quaesivit, ejusmodi fuerunt, ut non reconciliatione concordiae, sed internecione civium dijudicatae sint. in hoc autem uno post hominum memoriam maximo, crudelissimoque bello, quale bellum nulla unquam barbaria cum sua gente gessit, quo in bello lex haec fuit a Lentulo, Catilina, Cassio, Cethego constituta, ut omnes, qui salva urbe salvi esse possent, in hostium numero ducerentur, ita me gessi, Quirites, ut omnes salvi conservaremini: et, cum hostes vestri tantum civium superfuturum putassent, quantum infinitae caedi restitisset; tantum autem urbis, quantum flamma obire non potuis-

praeterquam hujus diei memoriam sempiternam. in animis ego vestris omnes triumphos meos, omnia ornamenta honoris, monumenta gloriae, laudis insignia, condi et collocari volo. nihil me mutum potest delectare, nihil tacitum, nihil denique hujusmodi, quod etiam minus digni assequi possint. memoria vestra, Quirites, nostrae res alentur, sermonibus crescent, literarum monumentis inveterascent, et corroborabuntur: eandemque diem intelligo, quam spero aeternam fore, et ad salutem urbis, et ad memoriam consulatus mei, propagatam:

quod mihi vivendum ſit cum illis, quos vici ac ſubegi; iſti hoſtes aut interfectos, aut oppreſſos reliquerunt: veſtrum eſt, Quirites, ſi caeteris recta ſua facta proſunt, mihi mea ne quando obſint, providere. mentes enim hominum audaciſſimorum ſceleratae ac nefariae ne vobis nocere poſſent, ego providi: ne mihi noceant, veſtrum eſt providere. quanquam, Quirites, mihi quidem ipſi nihil jam ab iſtis noceri poteſt. magnum enim eſt in bonis praeſidium, quod mihi in perpetuum comparatum eſt: magna in republica dignitas, quae me ſemper tacita defendet: magna vis eſt conſcientiae, quam qui negligent, cum me violare volent, ſe ipſi indicabunt. eſt etiam in nobis is animus, Quirites, ut non modo nullius audaciae cedamus, ſed etiam omnes improbos ultro ſemper laceſſamus. quod ſi omnes impetus domeſticorum hoſtium depulſi a vobis, ſe in me unum converterint: vobis erit providendum, Quirites, qua conditione poſthac eos eſſe velitis, qui ſe pro ſalute veſtra obtulerint invidiae, periculiſque omnibus. mihi quidem ipſi quid eſt, quod jam ad vitae fruc-

gessi in consulatu, privatus tuear, atque ornem: ut, si qua est invidia in conservanda republica suscepta, laedat invidos, mihi valeat ad gloriam. denique ita me in republica tractabo, ut meminerim semper quae gesserim, curemque, ut ea virtute, non casu, gesta esse videantur. vos, Quirites, quoniam jam nox est, veneramini illum Jovem, custodem hujus urbis, ac vestrum, atque in vestra tecta discedite: et ea, quanquam jam periculum est depulsum, tamen aeque ac priori nocte, custodiis, vigiliisque defendite. id ne vobis diutius faciendum sit, atque ut in

IN L. CATILINAM.

IN SENATU.

ORATIO XXII.

Video, Patres conſcripti, in me omnium veſtrûm ora atque oculos eſſe converſos. video vos non ſolum de veſtro, ac reipublicae, verum etiam, ſi id depulſum ſit, de meo periculo eſſe ſollicitos. eſt mihi jucunda in malis, et grata in dolore, veſtra erga me voluntas: ſed eam, per deos immortales! quaeſo, deponite, atque obliti ſalutis meae, de vobis, ac de liberis veſtris cogitate. mihi quidem ſi haec conditio conſulatûs data eſt, ut omnes acerbitates, omnes dolores, cruciatuſque perferrem: feram non ſolum fortiter, ſed etiam libenter, dummodo meis laboribus, vobis populoque

Romano dignitas, salusque pariatur. ego sum ille consul, Patres conscripti, cui non forum, in quo omnis aequitas continetur: non campus, consularibus auspiciis consecratus: non curia, summum auxilium omnium gentium: non domus, commune perfugium: non lectus, ad quietem datus: non denique haec sedes honoris, sella curulis, unquam vacua mortis periculo, atque insidiis fuit. ego mul- [redacted] multa pertuli, multa concessi, [redacted] in vestro ti- [redacted]

2 talem extitisse? Quare, Patres conscripti, consulite vobis, prospicite patriae, conservate vos, conjuges, liberos, fortunasque vestras: populi Romani nomen, salutemque defendite: mihi parcere, ac de me cogitare desinite. nam primum debeo sperare, omnes deos, qui huic urbi praesident, pro eo mihi, ac mereor, relaturos gratiam esse. deinde, si quid obtigerit, aequo animo, paratoque moriar. neque enim turpis mors forti viro potest accidere, neque immatura consulari, nec misera sapienti. nec tamen ego sum ille ferreus, qui fratris carissimi, atque amantissimi praesentis moerore non movear, horumque omnium lacrymis, a quibus me circumsessum videtis. neque meam mentem non domum saepe revocat exanimata uxor, abjecta metu filia, et parvulus filius, quem mihi videtur amplecti respublica tanquam obsidem consulatus mei: neque ille, qui expectans hujus exitum diei, adstat in conspectu meo gener. moveor his rebus omnibus, sed in eam partem, ut salvi sint vobiscum omnes, etiam si vis aliqua me oppresserit, potius, quàm et illi, et nos una cum

eri voluit: non C. Gracchus, qui agrarios concitare conatus est: non L. Saturninus, qui C. Memmium occîdit, in discrimen aliquod, atque in vestrae severitatis judicium adducitur. tenentur ii, qui ad urbis incendium, ad vestrûm omnium caedem, ad Catilinam accipiendum, Romae restiterunt. tenentur literae, signa, manus, denique uniuscujusque confessio. sollicitantur Allobroges: servitia excitantur: Catilina arcessitur: id est initum consilium, ut, interfectis omnibus, nemo ne ad deplorandum quidem reipublicae nomen, atque ad lamentandam tanti

coëgiſtis: tum quod eum, et caete-
de quibus judicaſtis, in cuſtodiam
dos cenſuiſtis: maximeque quod meo
nine ſupplicationem decreviſtis, qui
nos togato habitus ante me eſt nemi-
poſtremo heſterno die praemia lega-
Allobrogum, Titoque Vulturcio de-
ſtis ampliſſima. quae ſunt omnia ejuſ-
odi, ut ii, qui in cuſtodiam nominatim
ati ſunt, ſine ulla dubitatione a vobis
damnati eſſe videantur. ſed ego inſtitui
referre ad vos, Patres conſcripti, tan-
quam integrum, et de facto, quid judice-
tis; et de poena, quid cenſeatis. illa prae-
dicam, quae ſunt conſulis. ego magnum
in republica verſari furorem, et nova
quaedam miſceri, et concitari mala jam-
pridem videbam: ſed hanc tantam, tam
exitioſam haberi conjurationem a civi-
bus, nunquam putavi. nunc, quidquid
eſt, quocunque veſtrae ſe mentes incli-
nant, atque ſententiae, ſtatuendum vo-
bis ante noctem eſt. quantum facinus ad
vos delatum ſit, videtis. huic ſi paucos
putatis affines eſſe, vehementer erratis.
latius opinione diſſeminatum eſt hoc ma-
lum: manavit non ſolum per Italiam,

verum etiam tranſcendit Alpes,et obſcu-
re ſerpens, multas jam provincias occu-
pavit. id opprimi ſuſtentando, ac prola-
tando, nullo pacto poteſt. quacunque
ratione placet, celeriter vobis vindican-
dum eſt. Video duas adhuc eſſe ſen- 4
tentias: unam D. Silani, qui cenſet, eos,
qui haec delere conati ſunt, morte eſſe
multandos: alteram C. Caeſaris, qui mor-
tis poenam removet, caeterorum ſuppli-
ciorum omnes acerbitates amplectitur.
uterque et pro ſua dignitate, et pro re-
rum magnitudine in ſumma ſeveritate
verſatur. alter eos, qui nos omnes, qui
populum Romanum vitâ privare conati
ſunt, qui delere imperium, qui populi Ro-
mani nomen extinguere, punctum tem-
poris frui vitâ, et hoc communi ſpiritu,
non putat oportere: atque hoc genus poe-
nae ſaepe in improbos cives in hac re-
publica eſſe uſurpatum recordatur. alter
intelligit, mortem a diis immortalibus
non eſſe ſupplicii cauſa conſtitutam: ſed
aut neceſſitatem naturae, aut laborum ac
miſeriarum quietem eſſe. itaque eam ſa-
pientes nunquam invidi, fortes etiam ſae-
pe libenter oppetiverunt. vincula vero,

et ea ſempiterna, certe ad ſingularem poenam nefarii ſceleris inventa ſunt. itaque municipiis diſpertiri jubet. habere videtur iſta res iniquitatem, ſi imperare velis: difficultatem, ſi rogare. decernatur tamen, ſi placet. ego enim ſuſcipiam, et, ut ſpero, reperiam, qui id, quod ſalutis omnium cauſa ſtatueritis, non putet eſſe ſuae dignitatis recuſare. adjungit gravem poenam municipibus, ſi quis eorum vincula ruperit: horribiles cuſtodias circumdat, et digna ſcelere hominum perditorum ſancit, ne quis eorum poenam, quos condemnat, aut per ſenatum, aut per populum levare poſſit. eripit etiam ſpem, quae ſola hominem in miſeriis conſolari ſolet. bona praeterea publicari jubet: vitam ſolam relinquit nefariis hominibus: quam ſi eripuiſſet, multas uno dolore, animi atque corporis, et omnes ſcelerum poenas ademiſſet. itaque, ut aliqua in vita formido improbis eſſet poſita, apud inferos ejuſmodi quaedam illi antiqui ſupplicia impiis conſtituta eſſe voluerunt: quod videlicet intelligebant, his remotis, non eſſe mortem
5 *ipſam pertimeſcendam.* Nunc, Patres

conſcripti, ego mea video quid interſit. ſi eritis ſecuti ſententiam C. Caeſaris: quoniam hanc is in republica viam, quae popularis habetur, ſecutus eſt, fortaſſe minus erunt, hoc auctore et cognitore hujuſce ſententiae, mihi populares impetus pertimeſcendi. ſin illam alteram: neſcio, an amplius mihi negotii contrahatur. ſed tamen meorum periculorum rationes utilitas reipublicae vincat. habemus enim a C. Caeſare, ſicut ipſius dig-

at vero C. Caesar intelligit, legem Semproniam esse de civibus Romanis constitutam: qui autem reipublicae sit hostis, eum civem esse nullo modo posse: denique ipsum latorem legis Semproniae, jussu populi poenas reipublicae dependisse. idem etiam ipsum Lentulum largitorem, et prodigum, non putat, cum de pernicie populi Romani, exitio hujus urbis, tam acerbe, tamque crudeliter cogitarit, appellari posse popularem. itaque homo mitissimus, atque lenissimus non dubitat P. Lentulum aeternis tenebris vinculisque mandare; et sancit in posterum, ne quis hujus supplicio levando se jactare, et in pernicie populi Romani posthac popularis esse possit. adjungit etiam publicationem bonorum, ut omnes animi cruciatus, et corporis, etiam egestas ac mendicitas consequatur.

6 Quamobrem sive hoc statueritis: dederitis mihi comitem ad concionem, populo Romano carum atque jucundum. sive Silani sententiam sequi malueritis: facile me, atque vos a crudelitatis vituperatione defendetis; atque obtinebo, eam multo leviorem fuisse. quanquam, Patres conscrip

ti, quae potest esse in tanti sceleris immanitate punienda crudelitas? ego enim de meo sensu judico. nam ita mihi salva republica vobiscum perfrui liceat, ut ego, quod in hac causa vehementior sum, non atrocitate animi moveor, (quis enim est me mitior?) sed singulari quadam humanitate, et misericordia. videor enim hanc mihi urbem videre, lucem orbis terrarum, atque arcem omnium gentium, subito uno incendio concidentem: cerno animo sepulta in patria miseros atque insepultos acervos civium; versatur mihi ante oculos aspectus Cethegi, et furor in vestra caede bacchantis.

a servo interfectis, uxore occisa, incensa domo, supplicium de servo non quam acerbissimum sumpserit: utrum is clemens, ac misericors, an inhumanissimus et crudelissimus esse videatur? mihi vero importunus ac ferreus, qui non dolore ac cruciatu nocentis, suum dolorem cruciatumque lenierit. sic nos in his hominibus, qui nos, qui conjuges, qui liberos nostros trucidare voluerunt: qui singulas uniuscujusque nostrûm domos, et hoc universum reipublicae domicilium delere conati sunt: qui id egerunt, ut gentem Allobrogum in vestigiis hujus urbis, atque in cinere deflagrati imperii collocarent: si vehementissimi fuerimus, misericordes habebimur: sin remissiores esse voluerimus, summae nobis crudelitatis in patriae, civiumque pernicie fama subeunda est. nisi vero cuipiam L. Caesar, vir fortissimus, et amantissimus reipublicae, crudelior nudiustertius visus est, cum sororis suae, foeminae electissimae, virum praesentem, et audientem, vita privandum esse dixit: cum avum jussu consulis interfectum, filiumque ejus impuberem, legatum a patre missum, in carcere ne

catum esse dixit. quorum, quod simile factum? quod initum delendae reipublicae consilium? largitionis voluntas tum in republica versata est, et partium quaedam contentio. atque illo tempore hujus avus Lentuli, clarissimus vir, armatus Gracchum est persecutus: ille etiam grave tum vulnus accepit, ne quid de summa dignitate reipublicae minueretur. hic ad evertenda fundamenta reipublicae Gallos arcessivit. servitia concitavit.

vos ſtatueritis hodierno die, tranſigenda. omnia et proviſa, et parata, et conſtituta ſunt, Patres conſcripti, cùm mea ſumma cura atque diligentia, tum multo etiam majore populi Romani ad ſummum imperium retinendum, et ad communes fortunas conſervandas voluntate. omnes adſunt omnium ordinum homines, omnium denique aetatum: plenum eſt forum, plena templa circa forum, pleni omnes aditus hujus loci ac templi. cauſa enim eſt poſt urbem conditam haec inventa ſola, in qua omnes ſentirent unum atque idem, praeter eos, qui cum ſibi viderent eſſe pereundum, cum omnibus potius, quam ſoli perire voluerunt. hoſce ego homines excipio, et ſecerno libenter: neque enim in improborum civium, ſed in acerbiſſimorum hoſtium numero habendos puto. caeteri vero, dii immortales! qua frequentia, quo ſtudio, qua virtute ad communem dignitatem ſalutemque conſentiunt? quid ego hîc equites Romanos commemorem? qui vobis ita ſummam ordinis conſiliique concedunt, ut vobiſcum de amore reipublicae certent: quos ex multorum

annorum diſſenſione ad hujus ordinis ſocietatem concordiamque revocatos, hodiernus dies vobiſcum, atque haec cauſa conjungit: quam conjunctionem ſi in conſulatu confirmatam meo, perpetuam in republica tenuerimus; confirmo vobis, nullum poſthac malum civile ac domeſticum ad ullam reipublicae partem eſſe venturum. pari ſtudio defendendae reipublicae conveniſſe video tribunos aerarios, fortiſſimos viros: ſcribas item u-

ego hujuſce ordinis homines commemorem, quos privatae fortunae, quos communis reſpublica, quos denique libertas ea, quae dulciſſima eſt, ad ſalutem patriae defendendam excitavit? ſervus eſt nemo, qui modo tolerabili conditione ſit ſervitutis, qui non audaciam civium perhorreſcat: qui non haec ſtare cupiat: qui non tantum, quantum audet, et quantum poteſt, conferat ad communem ſalutem voluntatis. quare ſi quem veſtrûm forte commovet hoc, quod auditum eſt, lenonem quendam Lentuli concurſare circum tabernas, pretio ſperantem ſollicitari poſſe animos egentium atque imperitorum: eſt id quidem coeptum atque tentatum, ſed nulli ſunt inventi tam aut fortunâ miſeri, aut voluntate perditi, qui non ipſum illum ſellae, atque operis, et quaeſtûs quotidiani locum; qui non cubile, ac lectulum ſuum; qui denique non curſum hunc otioſum vitae ſuae, ſalvum eſſe velint. multo vero maxima pars eorum, qui in tabernis ſunt: immo vero (id enim potius eſt dicendum) genus hoc univerſum amantiſſimum eſt otii: etenim omne eorum inſtrumentum, omnis ope-

ra ac quaestus, frequentia civium susti-
netur, alitur otio : quorum si quaestus,
occlusis tabernis, minui solet, quid tan-
dem incensis futurum est? quae cum ita
sint, Patres conscripti, vobis populi Ro-
mani praesidia non desunt : vos ne po-
pulo Romano deesse videamini, provi-
dete. Habetis consulem ex plurimis 9
periculis, et insidiis, atque ex media mor-
te, non ad vitam suam, sed ad salutem
vestram reservatum : omnes ordines ad
[redacted]

morem veſtri, oblitum ſui: quae non ſem-
per facultas datur: habetis omnes ordi-
nes, omnes homines univerſum populum
Romanum, id quod in civili cauſa hodi-
erno die primum videmus, unum atque
idem ſentientem. cogitate, quantis labo-
ribus fundatum imperium, quanta virtu-
te ſtabilitam libertatem, quanta deorum
benignitate auctas exaggeratasque for-
tunas una nox pene delerit. id ne un-
quam poſthac non modo confici, ſed ne
cogitari quidem poſſit a civibus, hodier-
no die providendum eſt. atque haec non
ut vos, qui mihi ſtudio pene praecurri-
tis, excitarem, locutus ſum: ſed ut mea
vox, quae debet eſſe in republica prin-
ceps, officio functa conſulari videretur.
Nunc ante quam ad ſententiam redeo, de
me pauca dicam. ego, quanta manus eſt
conjuratorum, quam videtis eſſe permag-
nam, tantam me inimicorum multitudi-
nem ſuſcepiſſe video: ſed eam eſſe judico
urpem, et infirmam, et contemptam, et
bjectam. quod ſi aliquando alicujus fu-
re et ſcelere concitata manus iſta plus
luerit, quam veſtra, ac reipublicae dig-

nitas; me tamen meorum factorum atque consiliorum nunquam, Patres conscripti, poenitebit. etenim mors, quam illi mihi fortasse minitantur, omnibus est parata: vitae tantam laudem, quanta vos me vestris decretis honestastis, nemo est assecutus. caeteris enim semper bene gestae, mihi uni conservatae reipublicae gratulationem decrevistis. sit Scipio clarus, ille, cujus consilio atque virtute Annibal in Africam redire, atque ex Italia decedere coactus est: ornetur alter eximia laude Africanus, qui duas urbes huic imperio infestissimas, Carthaginem, Numantiamque delevit: habeatur vir egregius, L. Paulus, ille, cujus currum rex potentissimus quondam et nobilissimus, Perses honestavit: sit in aeterna gloria Marius, qui bis Italiam obsidione et metu servitutis liberavit: anteponatur omnibus Pompeius, cujus res gestae, atque virtutes, iisdem, quibus solis cursus, regionibus ac terminis continentur. erit profecto inter horum laudes aliquid loci nostrae gloriae: nisi forte majus est patefacere nobis provincias, quo exire possi-

mus, quam curare, ut etiam illi, qui absunt, habeant, quo victores revertantur. quanquam est uno loco conditio melior externae victoriae, quam domesticae: quod hostes alienigenae aut oppressi, serviunt, aut recepti, beneficio se obligatos putant: qui autem ex numero civium dementia aliqua depravati hostes patriae semel esse coeperunt, eos, cum a pernicie reipublicae repuleris, nec vi coërcere, nec beneficio placare possis. quare mihi cum perditis civibus aeternum bellum susceptum esse video: quod ego vestro, bonorumque omnium auxilio, memoriaque tantorum periculorum, quae non modo in hoc populo, qui servatus est, sed etiam in omnium gentium sermonibus ac mentibus semper haerebit, a me, atque meis facile propulsari posse confido. neque ulla profecto tanta vis reperietur, quae conjunctionem vestram, equitumque Romanorum, et tantam conspirationem bonorum omnium perfringere et labefactare possit.
11 Quae cum ita sint, Patres conscripti, pro imperio, pro exercitu, pro provincia, quam neglexi, pro trium-

pho, caeteriſque laudis inſignibus, qu
ſunt a me, propter urbis veſtraeque ſal
tis cuſtodiam, repudiata, pro clienteli
hoſpitiiſque provincialibus, quae tame
urbanis opibus non minore labore tu
or, quam comparo: pro his igitur omn
bus rebus, et pro meis in vos ſingular
bus ſtudiis, proque hac, quam conſpici
tis, ad conſervandam rempublicam dil
gentia, nihil aliud a vobis, niſi hujus ten
poris, totiuſque mei conſulatus memor
am poſtulo: quae dum erit veſtris men
tibus infixa, firmiſſimo me muro ſeptu
eſſe arbitrabor. quod ſi meam ſpem vi

[redacted]

que universa republica decernite diligenter, ut instituistis, ac fortiter. habetis enim consulem, qui et parere vestris decretis non dubitet; et ea, quae statueritis, quoad vivet, defendere, et per se ipsum praestare possit.

PRO
L. MURENA.
ORATIO XXIII.

Quae deprecatus sum a diis immortalibus, Judices, more, institutoque majorum, illo die, quo auspicato, comitiis centuriatis, L. Murenam consulem renuntiavi; ut ea res mihi, magistratuique meo, populo, plebique Romanae, bene ac feliciter eveniret: eadem precor ab iisdem diis immortalibus ob ejusdem hominis consulatum una cum salute obtinendum, et ut vestrae mentes, atque sententiae cum populi Romani voluntatibus, suffragiisque consentiant, eaque res vobis, populoque Romano pacem, tranquillitatem, otium, concordiamque afferat. quod si illa solemnis comitiorum precatio consularibus auspiciis consecrata, tantam habet in se vim et religionem,

judices, et cum omnis deorum im
talium potestas, aut translata sit ad
aut certe communicata vobiscum:
consul eum vestrae fidei commenda
antea diis immortalibus commend
ut ejusdem hominis voce et decl
consul, et defensus, beneficium p
Romani cum vestra, atque omnium
um salute tueatur. et, quoniam in
officio studium meae defensionis,
cusatoribus; atque etiam ipsa sus
causae reprehensa est; antequam p
Murena dicere instituo, pro me ipso
ca dicam: non quo mihi potior, hoc

omnium, de officio meo respondebo. negat fuisse rectum Cato, me et consulem, et legis ambitus latorem, et tam severe gesto consulatu, causam L. Murenae attingere. cujus reprehensio me vehementer movet, non solum ut vobis, Judices, quibus maxime debeo, verum etiam ut ipsi Catoni, gravissimo atque integerrimo viro, rationem facti mei probem. a quo tandem, M. Cato, est aequius consulem defendi, quam a consule? quis mihi in republica potest, aut debet esse conjunctior, quam is, cui respublica a me uno traditur sustinenda, magnis meis laboribus et periculis sustentata? quod si in iis rebus repetendis, quae mancipi sunt, is periculum judicii praestare debet, qui se nexu obligavit; profecto etiam rectius in judicio consulis designati, is potissimum consul, qui consulem declaravit, auctor beneficii populi Romani, defensorque periculi esse debebit. ac si, ut nonnullis in civitatibus fieri solet, patronus huic causae publice constitueretur, is potissime honore affecto defensor daretur, qui eodem honore praeditus non minus afferret ad dicendum auctoritatis, quam

facultatis. quod ſi e portu ſolventibus, ii, qui jam in portum ex alto invehuntur, praecipere ſummo ſtudio ſolent et tempeſtatum rationem, et praedonum, et locorum; quod natura affert, ut eis faveamus, qui eadem pericula, quibus nos perfuncti ſumus, ingrediantur: quo tandem me animo eſſe oportet, prope jam ex magna jactatione terram videntem, in hunc, cui video maximas reipublicae tempeſtates eſſe ſubeundas? quare, ſi eſt boni conſulis, non ſolum videre, quid agatur, verum etiam providere, quid futurum ſit; oſtendam alio loco, quantum ſalutis communis interſit, duos conſules in republica kalendis Januarii eſſe. quod ſi ita eſt, non tam me officium debuit ad hominis amici fortunas, quam reſpublica conſulem ad communem ſalutem defendendam vocare.
Nam quod legem de am- 3
bitu tuli, certe ita tuli, ut eam, quam mihimet ipſi jampridem tulerim de civium periculis defendendis, non abrogarem. etenim ſi largitionem factam eſſe confiterer, idque recte factum eſſe defenderem, facerem improbe, etiam ſi alius legem tuliſſet. cum vero nihil commiſſum contra

legem esse defendam, quid est, quod meam defensionem latio legis impediat? negat esse ejusdem severitatis, Catilinam, exitium reipublicae intra moenia molientem, verbis, et pene imperio, urbe expulisse: et nunc pro L. Murena dicere. ego autem has partes lenitatis et misericordiae, quas me natura ipsa docuit, semper egi libenter : illam vero gravitatis, severitatisque personam non appetivi ; sed ab republica mihi impositam sustinui, sicut hujus imperii dignitas in summo periculo civium postulabat. quod si tum, cum respublica vim et severitatem desiderabat, vici naturam, et tam vehemens fui, quam cogebar, non quam volebam ; nunc, cum omnes me causae ad misericordiam atque ad humanitatem vocent, quanto tandem studio debeo naturae meae, consuetudinique servire? ac de officio defensionis meae, et de ratione accusationis tuae, fortasse etiam alia in parte orationis dicendum nobis erit. sed me, Judices, non minus hominis sapientissimi atque ornatissimi, Ser. Sulpicii, conquestio, quam Catonis accusatio commovebat, qui gravissime et acerbissime

ferre dixit, me ſamiliaritatis, neceſſitudiniſque oblitum, cauſam L. Murenae contra ſe defendere. huic ego, Judices, ſatisfacere cupio, voſque adhibere arbitros. nam cum grave eſt vere accuſari in amicitia, tum etiam ſi ſalſo accuſeris, non eſt negligendum. ego, Ser. Sulpici, me in petitione tua tibi omnia ſtudia atque officia pro noſtra neceſſitudine et debuiſſe confiteor, et praeſtitiſſe arbitror. nihil tibi, conſulatum petenti, a me defuit, quod eſſet aut ab amico, aut a gratioſo, aut a conſule poſtulandum. abiit illud tempus: mutata ratio eſt: ſic exiſtimo, ſic mihi perſuadeo, me tibi contra honorem L. Murenae, quantum tu a me poſtulare auſus ſis, tantum debuiſſe: contra ſalutem, nihil debere. neque enim ſi tibi tum, cum peteres conſulatum, affui, idcirco nunc, cum Murenam ipſum petas, adjutor eodem pacto eſſe debeo. atque hoc non modo non laudari, ſed ne concedi quidem poteſt, ut amicis noſtris accuſantibus, non etiam alieniſſimos defendamus. Mihi autem cum 4
Murena, Judices, et vetus et magna amicitia eſt, quae in capitis dimicatione a

Ser. Sulpicio non idcirco obruetur, quod ab eodem in honoris contentione superata est. quae si causa non esset, tamen vel dignitas hominis, vel honoris ejus, quem adeptus est, amplitudo, summam mihi superbiae crudelitatisque famam inussisset, si hominis, et suis et populi Romani ornamentis amplissimi, causam tanti periculi repudiassem. neque enim jam mihi licet, neque est integrum, ut meum laborem hominum periculis sublevandis non impertiam. nam cum praemia mihi tanta pro hac industria sint data, quanta antea nemini: labores, per quos ea ceperis, cum adeptus sis, deponere, esset hominis et astuti, et ingrati. quod si licet desinere, si te auctore possum, si nulla inertiae, nulla superbiae turpitudo, nulla inhumanitatis culpa suscipitur: ego vero libenter desino. sin autem, fuga laboris desidiam, repudiatio supplicum superbiam, amicorum neglectio improbitatem coarguit: nimirum haec causa est ejusmodi, quam nec industrius, nec misericors, nec officiosus deserere possit. atque hujusce rei conjecturam de tuo ipsius studio, Servi, facillime ceperis. nam

ſi tibi neceſſe putas etiam adverſariis amicorum tuorum de jure conſulentibus reſpondere: et, ſi turpe exiſtimas, te advocato, illum ipſum, quem contra veneris, cauſa cadere: noli tam eſſe injuſtus, ut, cum tui fontes vel inimicis tuis pateant, noſtros rivulos etiam amicis putes clauſos eſſe oportere. etenim, ſi me tua familiaritas ab hac cauſa removiſſet, et, ſi hoc idem Q. Hortenſio, M. Craſſo, clariſſimis viris, ſi item caeteris, a quibus intelligo tuam gratiam magni aeſtimari, accidiſſet; in ea civitate conſul deſignatus defenſorem non haberet, in qua nemini unquam infimo majores noſtri patronum deeſſe voluerunt. ego vero, Judices, ipſe me exiſtimarem nefarium, ſi amico: crudelem, ſi miſero: ſuperbum, ſi conſuli defuiſſem. quare quod dandum eſt amicitiae, large dabitur a me, ut tecum agam, Servi, non ſecus, ac ſi meus eſſet frater, qui mihi eſt cariſſimus, iſto in loco. quod tribuendum eſt officio, fidei, religioni, id ita moderabor, ut meminerim me contra amici ſtudium pro amici periculo dicere.
Intelligo, Judices, 5
tres totius accuſationis partes fuiſſe, et e-

ınam in reprehenſione vitae, alte-
ı contentione dignitatis, tertiam
ıinibus ambitûs eſſe verſatam. at-
rum trium partium prima illa, quae
ima eſſe debebat, ita fuit infirma et
ut illos lex magis quaedam accu-
ı, quam vera maledicendi facultas,
L. Murenae dicere aliquid coëge-
bjecta eſt enim Aſia, quae ab hoc
l voluptatem et luxuriam expetita
l in militari labore peragrata. qui
leſcens patre ſuo imperatore non
ſet, aut hoſtem, aut patris impe-
imuiſſe, aut a parente repudiatus
tur. an, cum ſedere in equis tri-
ıntium praetextati potiſſimum filii
t, huic donis militaribus patris tri-
ım decorare fugiendum fuit, ut re-
mmuniter geſtis pene ſimul cum pa-
ımpharet? hic vero, Judices, et fuit
ı, et viro fortiſſimo, parenti ſuo,
ı adjumento in periculis, ſolatio
ɔribus, gratulationi in victoria fu-
ſi habet Aſia ſuſpicionem luxuriae
am, non Aſiam nunquam vidiſſe,
Aſia continenter vixiſſe, laudan-
ſt. quamobrem non Aſiae nomen

objiciendum Murenae fuit, ex qu
familiae, memoria generi, honos
ria nomini constituta est: sed aliqu
in Asia susceptum, aut ex Asia de
tum flagitium ac dedecus. meruisl
stipendia in eo bello, quod tum p
Romanus non modo maximum,
am solum gerebat, virtutis: patre
ratore libentissime meruisse, pietat
nem stipendiorum, patris victori
triumphum fuisse, felicitatis fuit.
dicto quidem idcirco nihil in hisce
loci est, quod omnia laus occu
Saltatorem appellat L. Murenam
maledictum est, si vere objicitur,
mentis accusatoris: sin falso, m
conviciatoris. quare cum ista sis
ritate, non debes, M. Cato, arripe
ledictum ex trivio, aut ex scurraru
quo convicio; neque temere co
populi Romani saltatorem vocar
conspicere, quibus praeterea vitiis
tum esse necesse sit eum, cui ver
objici possit. nemo enim fere saltat
us, nisi forte insanit: neque in so
ne, neque in convivio moderato
honesto. tempestivi convivii, am

ci, multarum deliciarum comes eſt extrema ſaltatio. tu mihi arripis id, quod neceſſe eſt omnium vitiorum eſſe poſtremum: relinquis illa, quibus remotis, hoc vitium omnino eſſe non poteſt. nullum turpe convivium, non amor, non comiſſatio, non libido, non ſumptus oſtenditur. et, cum ea non reperiantur, quae voluptatis nomen habent, quaeque vitioſa ſunt: in quo ipſam luxuriam reperire non potes, in eo te umbram luxuriae reperturum putas? nihil igitur in vitam L. Murenae dici poteſt? nihil, inquam, omnino, Judices. ſic a me conſul deſignatus defenditur, ut ejus nulla fraus, nulla avaritia, nulla perfidia, nulla crudelitas, nullum petulans dictum in vita proferatur. bene habet: jacta ſunt fundamenta defenſionis. nondum enim noſtris laudibus, quibus utar poſtea, ſed prope inimicorum confeſſione, virum bonum, atque integrum hominem defendimus.

7 Quo conſtituto, facilior eſt mihi aditus ad contentionem dignitatis: quae pars altera fuit accuſationis. ſummam video eſſe in te, Servi Sulpici, dignitatem generis, integritatis, induſtriae, caetero-

rumque ornamentorum omnium, quibus fretum ad consulatus petitionem aggredi par est. paria cognosco esse ista in L. Murena, atque ita paria, ut neque ipse dignitate vinci potuerit, neque te dignitate superarit. contempsisti L. Murenae genus, extulisti tuum. quo loco si tibi hoc sumis, nisi qui patricius sit, neminem bono esse genere natum: facis, ut rursus plebs in Aventinum sevocanda esse videatur. sin autem sunt amplae et

virtute industriaque perfecisti, ut, cum
equitis Romani esses filius, summa tamen
amplitudine dignus putarere. nec mihi
unquam minus in Q. Pompeio, novo ho-
mine, et fortissimo viro, virtutis esse vi-
sum est, quam in homine nobilissimo, M.
Aemilio. etenim ejusdem animi atque
ingenii est, posteris suis, quod Pompei-
us fecit, amplitudinem nominis, quam
non acceperit, tradere: et, ut Scaurus,
memoriam prope intermortuam generis
8 sui, virtute renovare. Quanquam ego
putabam, Judices, multis viris fortibus
ne ignobilitas objiceretur generis, meo
labore esse perfectum: qui non modo Cu-
riis, Catonibus, Pompeiis, antiquis illis,
fortissimis viris, novis hominibus, sed his
recentibus, Mariis, et Didiis, et Caeliis
commemorandis jacebant. cum ego ve-
ro tanto intervallo claustra ista nobili-
tatis refregissem, ut aditus ad consulatum
posthac, sicut apud majores nostros fuit,
non magis nobilitati, quam virtuti, pa-
teret: non arbitrabar, cum ex familia ve-
tere, et illustri consul designatus, ab e-
quitis Romani filio, consule, defendere-
tur, de generis novitate accusatores esse

dicturos. etenim mihi ipſi accidit, ut cum duobus patriciis, altero improbiſſimo atque audaciſſimo; altero modeſtiſſimo atque optimo viro peterem: ſuperavi tamen dignitate Catilinam, gratiâ Galbam. quod ſi id crimen homini novo eſſe deberet: profecto mihi neque inimici, neque invidi defuiſſent. omittamus igitur de genere dicere, cujus eſt magna in utroque dignitas: videamus caetera. quaeſturam unà petiit, et ſum ego factus prior. non eſt reſpondendum ad omnia. neque enim quemquam veſtrûm fugit, cum multi pares dignitate fiant; unus [redacted]

pum dedit, in quo excurrere virtus, cog-
9 noſcique poſſet. Reliqui temporis ſpatium in contentionem vocatur, ab utroque diſſimillima ratione tractatum eſt. Servius hic nobiſcum hanc urbanam militiam reſpondendi, ſcribendi, cavendi, plenam ſollicitudinis, ac ſtomachi, ſecutus eſt: jus civile didicit: multum vigilavit: laboravit: praeſto multis fuit: multorum ſtultitiam perpeſſus eſt: arrogantiam pertulit: difficultatem exſorbuit: vixit ad aliorum arbitrium, non ad ſuum. magna laus, et grata hominibus, unum hominem elaborare in ea ſcientia, quae ſit multis profutura. quid Murena interea? fortiſſimo et ſapientiſſimo viro, ſummo imperatori, legatus L. Lucullo fuit: qua in legatione duxit exercitum: ſigna contulit: manum conſeruit: magnas copias hoſtium fudit: urbes partim vi, partim obſidione cepit: Aſiam iſtam refertam, et eandem delicatam, ſic obiit, ut in ea neque avaritiae, neque luxuriae veſtigium reliquerit: maximo in bello ſic eſt verſatus, ut hic multas res et magnas ſine imperatore geſſerit, nullam ſine hoc imperator. atque haec, quanquam praeſente L. Lu-

cullo loquar, tamen, ne ab ipſo, propter periculum noſtrum, conceſſam videamur habere licentiam fingendi, publicis literis teſtata ſunt omnia: quibus L. Lucullus tantum Murenae laudis impertit, quantum neque ambitioſus imperator, neque invidus, tribuere alteri in communicanda gloria debuit. ſumma in utroque eſt honeſtas, ſumma dignitas: quam ego, ſi mihi per Servium liceat, pari, atque eadem in laude ponam. ſed non licet. agitat rem militarem: inſectatur totam hanc legationem: aſſiduitatis, et operarum harum quotidianarum putat eſſe conſulatum. apud exercitum mihi fueris, inquit, tot annos? forum non attigeris? abfueris tamdiu? et, cum longo intervallo veneris, cum iis, qui in foro habitarunt, de dignitate contendas? primum iſta noſtra aſſiduitas, Servi, neſcis, quantum interdum afferat hominibus faſtidii, quantum ſatietatis. mihi quidem vehementer expediit, poſitam in oculis eſſe gratiam: ſed tamen ego mei ſatietatem magno meo labore ſuperavi: et tu idem fortaſſe: veruntamen utrique noſtrûm deſiderium nihil obfuiſſet. ſed, ut, hoc o-

miſſo, ad ſtudiorum atque artium contentionem revertamur: qui poteſt dubitari, quin ad conſulatum adipiſcendum, multo plus afferat dignitatis, rei militaris, quam juris civilis gloria? vigilas tu de nocte, ut tuis conſultoribus reſpondeas; ille, ut eò, quò intendit, mature cum exercitu perveniat. te gallorum; illum buccinarum cantus exſuſcitat. tu actionem inſtituis; ille aciem inſtruit. tu caves, ne tui conſultores; ille, ne urbes, aut caſtra capiantur. ille tenet, et ſcit, ut hoſtium copiae; tu, ut aquae pluviae arceantur. ille exercitatus eſt in propagandis finibus; tu in regendis. ac nimirum (dicendum eſt enim, quod ſentio) rei militaris virtus praeſtat caeteris omni-
10 bus. Haec nomen populo Romano, haec huic urbi aeternam gloriam peperit: haec orbem terrarum parere huic imperio coëgit. omnes urbanae res, omnia haec noſtra praeclara ſtudia, et haec forenſis laus, et induſtria, latent in tutela ac praeſidio bellicae virtutis. ſimulatque increpuit ſuſpicio tumultûs; artes illico noſtrae conticeſcunt. et, quoniam mihi videris iſtam ſcientiam juris tanquam fili-

olam oſculari tuam, non patiar te in tanto errore verſari, ut iſtud neſcio quid, quod tantopere didiciſti, praeclarum aliquid eſſe arbitrere. aliis ego te virtutibus, continentiae, gravitatis, juſtitiae, fidei, caeteris omnibus, conſulatu, et omni honore ſemper digniſſimum judicavi. quod quidem jus civile didiciſti; non dicam, operam perdidiſti: ſed illud dicam, nullam eſſe in illa diſciplina munitam ad conſulatum viam. omnes enim artes, quae nobis populi Romani ſtudia conciliant, et admirabilem dignitatem, et pergratam utilitatem debent habere.

11 Summa dignitas eſt in iis, qui militari laude antecellunt. omnia enim, quae ſunt in imperio, et in ſtatu civitatis, ab iis defendi et firmari putantur. ſumma etiam utilitas: ſi quidem eorum conſilio et periculo, cùm republica, tum etiam noſtris rebus perfrui poſſumus. gravis etiam illa eſt, et plena dignitatis, dicendi facultas, quae ſaepe valuit in conſule deligendo, poſſe conſilio atque oratione, et ſenatus, et populi, et eorum, qui res judicant, mentes permovere. quaeritur conſul, qui di- [illegible]quam comprimat tribuni-

tios furores, qui concitatum populum flectat, qui largitioni reſiſtat. non mirum, ſi ob hanc facultatem homines ſaepe etiam non nobiles conſulatum conſecuti ſunt: praeſertim cum haec eadem res plurimas gratias, firmiſſimas amicitias, maxima ſtudia pariat. quorum in iſto veſtro artificio, Sulpici, nihil eſt. primum dignitas in tam tenui ſcientia quae poteſt eſſe? res enim ſunt parvae, prope in ſingulis literis atque interpunctionibus verborum occupatae. deinde, etiam ſi quid apud majores noſtros fuit in iſto ſtudio admirationis: id, enuntiatis veſtris myſteriis, totum eſt contemptum et abjectum. poſſet agi lege, necne, pauci quondam ſciebant. faſtos enim vulgo non habebant. erant in magna potentia qui conſulebantur: a quibus etiam dies, tanquam a Chaldaeis, petebantur. inventus eſt ſcriba quidam Cn. Flavius, qui cornicum oculos confixerit, et ſingulis diebus ediſcendos faſtos populo propoſuerit, et ab ipſis cautis juriſconſultis eorum ſapientiam compilarit. itaque irati illi, quod ſunt veriti, ne, dierum ratione pervulgata et cognita, ſine ſua opera lege

poſſet agi, notas quaſdam compoſuerunt,
ut omnibus in rebus ipſi intereſſent.
Cum hoc fieri belliſſime poſſet: Fundus 12
Sabinus meus eſt: immo meus: deinde ju-
dicium: noluerunt. ‘ Fundus inquit, qui
‘ eſt in agro, qui Sabinus vocatur.’ ſatis
verboſe. cedo, quid poſtea? ‘ eum ego
‘ ex jure Quiritium meum eſſe aio.’ quid
tum? ‘ inde ego te ex jure manu conſer-
‘ tum voco.’ quid huic tam loquaciter li-
tigioſo reſponderet ille, unde petebatur,

redirent. iisdem ineptiis fucata sunt illa omnia, ‘ quando te in jure conspicio:’ et haec, ‘ sed anne tu dicis causa vindica- ‘ veris?’ quae dum erant occulta, necessario ab eis, qui ea tenebant, petebantur: postea vero pervulgata, atque in manibus jactata et excussa, inanissima prudentiae reperta sunt; fraudis autem, et stultitiae plenissima. nam cum permulta praeclare legibus essent constituta, ea jurisconsultorum ingeniis pleraque corrupta ac depravata sunt. mulieres omnes propter infirmitatem consilii majores in tutorum potestate esse voluerunt: hi invenerunt genera tutorum, quae potestate mulierum continerentur. sacra interire illi noluerunt: horum ingenio senes ad coëmptiones faciendas, interimendorum sacrorum causa, reperti sunt. in omni denique jure civili aequitatem reliquerunt, verba ipsa tenuerunt: ut, quia in alicujus libris, exempli causa, id nomen invenerant, putarunt, omnes mulieres, quae coëmptionem facerent, ‘ Caias’ vocari. jam illud mihi quidem mirum videri solet, tot homines, tam ingeniosos, per tot annos etiam

nunc ſtatuere non potuiſſe, utrum ‘ d
‘ tertium,’ an ‘ perendinum : judice
an ‘ arbitrum : rem,’ an ‘ litem’ dic
porteret. Itaque (ut dixi) dignita
iſta ſcientia conſularis nunquam fu
quae tota ex rebus fictis, commenti
que conſtaret : gratiae vero multo et
minores. quod enim omnibus patet
aeque promptum eſt mihi, et adverſa
meo, id eſſe gratum nullo pacto poteſt.
que non modo beneficii collocandi ſp
ſed etiam illud, quod aliquando fuit, ‘l
‘ conſulere,’ jam perdidiſtis. ſapiens
iſtimari nemo poteſt in ea prudentia, q
neque extra Romam uſquam, neque I
mae, rebus prolatis, quidquam valet.
ritus ideo haberi nemo poteſt, quod in
quod ſciunt omnes, nullo modo poſſ
inter ſe diſcrepare. difficilis autem
ideo non putatur, quod et perpauci
minime obſcuris literis continetur. i
que, ſi mihi, homini vehementer oc
pato, ſtomachum moveritis, triduo
juriſconſultum eſſe profitebor. eten
quae de ſcripto aguntur, ſcripta ſunt o
nia: neque tamen quidquam tam ang
te ſcriptum eſt, quo ego non poſſim;

'de re agitur,' addere. quae consuluntur autem, minimo periculo respondentur. si id, quod oportet, responderis: idem videare respondisse, quod Servius. sin aliter: etiam controversum jus nosse, et tractare videare. quapropter non solum illa gloria militaris vestris formulis atque actionibus anteponenda est: verum etiam dicendi consuetudo longe et multum isti vestrae exercitationi ad honorem antecellet. itaque mihi videntur plerique initio multo hoc maluisse: post, cum id assequi non potuissent, istuc potissimum sunt delapsi. ut aiunt in Graecis artificibus, eos auloedos esse, qui citharoedi fieri non potuerint: sic nonnullos videmus, qui oratores evadere non potuerunt, eos ad juris studium devenire. magnus dicendi labor, magna res, magna dignitas, summa autem gratia. etenim a vobis salubritas quaedam: ab iis, qui dicunt, salus ipsa petitur. deinde vestra responsa, atque decreta et evertuntur saepe dicendo, et sine defensione oratoris firma esse non possunt: in qua re si satis profecissem, parcius de ejus laude dicerem: nunc nihil de me dico, sed de iis, qui in dicen-

do magni ſunt, aut fuerunt. Duae ſunt 14
artes, quae poſſunt locare homines in amplissimo gradu dignitatis: una imperatoris, altera oratoris boni. ab hoc enim pacis ornamenta retinentur: ab illo belli pericula repelluntur. caeterae tamen virtutes ipſae per ſe multum valent, juſtitia, fides, pudor, temperantia: quibus te, Servi, excellere omnes intelligunt: ſed nunc de ſtudiis ad honorem diſpoſitis, non de inſita cujuſque virtute diſputo. omnia iſta nobis ſtudia de manibus excutiuntur, ſimulatque aliquis motus novus bellicum canere coepit. etenim, ut ait ingenioſus poëta, et auctor valde bonus, praeliis promulgatis, 'tollitur e medio' non ſolum iſta veſtra verboſa ſimulatio prudentiae, ſed etiam ipſa illa domina rerum, 'ſapientia. vi geritur res. ſpernitur orator,' non ſolum odioſus in dicendo, ac loquax, verum etiam 'bonus. horridus miles amatur.' veſtrum vero ſtudium totum jacet. 'non ex jure manu conſertum, ſed mage ferro,' inquit, 'rem repetunt.' quod ſi ita eſt, cedat, opinor, Sulpici, forum caſtris, otium militiae, ſtylus gladio, um-

bra soli: sit denique in civitate ea prima res, propter quam ipsa est civitas omnium princeps. verum haec, Cato, nimium nos nostris verbis magna facere demonstrat: et oblitos esse, bellum illud omne Mithridaticum cum mulierculis esse gestum. quod ego longe secus existimo, Judices: deque eo pauca disseram. neque enim causa in hoc continetur. nam si omnia bella, quae cum Graecis gessimus, contemnenda sunt: derideatur de rege Pyrrho triumphus M'. Curii: de Philippo, T. Flaminini: de Aetolis, M. Fulvii: de rege Perse, L. Pauli: de Pseudophilippo, Q. Metelli: de Corinthiis, L. Mummii. sin haec bella gravissima, victoriaeque eorum bellorum gravissimae fuerunt: cur Asiaticae nationes, atque ille a te hostis contemnitur? atqui ex veterum rerum monumentis vel maximum bellum populum Romanum cum Antiocho gessisse video; cujus belli victor L. Scipio, parta cum Publio fratre gloria, quam laudem ille, Africa oppressa, cognomine ipso prae se ferebat, eandem hic sibi ex Asiae nomine assumpsit. quo quidem in bello virtus enituit egregia M.

arbitraretur. neque vero
no senatus egisset, ut leg
ficisceretur: cum ipse, p
nibale ex Italia expulso,
to, Carthagine oppressa,
culis rempublicam libera
grave bellum et vehemens
qui, si diligenter, quid M
tuerit, et quid effecerit, e
consideraris: omnibus r
cum populus Romanus bel
regem nimirum antepone
la, maximo et fortissimo
exacerbasset pugna, non
tor, ut aliud nihil dicam,
vectum totam in Asiam,
sit: quem L. Murena, pa

torii copias cum suis conjuncturum putaret. ad quod bellum duobus consulibus ita missis, ut alter Mithridatem persequeretur, alter Bithyniam tueretur: alterius res et terra et mari calamitosae, vehementer et opes regis, et nomen auxerunt: L. Luculli vero res tantae extiterunt, ut neque majus bellum commemorari possit, neque majore consilio et virtute gestum. nam, cum totius impetus belli ad Cyzicenorum moenia constitisset, eamque urbem sibi Mithridates Asiae januam fore putavisset, qua effracta et revulsa, tota pateret provincia: perfecta ab Lucullo haec sunt omnia, ut urbs fidelissimorum sociorum defenderetur, ut omnes copiae regis diuturnitate obsidionis consumerentur. quid? illam pugnam navalem ad Tenedum, cum contento cursu, acerrimis ducibus, hostium classis Italiam spe atque animis inflata peteret, mediocri certamine, et parva dimicatione commissam arbitraris? mitto praelia: praetereo oppugnationes oppidorum. expulsus regno tandem aliquando, tantum tamen consilio atque auctoritate valuit, ut se, rege Armeniorum adjunct

tum se ille eripuisset, et Bosphorum co
fugisset, quo exercitus adire non poss
etiam in extrema fortuna et fuga nom
tamen retinuit regium. itaque ipse Po
peius, regno possesso, ex omnibus o
ac notis sedibus hoste pulso, tamen t
tum in unius anima posuit, ut, cum o
nia, quae ille tenuerat, adierat, sperar
victoria possideret, tamen non ante, qu
illum vita expulit, bellum confectum
icarit. hunc tu hostem, Cato, con

nis, quo cum per tot annos, tot praeliis, tot imperatores bella gesserunt? cujus expulsi et ejecti vita tanti aestimata est, ut morte ejus nuntiata, tum denique bellum confectum arbitraretur? hoc igitur in bello L. Murenam, legatum fortissimi animi, summi consilii, maximi laboris cognitum esse defendimus: et hanc ejus operam non minus ad consulatum adipiscendum, quam hanc nostram forensem
17 industriam, dignitatis habuisse. At enim in praeturae petitione prior renuntiatus est Servius. pergitisne vos, tanquam ex syngrapha, agere cum populo, ut, quem locum semel honoris cuipiam dederit, eundem reliquis honoribus debeat? quod enim fretum, quem Euripum tot motus, tantas, tam varias habere putatis agitationes fluctuum; quantas perturbationes, et quantos aestus habet ratio comitiorum? dies intermissus unus, aut nox interposita, saepe perturbat omnia; et totam opinionem parva nonnunquam commutat aura rumoris. saepe etiam sine ulla aperta causa fit aliud atque existimamus, ut nonnunquam ita factum esse *etiam* populus admiretur: quasi vero

non ipſe fecerit. nihil eſt incer*tius* vu
nihil obſcurius voluntate hominum,
hil fallacius ratione tota comiti*orum*
quis L. Philippum ſummo ingenio, *ope*
ra, gratia, nobilitate, a M. Herennio ſu
perari poſſe arbitratus eſt? quis Q. Catu
lum, humanitate, ſapientia, integritat
antecellentem, a Cn. Manlio? quis M
Scaurum, hominem graviſſimum, civem
egregium, fortiſſimum ſenatorem, a Q
Maximo? non modo horum nihil ita fo
re putatum eſt, ſed ne cum eſſet factum
quidem, quare ita factum eſſet, intellig
potuit. nam ut tempeſtates ſaepe cert
aliquo coeli ſigno commoventur, ſaep

cia ac legatione omnis et liberalitatis et virtutis ſuae teſtes habuerat, nondum deceſſerant. horum utrumque ei fortuna ad conſulatus petitionem reſervavit. nam et L. Luculli exercitus, qui ad triumphum convenerat, idem comes L. Murenae praeſto fuit: et munus ampliſſimum, quod petitio praeturae deſiderabat, praetura reſtituit. num tibi haec parva videntur adjumenta et ſubſidia conſulatus? voluntas militum, quae cum per ſe valet multitudine, tum apud ſuos gratia: tum vero in conſule declarando multum etiam apud univerſum populum Romanum auctoritatis habet ſuffragatio militaris. imperatores enim comitiis conſularibus, non verborum interpretes deliguntur. quare gravis eſt illa oratio, ‘ me ſaucium recreavit: me praeda donavit: hoc duce caſtra cepimus, ſigna contulimus: nunquam iſte plus militi laboris impoſuit, quam ſibi ſumpſit ipſe; cum fortis, tum etiam felix.’ hoc quanti putas eſſe ad famam hominum, ac voluntatem? etenim, ſi tanta illis comitiis religio eſt, ut adhuc ſemper omen valuerit praerogativum: quid mirum eſt,

in hoc felicitatis famam sermonemque valuisse? Sed, si haec leviora ducis, quae sunt gravissima, et hanc urbanam suffragationem militari anteponis: noli ludorum hujus elegantiam, et scenae magnificentiam valde contemnere: quae huic admodum profuerunt. nam quid ego dicam, populum ac vulgus imperitorum ludis magnopere delectari? minus est mirandum. quanquam huic causae id satis est. sunt enim populi ac multitudinis comitia. quare si populo ludorum magnificentia voluptati est, non est mirandum, eam L. Murenae apud populum profuisse. sed si nosmetipsi, qui et ab delectatione omni negotiis impedimur, et in ipsa occupatione delectationes alias multas habere possumus, ludis tamen oblectamur, et ducimur; quid tu admirere de multitudine indocta? L. Otho, vir fortis, meus necessarius, equestri ordini restituit non solum dignitatem, sed etiam voluptatem. itaque lex haec: quae ad ludos pertinet, est omnium gratissima, quod honestissimo ordini cum splendore fructus quoque jucunditatis est restitutus. quare delectant homines, mihi crede, lu-

di, etiam illos, qui diſſimulant, non ſolum eos, qui fatentur: quod ego in mea petitione ſenſi. nam nos quoque habuimus ſcenam competitricem. quod ſi ego, qui trinos ludos aedilis feceram, tamen Antonii ludis commovebar: tibi, qui casu nullos feceras, nihil hujus iſtam ipſam, quam irrides, argenteam ſcenam, adverſatam putas? ſed haec ſane ſint paria omnia: ſit par forenſis opera militari: ſit par militari ſuffragatio urbana: ſit idem, magnificentiſſimos et nullos unquam feciſſe ludos: quid? in ipſa praetura nihilne exiſtimas inter tuam, et iſtius ſortem interfuiſſe? Hujus ſors ea fuit, quam omnes tui neceſſarii tibi optabamus, juris dicundi: in qua gloriam conciliat magnitudo negotii; gratiam, aequitatis largitio: qua in ſorte ſapiens praetor, qualis hic fuit, offenſionem vitat aequalitate decernendi, benevolentiam adjungit lenitate audiendi. egregia, et ad conſulatum apta provincia, in qua laus aequitatis, integritatis, facilitatis, ad extremum ludorum voluptate concluditur. quid tua ſors? triſtis, atrox: quaeſtio peculatus, ex altera parte, lacrymarum et

squaloris, ex altera, plena catenarum, atque indicum. cogendi judices inviti, retinendi contra voluntatem: scriba damnatus, ordo totus alienus: Syllana gratificatio reprehensa; multi viri fortes, et prope pars civitatis offensa est: lites severe aestimatae: cui placet, obliviscitur; cui dolet, meminit. postremo tu in provinciam ire noluisti. non possum id in te reprehendere, quod in me ipso et praetor, et consul probavi. sed tamen L. Murenae provincia multas bonas gratias cum optima existimatione attulit. habuit proficiscens delectum in Umbria: dedit ei facultatem respublica liberalitatis: qua usus, multas sibi tribus, quae municipiis Umbriae conficiuntur, adjunxit. ipse autem in Gallia, ut nostri homines desperatas jam pecunias exigerent, aequitate diligentiaque perfecit. tu interea Romae scilicet amicis praesto fuisti. fateor: sed tamen illud cogita, nonnullorum amicorum studia minui solere in eos, a quibus provincias contemni intelligant. Et, 21
quoniam ostendi, Judices, parem dignitatem ad consulatus petitionem, disparem fortunam provincialium negotio-

rum in Murena, atque in Sulpicio fuiſſe: dicam jam apertius, in quo meus neceſſarius fuerit inferior Servius, et ea dicam, vobis audientibus, amiſſo jam tempore, quae ipſi ſoli, re integra, ſaepe dixi. petere conſulatum neſcire te, Servi, perſaepe tibi dixi: et in iis rebus ipſis, quas te magno et forti animo et agere et dicere videbam, tibi ſolitus ſum dicere, magis te fortem ſenatorem mihi videri, quam ſapientem candidatum. primum accuſandi terrores et minae, quibus tu quotidie uti ſolebas, ſunt fortis viri: ſed et populi opinionem a ſpe adipiſcendi avertunt, et amicorum ſtudia debilitant. neſcio quo pacto ſemper hoc fit; neque in uno aut altero animadverſum eſt, ſed jam in pluribus: ſimulatque candidatus accuſationem meditari viſus eſt, ut honorem deſperaſſe videatur. quid? ergo acceptam injuriam perſequi non placet? immo vehementer placet: ſed aliud tempus eſt petendi, aliud perſequendi. petitorem ego, praeſertim conſulatûs, magna ſpe, magno animo, magnis copiis et in forum, et in campum deduci volo: non placet mihi inquiſitio candidati, praenuntia

repulſae: non teſtium potius, quam ſuffragatorum comparatio: non minae magis, quam blanditiae: non declamatio potius, quam perſalutatio: praeſertim cum jam hoc novo more omnes fere domos omnium concurſent, et ex vultu candidatorum conjecturam faciant, quantum quiſque animi et facultatis habere videatur. videſne tu illum triſtem? demiſſum? jacet, diffidit, abjecit haſtas. ſerpit hic rumor: ' ſcis tu illum accuſationem co-

suos, et vero etiam per alienos, defen-
datur. omnes enim ad pericula propul-
ſanda concurrimus: et qui non aperte i-
nimici ſumus, etiam alieniſſimis, in capi-
tis periculis, amiciſſimorum officia et ſtu-
dia praeſtamus. quare ego expertus et
petendi, et defendendi, et accuſandi mo-
leſtiam, ſic intellexi; in petendo, ſtudium
eſſe acerrimum: in defendendo, offici-
um: in accuſando, laborem. itaque ſic ſta-
tuo, fieri nullo modo poſſe, ut idem ac-
cuſationem, et petitionem conſulatus di-
ligenter adornet atque inſtruat. unum
ſuſtinere pauci poſſunt, utrumque nemo.
tu, cum te decurriculo petitionis deflexiſ-
ſes, animumque ad accuſandum tranſtu-
liſſes, exiſtimaſti, te utrique negotio ſa-
tisfacere poſſe? vehementer erraſti. quis
enim dies fuit, poſteaquam in iſtam accu-
ſandi denuntiationem ingreſſus es, quem
tu non totum in iſta ratione conſumpſe-
25 ris? Legem ambitus flagitaſti, quae
tibi non deerat. erat enim ſeveriſſime
ſcripta Calpurnia. geſtus eſt mos et vo-
luntati, et dignitati tuae. ſed tota illa lex
accuſationem tuam, ſi haberes nocentem
reum, fortaſſe armaſſet: petitioni vero

refragata eſt. poena gravior in plebe
tua voce efflagitata eſt. commoti ani
ſunt tenuiorum. exilium in noſtrum o
dinem. conceſſit ſenatus poſtulatio
tuae: ſed non libenter duriorem fortun
communi conditionem, te auctore, co
ſtituit. morbi excuſationi poena addi
eſt: voluntas offenſa multorum, quib
aut contra valetudinis commodum lab
randum eſt, aut incommodo morbi et
am caeteri vitae fructus relinquendi, qu

tibi accuſandi viam muniebant, adipiſcendi obſaepiebant. atque ex omnibus illa plaga eſt injecta petitioni tuae, non tacente me, maxima: de qua ab homine ingenioſiſſimo et copioſiſſimo, Hortenſio multa graviſſime dicta ſunt; quo etiam mihi durior locus eſt dicendi datus: ut, cum ante me et ille dixiſſet, et vir ſumma dignitate, et diligentia, et facultate dicendi, M. Craſſus, ego in extremo non partem aliquam agerem cauſae, ſed de tota re dicerem, quod mihi videretur. itaque in iiſdem rebus fere verſor, et quod poſſum, Judices, occurro veſtrae ſapientiae.

24 Sed tamen, Servi, quam te ſecurim putas injeciſſe petitioni tuae, cum tu populum Romanum in eum metum adduxiſti, ut pertimeſceret, ne conſul Catilina fieret, dum tu accuſationem comparares, depoſita atque abjecta petitione? etenim te inquirere videbant, triſtem ipſum: moeſtos amicos, obſervationes, teſtificationes, ſeductiones teſtium, ſeceſſionem ſubſcriptorum animadvertebant: quibus rebus certe ipſi candidatorum vultus obſcuriores videri ſolent. Catilinam interea alacrem atque laetum, ſtipatum cho-

juventutis, vallatum indicibus a
cariis, inflatum cùm spe militu
collegae mei, quemadmodum dic
se, promissis, circumfluente col
Arretinorum, et Fesulanorum e
quam turbam dissimillimo ex gen
tinguebant homines percussi Sylla
poris calamitate. vultus erat ip
nus furoris, oculi sceleris, serm
gantiae: sic ut ei jam exploratus
mi conditus consulatus videretu
renam contemnebat: Sulpicium
torem suum numerabat, non con
rem: ei vim denuntiabat: reipubli

re vellent, ſpectarent quid ipſe deberet, quid poſſideret, quid auderet: minime timidum, et valde calamitoſum eſſe oportere eum, qui eſſet futurus dux et ſignifer calamitoſorum. tum igitur, his rebus auditis, meminiſtis fieri ſenatuſconſultum, referente me, ne poſtero die comitia haberentur, ut de his rebus in ſenatu agere poſſemus. itaque poſtridie, frequenti ſenatu, Catilinam excitavi, atque eum de his rebus juſſi, ſi quid vellet, quae ad me allatae eſſent, dicere. atque ille, ut ſemper fuit apertiſſimus, non ſe purgavit, ſed indicavit, atque induit. tum enim dixit, duo corpora eſſe reipublicae: unum debile, infirmo capite: alterum firmum, ſine capite: huic, cum ita de ſe meritum eſſet, caput, ſe vivo, non defuturum. congemuit ſenatus frequens, neque tamen ſatis ſevere, pro rei indignitate, decrevit. nam partim ideo fortes in decernendo non erant, quia nihil timebant: partim, quia timebant. tum erupit è ſenatu, triumphans gaudio, quem omnino vivum illinc exire non oportuerat: praeſertim cum idem ille in eodem ordine paucis diebus ante, Catoni, for-

tiſſimo viro, judicium minitanti ac denuntianti, reſpondiſſet, ſi quod eſſet in ſuas fortunas incendium excitatum, id ſe non aquâ, ſed ruinâ reſtincturum. His 26
tum rebus commotus, et quod homines jam tum conjuratos cum gladiis in campum deduci a Catilina ſciebam, deſcendi in campum cum firmiſſimo praeſidio fortiſſimorum virorum, et cum illa lata inſignique lorica, non quae me tegeret,

deſtiſſima adoleſcentia, clariſſima legatione, praetura probata in jure, grata in munere, ornata in provincia, petiſſet diligenter, et ita petiſſet, ut neque minanti cederet, neque cuiquam minaretur; huic mirandum eſt magno adjumento Catilinae ſubitam ſpem conſulatûs adipiſcendi fuiſſe? nunc mihi tertius ille locus eſt orationis de ambitus criminibus, perpurgatus ab iis, qui ante me dixerunt; a me, quoniam ita Murena voluit, retractandus: quo in loco Poſtumio, familiari meo, ornatiſſimo viro, de diviſorum indiciis, et de deprehenſis pecuniis; adoleſcenti ingenioſo et bono, Ser. Sulpicio, de equitum centuriis; M. Catoni, homini in omni virtute excellenti, de ipſius accuſatione, de ſenatuſconſulto, de republica reſpondebo.

27 Sed pauca, quae meum animum repente moverunt, prius de L. Murenae fortuna conquerar. nam cum ſaepe antea, Judices, et ex aliorum miſeriis, et ex meis curis laboribuſque quotidianis, fortunatos eos homines judicarem, qui remoti a ſtudiis ambitionis, otium ac tranquillitatem vitae ſecuti ſunt; tum vero in his L. Murenae tantis, tamque impro

visis periculis ita sum animo affectus,
non queam satis neque communem c
nium nostrûm conditionem, neque
jus eventum fortunamque miserari :
primum dum ex honoribus continuis
miliae, majorumque suorum, unum
scendere gradum dignitatis conatus
venit in periculum, ne et ea, quae re
ta, et haec, quae ab ipso parta sunt, an
tat: deinde propter studium novae lau
etiam in veteris fortunae discrimen ad
citur. quae cum sunt gravia, Judices,
illud acerbissimum est, quòd habet eos
cusatores, non qui odio inimicitiarun
accusandum, sed qui studio accusand
inimicitias descenderent. nam, ut or
tam Servium Sulpicium, quem intell
non injuria L. Murenae, sed honoris c
tentione permotum: accusat paternu
micus, Cn. Postumius, vetus, ut ait i
vicinus, ac necessarius, qui necessitu
nis causas complures protulit, simult
nullam commemorare potuit : acc
Ser. Sulpicius, sodalis filii, cujus inge
paterni omnes necessarii munitiores
debebant : accusat M. Cato, qui qu
quam a Murena nulla re unquam ali

fuit, tamen ea conditione nobis erat in hac civitate natus, ut ejus opes et ingenium praesidio multis etiam alienissimis, vix cuiquam inimico exitio esse deberet. respondebo igitur Postumio primum, qui nescio quo pacto mihi videtur praetorius candidatus in consularem, quasi desultorius in quadrigarum curriculum incurrere. cujus competitores si nihil deliquerunt, dignitati eorum concessit, cum petere destitit. sin autem eorum aliquis largitus est: expetendus amicus est, qui alienam potius injuriam, quam suam persequa-
28 tur. *** Venio nunc ad M. Catonem, quod est firmamentum ac robur totius accusationis: qui tamen ita gravis est accusator et vehemens, ut multo magis ejus auctoritatem, quam criminationem pertimescam. in quo ego accusatore, Judices, primum illud deprecabor, ne quid L. Murenae dignitas illius, ne quid expectatio tribunatus, ne quid totius vitae splendor et gravitas noceat: denique ne ea soli huic obsint bona M. Catonis, quae

*** Ea omnia, quae et Postumio, et Ser. Sulpicio, adolescenti, responsa sunt, desiderantur.

ille adeptus eſt, ut multis prodeſſe poſſet. bis conſul fuerat P. Africanus, et duos terrores hujus imperii, Carthaginem, Numantiamque deleverat, cum accuſavit L. Cottam. erat in eo ſumma eloquentia, ſumma fides, ſumma integritas, auctoritas tanta, quanta in ipſo imperio populi Romani, quod illius opera tenebatur. ſaepe hoc majores natu dicere audivi, hanc accuſatoris eximiam dignitatem plurimum L. Cottae profuiſſe. noluerunt ſapientiſſimi homines, qui tum rem illam judicabant, ita quemquam cadere in judicio, ut nimiis adverſarii viribus abjectus videretur. quid? Ser. Galbam (nam traditum memoriae eſt) nonne proavo tuo, fortiſſimo atque florentiſſimo viro, M. Catoni, incumbenti ad ejus perniciem, populus Romanus eripuit? ſemper in hac civitate nimis magnis accuſatorum opibus et populus univerſus, et ſapientes, ac multum in poſterum proſpicientes judices reſtiterunt. nolo accuſator in judicium potentiam afferat, non vim majorem aliquam, non auctoritatem excellentem, non nimiam gratiam. valeant haec omnia ad ſalutem innocentium, ad opem

impotentium, ad auxilium calamitoforum: in periculo verò, et in pernicie civium, repudientur. nam fi quis hoc forte dicet, Catonem defcenfurum ad accufandum non fuiffe, nifi prius de caufa judicaffet: iniquam legem, Judices, et miferam conditionem inftituet periculis hominum, fi exiftimabit, judicium accufatoris in reum pro aliquo praejudicio va-
29 lere oportere. Ego tuum confilium, Cato, propter fingulare animi mei de tua virtute judicium, vituperare non audeo: nonnulla in re forfitan conformare, et leviter emendare poffim. 'non multa 'peccas,' inquit ille fortiffimo viro fenior magifter: 'fed, fi peccas, te regere 'poffum.' at ego te veriffime dixerim peccare nihil, neque ulla in re te effe hujufmodi, ut corrigendus potius, quam leviter inflectendus effe videare. finxit enim te ipfa natura ad honeftatem, gravitatem, temperantiam, magnitudinem animi, juftitiam, ad omnes denique virtutes magnum hominem et excelfum. acceffit his tot doctrina non moderata, nec mitis, fed, ut mihi videtur, paulo afperior et durior, quam aut veritas, aut na-

tura patiatur. et quoniam non eſt nobis haec oratio habenda aut cum imperita multitudine, aut in aliquo conventu agreſtium, audacius paulo de ſtudiis humanitatis, quae et mihi et vobis nota et jucunda ſunt, diſputabo. in M. Catone, Judices, haec bona, quae videmus divina et egregia, ipſius ſcitote eſſe propria. quae nonnunquam requirimus, ea ſunt omnia non a natura, ſed a magiſtro. fuit enim quidam ſummo ingenio vir, Zeno.

ſuffocaverit: ſapientem nihil opinari, nullius rei poenitere, nulla in re falli, ſententiam mutare nunquam.
30 Haec homo ingenioſiſſimus, M. Cato, auctoribus eruditiſſimis inductus, arripuit; neque diſputandi cauſa, ut magna pars, ſed ita vivendi. petunt aliquid publicani? cave quidquam habeat momenti gratia. ſupplices aliqui veniunt, miſeri et calamitoſi? ſceleratus et nefarius fueris, ſi quidquam, miſericordia adductus, feceris. fatetur aliquis ſe peccaſſe, et ejus delicti veniam petit? nefarium eſt facinus ignoſcere. at leve delictum eſt? omnia peccata ſunt paria. dixiſti quippiam? fixum et ſtatutum eſt. non re ductus es, ſed opinione? ſapiens nihil opinatur. erraſti aliqua in re? malè dici putat. hac ex diſciplina nobis illa ſunt. dixi in ſenatu me nomen conſularis candidati delaturum. iratus dixiſti. nunquam, inquit, ſapiens iraſcitur. at temporis cauſâ. improbi, inquit, hominis eſt, mendacio fallere: mutare ſententiam, turpe eſt: exorari, ſcelus: miſereri, flagitium. noſtri autem illi (fatebor enim, Cato, me quoque in adoleſcentia, diffiſum ingenio meo, quaeſi-

ſe adjumenta doctrinae) noſtri, inquam, illi a Platone, et Ariſtotele, moderati homines, et temperati, aiunt, apud ſapientem valere aliquando gratiam: viri boni eſſe miſereri: diſtincta eſſe genera delictorum, et diſpares poenas: eſſe apud hominem conſtantem ignoſcendi locum: ipſum ſapientem ſaepe aliquid opinari, quod neſciat: iraſci nonnunquam: exorari eundem, et placari: quod dixerit, interdum ... ſi ... rectius ſit, mutare: de ſen-

partem interpretarere. ac te ipsum (quantum ego opinione auguror) nunc et animi quodam impetu concitatum, et vi naturae atque ingenii elatum, et recentibus praeceptorum studiis flagrantem jam, usus flectet, dies leniet, aetas mitigabit. etenim isti ipsi mihi videntur vestri praeceptores et virtutis magistri, fines officiorum paulo longius, quam natura vellet, protulisse: ut, cum ad ultimum animo contendissemus, ibi tamen, ubi oporteret, consisteremus. nihil ignoveris. immo aliquid, non omnia. nihil gratiae causâ feceris. immo resistito gratiae, cum officium et fides postulabit. misericordia commotus ne sis. etiam: in dissolvenda severitate: sed tamen est laus aliqua humanitatis. in sententia permaneto. verò; nisi sententiam sententia alia vicerit melior. hujuscemodi Scipio ille fuit, quem non poenitebat facere idem, quod tu: habere eruditissimum hominem, et penè divinum domi: cujus oratione et praeceptis, quanquam erant eadem ista, quae te delectant, tamen asperior non est factus, sed (ut accepi a senibus) lenissimus. quis vero C. Laelio comior? quis jucun-

de C. Gallo dicere haec eadem: sed
mum jam deducam tuam. quemq
existimas Catone, proavo tuo com
orem, comiorem, moderatiorem
ad omnem rationem humanitatis?
jus praestanti virtute cum vere gr
que diceres, domesticum te habere
ti exemplum ad imitandum. est illu
dem exemplum tibi propositum
sed tamen naturae similitudo illiu
magis, qui ab illo ortus es, quam
numquemque nostrûm pervenire p
ad imitandum vero tam mihi pr
tum exemplar illud est, quam tibi
si illius comitatem et facilitatem tu
vitati severitatique asperseris: no
quidem erunt meliora, quae nun

L. M

tum accuſas? n
hendis, quòd ide
punierim. puniv
centiam. ambitu
cum accuſabo, ſi v
conſultum, me refe
mercede corrupti,
ſent, ſi conducti ſect
ribus vulgo locus tri
dia ſi vulgo eſſent d
Calpurniam factum
natus judicat, contra le
deri, ſi facta ſint: dec
opus eſt, dum candid
nam factum ſit, necne,
ritur. ſi factum ſit, qu
ſit, dubitare nemo poteſt
culum, quod eſt dubium
incertum: quod nemini d
ſe, id judicare. atque id de
bus poſtulantibus candida
turſconſulto neque cujus i
contra quem ſit, intelligi
doce, a L. Murena illa eſſe
egomet tibi contra legem
concedam. Multi obvian
de provincia decedenti, co

tenti. solet fieri. eccui autem non proditur revertenti? quae fuit ista multitudo? primum, si tibi istam rationem non possim reddere, quid habet admirationis, tali viro advenienti, candidato consulari, obviam prodisse multos? quod nisi esset factum, magis mirandum videretur. quid, si etiam illud addam, quod a consuetudine non abhorret, rogatos esse multos? num aut criminosum sit, aut mirandum, qua in civitate rogati infimorum hominum filios prope de nocte ex ultima saepe urbe deductum venire soleamus, in ea non esse gravatos homines prodire hora tertia in campum Martium, praesertim talis viri nomine rogatos? quid, si omnes societates venerunt, quarum ex numero multi hic sedent judices? quid, si multi homines nostri ordinis honestissimi? quid, si illa officiosissima, quae neminem patitur non honeste in urbem introire, tota natio candidatorum? si denique ipse accusator noster Postumius obviam cum bene magna caterva sua venit: quid habet ista multitudo admirationis? omitto clientes, vicinos, tribules, exercitum totum Luculli, qui ad triumpho

phum per eos dies venerat. hoc dico, frequentiam in iſto officio gratuitam, non modo dignitati ullius unquam, ſed ne voluntati quidem defuiſſe. at ſectabantur multi. doce, mercede: concedam eſſe crimen. hoc quidem remoto, quid reprehendis? Quid opus eſt, inquit, ſectatoribus? a me tu id quaeris, quid opus ſit eo, quo ſemper uſi ſumus? homines tenues unum habent in noſtrum ordinem aut promerendi, aut proferendi beneficii locum, hanc in noſtris petitionibus operam, atque affectationem. neque enim fieri poteſt, neque poſtulandum eſt a nobis, aut ab equitibus Romanis, ut ſuos neceſſarios candidatos ſectentur totos dies: a quibus ſi domus noſtra celebratur, ſi interdum ad forum deducimur, ſi uno baſilicae ſpatio honeſtamur, diligenter obſervari videmur et coli. tenuiorum et non occupatorum amicorum eſt iſta aſſiduitas: quorum copia bonis et beneficis deeſſe non ſolet. noli igitur eripere hunc inferiori generi hominum fructum officii, Cato: ſine eos, qui omnia a nobis ſperant, habere ipſos quoque aliquid, quod nobis tribuere poſſint. ſi

nihil erit, praeter ipsorum suffragium, tenue est: si, ut suffragantur, nihil valent gratiâ. ipsi denique, ut solent loqui, non dicere pro nobis, non spondere, non vocare domum suam possunt: atque haec a nobis petunt omnia: neque ulla re alia, quae a nobis consequuntur, nisi opera sua, compensari putant posse. itaque et legi Fabiae, quae est de numero sectatorum, et senatus consulto, quod est L. Caesare consule factum, restiterunt. nul-

35 tuto assequebantur. * * * Praefectum fabrûm semel locum tribulibus suis dedisse: quid statuent in viros primarios, qui in circo totas tabernas, tribulium causa, compararunt? haec omnia sectatorum, spectaculorum, prandiorum item crimina, a multitudine in tuam nimiam diligentiam, Servi, conjecta sunt, in quibus tamen Murena ab senatûs auctoritate defenditur. quid enim? senatus num obviam prodire crimen putat? non; sed mercede: convince. num sectari multos? non; sed conductos: doce. num locum ad spectandum dare? aut ad prandium invitare? minime; sed vulgo, passim. quid est vulgo? universos. non igitur, si L. Natta, summo loco adolescens, qui, et quo animo jam sit, et qualis vir futurus sit, videmus, in equitum centuriis voluit esse et ad hoc officium necessitudinis, et ad reliquum tempus, gratiosus, id erit ejus vitrico fraudi aut crimini: nec, si virgo Vestalis, hujus propinqua et necessaria, locum suum gladiatorium concessit huic, non et illa pie fecit, et hic a culpa est remotus. omnia haec sunt offi-

*** Deest nonnihil.

dandis corrumpi vol
ergo ad coenam, pet
vocat, condemnetur
mihi summum impe
toritatem, tu guberna
tas fovendis hominu
niendis animis, et ad
bus? utrum lenocinii
delicatae juventutis,
imperium a populo
horribilis oratio, sed
res, civitas ipsa resp
Lacedaemonii, aucto

36 vant. Quare noli, Cato, majorum instituta, quae res ipsa publica, quae diuturnitas imperii comprobat, nimium severa oratione reprehendere. fuit eodem ex studio vir eruditus apud patres nostros, et honestus homo, et nobilis, Q. Tubero. is, cum epulum Q. Maximus, Africani patrui sui nomine, populo Romano daret, rogatus est a Maximo, ut triclinium sterneret, cum esset Tubero ejusdem Africani sororis filius. atque ille, homo eruditissimus, ac Stoicus, stravit pelliculis haedinis lectulos Punicanos, et exposuit vasa Samia: quasi vero esset Diogenes Cynicus mortuus, et non divini hominis Africani mors honestaretur. quem cum supremo ejus die Maximus laudaret, gratias egit diis immortalibus, quod ille vir in hac republica potissimum natus esset: necesse enim fuisse, ibi esse terrarum imperium, ubi ille esset. hujus in morte celebranda graviter tulit populus Romanus hanc perversam sapientiam Tuberonis. itaque homo integerrimus, civis optimus, cum esset L. Pauli nepos, P. Africani, ut dixi, sororis filius, his haedinis pelliculis praetura de-

attingunt rationem officiora

porum: vicissitudinem labori

tatis. nam, quod ais, nulla

minum mentes oportere ad n

mandandum, nisi dignitate;

in quo summa est dignitas,

cur enim quemquam, ut stu

te adjuvet, rogas? rogas tu

praesis, ut committam ego m

tandem? istuc me rogari opo

an te potius a me, ut pro me

borem periculumque suscipi

quod habes nomenclatorem

dem fallis et decipis. nam, si

ſin perpendere ad diſciplinae praecepta velis, reperiantur praviſſima. quare nec plebi Romanae eripiendi fructus iſti ſunt ludorum, gladiatorum, conviviorum; quae omnia majores noſtri comparaverunt: nec candidatis iſta benignitas adimenda eſt, quae liberalitatem magis ſig-
37 nificat, quam largitionem. At enim te ad accuſandum reſpublica adduxit. credo, Cato, te iſto animo, atque ea opinione veniſſe: ſed tu imprudentia laberis. ego quod facio, Judices, cum amicitiae dignitatiſque L. Murenae gratiâ facio, tum me pacis, otii, concordiae, libertatis, ſalutis, vitae denique omnium noſtrûm cauſa facere clamo, atque obteſtor. audite, audite conſulem, Judices, nihil dicam arrogantius, tantum dicam, totos dies atque noctes de republica cogitantem. non uſque eò L. Catilina rempublicam deſpexit atque contempſit, ut ea copia, quam ſecum eduxit, ſe hanc civitatem oppreſſurum arbitraretur. latius patet illius ſceleris contagio, quam quiſquam putat: ad plures pertinet. intus, intus, inquam, eſt equus Trojanus: a quo nunquam, me conſule, dormientes

opprimemini. quaeris a me, quid ego Catilinam metuam. nihil: et curavi, ne quis metueret: ſed copias illius, quas hîc video, dico eſſe metuendas: nec tam timendus eſt nunc exercitus L. Catilinae, quam iſti, qui illum exercitum deſeruiſſe dicuntur. non enim deſeruerunt: ſed ab illo in ſpeculis atque inſidiis relicti, in capite, atque in cervicibus noſtris reſtiterunt. hi et integrum conſulem, et bonum imperatorem, et natura, et fortuna, cum reipublicae ſalute conjunctum, dejici de urbis praeſidio, et de cuſtodia civitatis, veſtris ſententiis, deturbari volunt. quorum ego ferrum et audaciam rejeci in campo, debilitavi in foro, compreſſi etiam domi meae ſaepe, Judices: his vos ſi alterum conſulem tradideritis, plus multo erunt veſtris ſententiis, quam ſuis gladiis conſecuti. magni intereſt, Judices, id quod ego multis repugnantibus egi atque perfeci, eſſe kalendis Januarii in republica duo conſules. nolite arbitrari, mediocribus conſiliis, aut uſitatis viis, aut lege improba, aut pernicioſa largitione, auditum aliquando aliquod malum reipublicae quae-

ri. inita ſunt in hac civitate conſilia, Judices, urbis delendae, civium trucidandorum, nominis Romani extinguendi. atque haec cives, cives, inquam, (ſi eos hoc nomine appellari fas eſt) de patria ſua et cogitant, et cogitaverunt. horum ego quotidie conſiliis occurro, audaciam debilito, ſceleri reſiſto. ſed vos moneo, Judices: in exitu eſt jam meus conſulatus: nolite mihi ſubtrahere vicarium meae diligentiae: nolite adimere eum, cui rempublicam cupio tradere incolumem, ab his tantis periculis defendendam.
38 Atque ad haec mala, Judices, quid accedat aliud, non videtis? te, te appello, Cato: nonne proſpicis tempeſtatem anni tui? jam enim heſterna concione intonuit vox pernicioſa deſignati tribuni, collegae tui: contra quem multum tua mens, multum omnes boni providerunt, qui te ad tribunatus petitionem vocaverunt. omnia, quae per hoc triennium agitata ſunt jam ab eo tempore, quo a L. Catilina, et Cn. Piſone initum conſilium ſenatus interficiendi ſcitis eſſe; in hos dies, in hos menſes, in hoc tempus erumpunt. qui locus eſt, Judi-

ces, quod tempus, qui dies, *qu*
cum ego non ex iſtorum inſidiis
cronibus, non ſolum meo, ſed m
tiam magis divino conſilio eripiar
evolem? neque iſti me meo nom
terfici, ſed vigilantem conſulem
publicae praeſidio demovere volu
minus vellent, Cato, te quoque ali
tione, ſi poſſent, tollere: id quod
crede, et agunt, et moliuntur.
quantum in te ſit animi, quantum
nii, quantum auctoritatis, quantu
publicae praeſidii: ſed cum conſul
toritate, et auxilio ſpoliatam vim
nitiam viderint, tum ſe facilius in
et debilitatum te oppreſſuros ar

poſtulat) fortuna conſtitutum ad amplexandum otium: ſcientiâ, ad bellum gerendum: animo et uſu, ad quod velis negotium.

39 Quanquam hujuſce rei poteſtas omnis in vobis ſita eſt, Judices: totam rempublicam vos in hac cauſa tenetis, vos gubernatis. ſi L. Catilina cum ſuo conſilio nefariorum hominum, quos ſecum eduxit, hac de re poſſet judicare, condemnaret L. Murenam: ſi interficere poſſet, occideret. petunt enim rationes illius, ut orbetur auxilio reſpublica: ut minuatur contra ſuum furorem imperatorem copia: ut major facultas tribunis plebis detur, depulſo adverſario, ſeditionis ac diſcordiae concitandae. idemne igitur delecti ampliſſimis ex ordinibus honeſtiſſimi atque ſapientiſſimi viri judicabunt, quod ille importuniſſimus gladiator, hoſtis reipublicae, judicaret? mihi credite, Judices, in hac cauſa non ſolum de L. Murenae, verum etiam de veſtra ſalute ſententiam feretis. in diſcrimen extremum venimus: nihil eſt jam, unde nos reficiamus, aut ubi lapſi reſiſtamus. non ſolum minuenda non ſunt auxilia, quae habemus: ſed etiam nova, ſi fieri

possit, comparanda. hostis est enim non apud Anienem, quod bello Punico gravissimum visum est, sed in urbe, in foro: (dii immortales! sine gemitu hoc dici non potest) non nemo etiam in illo sacrario reipublicae; in ipsa, inquam, curia non nemo hostis est. dii faxint, ut meus collega, vir fortissimus, hoc Catilinae nefarium latrocinium armatus opprimat! ego togatus, vobis, bonisque omnibus adjutoribus, hoc, quod conceptum respublica periculum parturit, consilio discutiam, et comprimam! sed quid tandem fiet, si haec elapsa de manibus nostris, in eum annum, qui consequitur, redundarint? unus erit consul, et is non in administrando bello, sed in sufficiendo collega occupatus. hunc jam qui impedituri sint * * * illa pestis immanis, importuna, Catilinae prorumpet, qua poterit: et jam populo Romano minatur: in agros suburbanos repente advolabit: versabitur in castris furor, in curia timor, in foro conjuratio, in campo exercitus, in agris vastitas: omni autem in sede ac loco ferrum, flammamque metuemus. quae jamdiu comparantur, eadem ista omnia,

ſi ornata ſuis praeſidiis erit reſpublica, facile et magiſtratuum conſiliis, et privatorum diligentia opprimentur. Quae cum ita ſint, Judices, primum reipublicae cauſa, qua nulla res cuiquam potior debet eſſe, vos, pro mea ſumma et vobis cognita in rempublicam diligentia, moneo, pro auctoritate conſulari hortor, pro magnitudine periculi obteſtor, ut otio, ut paci, ut ſaluti, ut vitae veſtrae, et caeterorum civium, conſulatis: deinde ego fidem veſtram, vel defenſoris et amici officio adductus, oro atque obſecro, Judices, ut ne hominis miſeri, et cum corporis morbo, tum animi dolore confecti, L. Murenae, recentem gratulationem nova lamentatione obruatis. modo maximo beneficio populi Romani ornatus, fortunatus videbatur, quod primus in familiam veterem, primus in municipium antiquiſſimum, conſulatum attuliſſet: nunc idem ſqualore ſordidus, confectus morbo, lacrymis ac moerore perditus, veſter eſt ſupplex, Judices, veſtram fidem obteſtatur, miſericordiam implorat, veſtram poteſtatem, ac veſtras opes intuetur. *nolite*, per deos immortales! Judices hac

eum re qua se honestiorem fore pu
etiam caeteris ante partis honesta
atque omni dignitate, fortunaque p
re. atque ita vos Murena, Judices
atque obsecrat, si injuste neminem
si nullius aures, voluntatemve vio
si nemini, ut levissime dicam, odi
domi, nec militiae fuit: sit apud vo
destiae locus, sit demissis hominibu
fugium, sit auxilium pudori. miseric
am spoliatio consulatûs magnam h
debet, Judices. una enim eripiuntu
consulatu omnia. invidiam vero his
poribus habere consulatus ipse n
potest. objicitur enim concionibus

ſui, quam paucis ante diebus laureatam in ſua gratulatione conſpexit, eandem deformatam ignominia, lugentemque videat? an ad matrem, quae miſera modo conſulem oſculata filium ſuum, nunc cruciatur; et ſollicita eſt, ne eundem paulo poſt ſpoliatum omni dignitate conſpiciat? ſed quid ego matrem, aut domum appello, quem nova poena legis et domo, et parente, et omnium ſuorum conſuetudine conſpectuque privat? ibit igitur in exilium miſer? quò? ad Orientiſne partes, in quibus annos multos legatus fuit, et exercitus duxit, et res maximas geſſit? at habet magnum dolorem, unde cum honore deceſſeris, eòdem cum ignominia reverti. an ſe in contrariam partem terrarum abdet, ut Gallia Tranſalpina, quem nuper ſummo cum imperio libentiſſime viderit, eundem lugentem, moerentem, exulem videat? in ea porrò provincia, quo animo C. Murenam, fratrem ſuum, aſpiciet? qui hujus dolor? qui illius moetor erit? quae utriuſque lamentatio? quanta autem perturbatio fortunae, atque ſermonis, quod, quibus in locis paucis ante diebus factum eſſe conſulem Mu-

renam, nuntii literaeque celebrassent, et unde hospites atque amici gratulatum Romam concurrerint, repente eò accedat ipse nuntius suae calamitatis? quae si acerba, si misera, si luctuosa sunt, si alienissima a mansuetudine, et misericordia vestra, Judices: conservate populi Romani beneficium: reddite reipublicae consulem: date hoc ipsius pudori, date patri mortuo, date generi et familiae, date etiam Lanuvio, municipio honestissimo: quod in hac tota causa frequens, moestumque vidistis. nolite a sacris patriis Junonis Sospitae, cui omnes consules facere necesse est, domesticum, et suum consulem potissimum avellere. quem ego vobis, si quid habet aut momenti commendatio, aut auctoritatis confirmatio mea, consul consulem, Judices, ita commendo, ut cupidissimum otii, studiosissimum bonorum, acerrimum contra seditionem, fortissimum in bello, inimicissimum huic conjurationi, quae nunc rempublicam labefactat, futurum esse promittam, et spondeam.

PRO

L. FLACCO.

ORATIO XXIV.

CUM in maximis periculis hujus urbis, atque imperii, graviſſimo atque acerbiſſimo reipublicae caſu, ſocio atque adjutore conſiliorum, periculorumque meorum, L. Flacco, caedem a vobis, conjugibus, liberis veſtris, vaſtitatem a templis, delubris, urbe, Italia depellebam: ſperabam, Judices, honoris potius L. Flacci me adjutorem futurum, quam miſeriarum deprecatorem. quod enim eſſet praemium dignitatis, quod populus Romanus, cum hujus majoribus ſemper detuliſſet, huic denegaret: cum L. Flaccus veterem Valeriae gentis in liberanda patria laudem prope quingenteſimo anno reipublicae retuliſſet? ſed ſi forte aliquando aut beneficii hujus obtrectator, aut virtutis hoſtis, aut laudis *invidus* extitiſſet: exiſtimabam L. Flac-

o multitudinis potius imperitae, nullo tamen cum periculo, quam ſapientiſſimorum et lectiſſimorum virorum judicium eſſe ſubeundum. etenim, quibus auctoribus, et defenſoribus omnium tum ſalus eſſet non civium ſolum, verum etiam gentium defenſa ac retenta, neminem unquam putavi per eos ipſos periculum humanis fortunis, atque inſidias creaturum. ... ius fortunis, atque inſidias creaturum, ut alius ... ſſet aliquando futurum, ... agitaret, nun-

ſunt ferenda. tantum a vobis petimus, ut omnia reipublicae ſubſidia, totum ſtatum civitatis, omnem memoriam temporum praeteritorum, ſalutem praeſentium, ſpem reliquorum, in veſtra poteſtate, in veſtris ſententiis, in hoc uno judicio poſitam eſſe et defixam putetis. ſi unquam reſpublica conſilium, gravitatem, ſapientiam, providentiam judicum imploravit: hoc tempore, hoc, inquam,
2 tempore, implorat. Non eſtis de Lydorum, aut Myſorum, aut Phrygum, qui huc compulſi, concitatique venerunt, ſed de veſtra republica judicaturi, de civitatis ſtatu, de communi ſalute, de ſpe bonorum omnium, ſi qua reliqua eſt etiam nunc, quae fortium civium mentes cogitationeſque ſuſtentet. omnia alia perfugia bonorum, praeſidia innocentium, ſubſidia reipublicae, conſilia, auxilia, jura ceciderunt. quem enim alium appellem? quem obteſter? quem implorem? ſenatumne? at is ipſe auxilium petit a vobis, et confirmationem auctoritatis ſuae, veſtrae poteſtati permiſſam eſſe ſentit. an equites Romanos? judicabitis principes ejus ordinis quinquaginta, quid cum om-

nibus ſenſeritis. an populum Romanum? at is quidem omnem ſuam de bonis poteſtatem tradidit vobis. quamobrem, niſi hoc loco, niſi apud vos, niſi per vos, Judices, non auctoritatem, quae amiſſa eſt, ſed ſalutem noſtram, quae ſpe exigua extremaque pendet, tenuerimus ; nihil eſt praeterea, quò confugere poſſimus : niſi forte quae res hoc judicio tentetur, quid agatur, cui cauſae fundamenta jaciantur, Judices, non videtis. damnatus eſt is, qui Catilinam, ſigna patriae inferentem, interemit ; quid eſt cauſae, cur non is, qui Catilinam ex urbe repulit, pertimeſcat ? repetitur ad poenam, qui indicia communis exitii excepit : cur ſibi confidat is, qui ea proferenda et patefacienda curavit ? ſocii conſiliorum, miniſtri, comiteſque vexantur? quid auctores, quid duces, quid principes ſibi expectent? atque utinam inimici noſtri, ac bonorum omnium, mecum potius contendant, utrum tum omnes boni, duces noſtri, an comites fuerint ad communem conſervandam ſalutem * * * Hunc i-

* * * Permulta deſunt.

gitur virum, Laeli, quibus tandem rebus oppugnas? fuit, P. Servilio imperatore, in Cilicia tribunus militum: ea res ſiletur. fuit M. Piſoni quaeſtor in Hiſpania: vox de quaeſtura nulla miſſa eſt. bellum Cretenſe ex magna parte geſſit, atque unà cum ſummo imperatore ſuſtinuit: muta eſt hujus temporis accuſatio. praeturae juriſdictio, res varia et multiplex ad ſuſpiciones et ſimultates, non attingitur. ea vero in ſummo et periculoſiſſimo reipublicae tempore, etiam ab inimicis laudatur. at a teſtibus laeditur. antequam dico, a quibus, qua ſpe, qua vi, qua re concitatis, qua levitate, qua egeſtate, qua perfidia, qua audacia praeditis; dicam de genere univerſo, et de conditione omnium noſtrûm. per deos immortales! Judices, vos, quomodo is, qui anno ante Romae jus dixerat, anno poſt in Aſia jus dixerit, a teſtibus quaeretis ignotis? ipſi conjectura nihil judicabitis? in tam varia juriſdictione tam multa decreta, tot hominum gratioſorum laeſae voluntates. quae eſt unquam jacta non ſuſpicio, quae tamen ſolet eſſe falſa,

bis? Timolites ille vicanus, hom
modo nobis, sed ne inter suos q
notus, vos docebit, qualis sit L.Fl
quem vos modestissimum adolesce
provinciae maximae sanctissimum
nostri exercitûs fortissimum milite
ligentissimum ducem, temperatis
legatum, quaestoremque cognove
quem vos praesentes constantissim
natorem, justissimum praetorem,
mantissimum reipublicae civem ju
tis? de quibus vos aliis testes esse d
de iis ipsi alios testes audietis? A
testes? primum dicam (id quod es
mune) Graecos: non quo natio
ego unus maxime fidem derogem

ſi quis unquam de noſtris hominibus a genere iſto, ſtudio, ac voluntate non abhorrens fuit, me et eſſe arbitror, et magis etiam tum, cum plus erit otii, fuiſſe; ſed ſunt in illo numero multi boni, docti, pudentes, qui ad hoc judicium deducti non ſunt: multi impudentes, illiterati, leves; quos variis de cauſis video concitatos. veruntamen hoc dico de toto genere Graecorum: tribuo illis literas, do multarum artium diſciplinam, non adimo ſermonis leporem, ingeniorum acumen, dicendi copiam: denique etiam, ſi qua ſibi alia ſumunt, non repugno: teſtimoniorum religionem et fidem nunquam iſta natio coluit, totiuſque hujuſce rei quae ſit vis, quae auctoritas, quod pondus, ignorant. unde illud eſt? 'da 'mihi teſtimonium mutuum.' num Gallorum, num Hiſpanorum putatur? totum iſtud Graecorum eſt: ut etiam qui Graece neſciunt, hoc, quibus verbis a Graecis dici ſoleat, ſciant. itaque videte, quo vultu, qua confidentia dicant: tum intelligetis, qua religione dicant. nunquam nobis ad rogatum reſpondent: ſemper *accuſatori* plus, quam ad rogatum. nun-

quam laborant, quemadmodum probent, quod dicunt: ſed quemadmodum ſe explicent dicendo. iratus Flacco dixit M. Lurco, quod (ut ipſe aiebat) libertus erat ejus turpi judicio condemnatus. nihil dixit, quod laederet eum, cum cuperet. impediebat enim religio. tamen, id quod dixit, quanto cum pudore, quo tremore et pallore dixit? quam promptus homo, P. Septimius? quam iratus de judicio, et de villico? tamen haeſitabat: tamen ejus iracundiae religio nonnunquam repugnabat. inimicus M. Caelius, quod, cum in re manifeſta putaſſet nefas eſſe, publicanum judicare contra publicanum, ſublatus erat e numero recuperatorum. tamen tenuit ſe, neque attulit in judicium quidquam ad laedendum, niſi voluntatem.

Hi ſi Graeci fuiſſent, ac niſi 5
noſtri mores, ac diſciplina plus valerent, quam dolor, ac ſimultas: omnes ſe ſpoliatos, vexatos, fortunis everſos eſſe dixiſſent. Graecus teſtis cum ea voluntate proceſſit, ut laedat: non jurisjurandi, ſed laedendi verba meditatur. vinci, refelli, coargui putat eſſe turpiſſimum: ad id ſe parat: nihil aliud curat. itaque non op-

timus quiſque, nec graviſſimus, ſed impudentiſſimus, loquaciſſimuſque deligitur. vos autem in privatis minimarum rerum judiciis teſtem diligenter expenditis. etiam ſi formam hominis, ſi nomen, ſi tribum noſtis, mores tamen exquirendos putatis. qui tum dicit teſtimonium ex noſtris hominibus, ut ſe ipſe ſuſtentat! ut omnia verba moderatur! ut timet, ne quid cupide, ne quid iracunde, ne quid plus, minuſve, quam ſit neceſſe, dicat! num illos idem putatis? quibus jusjurandum jocus eſt: teſtimonium, ludus: exiſtimatio veſtra, tenebrae: laus, merces, gratia, gratulatio poſita eſt omnis in impudenti mendacio. ſed non dilatabo orationem meam. etenim poſſet eſſe infinita, ſi mihi libeat totius gentis in teſtimoniis dicendis explicare vanitatem. ſed propius accedam: de his veſtris teſtibus dicam. vehementem accuſatorem nacti ſumus, Judices, et inimicum in omni genere odioſum, ac moleſtum: quem ſpero his rebus fore magno uſui et amicis, et reipublicae. ſed certe inflammatus, incredibili cupiditate, hanc cauſam, accuſationemque ſuſcepit. qui co-

mitatus in inquirendo? com
co? immo vero quantus exer
jactura? qui ſumptus? quan
quae quanquam utilia ſunt ca
de tamen dico; quod vereor,
ex his rebus, quas ſibi ſuſce
causâ, putet aliquid, oration
monis in ſeſe, aut invidiae
tum. Itaque hanc partem t
quam: tantum a vobis petan
ut, ſi quid ipſi audiſtis commu
que ſermone, de vi, de manu
de copiis: memineritis, qua
invidia, lege hac recenti ac n
eſt inquiſitioni comitum nu

verisimilius Graecis hominibus videbatur, qui paulo ante familiarem Laelium in eadem provincia Flacco viderant. Pompeii autem auctoritas cum apud omnes tanta est, quanta esse debet, tum excellit in ista provincia, quam nuper et praedonum, et regum bello liberavit. adjunxit illa, ut eos, qui domo exire nolebant, testimonii denuntiatione terreret: qui domi stare non poterant, largo et liberali viatico commoveret. sic adolescens, ingenii plenus, locupletes metu, tenues praemio, stultos errore permovit. sic sunt expressa ista praeclara, quae recitantur, psephismata, non sententiis, neque auctoritatibus declarata, nec jurejurando constricta, sed porrigenda manu, profundendoque clamore multitudinis
7 concitatae. O morem praeclarum, disciplinamque, quam a majoribus accepimus, si quidem teneremus! sed nescio quo pacto jam de manibus elabitur. nullam illi nostri sapientissimi et sanctissimi viri vim concionis esse voluerunt. quae scisceret plebs, aut quae populus juberet, summota concione, distributis partibus, tributim et centuriatim descriptis ordi-

nibus, claſſibus, aetatibus, auditis auctoribus, re multos dies promulgata et cognita, juberi, vetarique voluerunt. Graecorum autem totae reſpublicae ſedentis concionis temeritate adminiſtrantur. itaque, ut hanc Graeciam, quae jamdiu ſuis conſiliis perculſa et afflicta eſt, omittam: illa vetus, quae quondam opibus, imperio, gloria floruit, hoc uno malo concidit, libertate immoderata, ac licentia concionum. cum in theatro imperiti homines, rerum omnium rudes ignarique, conſederant: tum bella inutilia ſuſcipiebant; tum ſeditioſos homines reipublicae praeficiebant; tum optime meritos cives e civitate ejiciebant. quod ſi haec Athenis tum, cum illae non ſolum in Graecia, ſed prope cunctis gentibus enitebant, accidere ſunt ſolita: quam moderationem putatis in Phrygia, aut in Myſia concionem fuiſſe? noſtras conciones, illarum nationum homines plerumque perturbant. quid, cum ſoli ſunt ipſi, tandem fieri putatis? Caeſus eſt virgis Cymaeus ille Athenagoras, qui in fame frumentum exportare erat auſus. data concio Laelio eſt. proceſſit ille, et Grae-

cus apud Graecos non de culpa ſua dixit, ſed de poena queſtus eſt. porrexerunt manus: pſephiſma natum eſt. hoc teſtimonium eſt? nuper epulati, paulo ante omni largitione ſaturati Pergameni, quod Mithridates, qui multitudinem illam non auctoritate, ſed ſagina tenebat, ſe velle dixit, id ſutores, et zonarii conclamarunt. hoc teſtimonium eſt civitatis? ego teſtes a Sicilia publice duxi. verum erant ea teſtimonia non concitatae concionis, ſed jurati ſenatûs. quare jam non eſt mihi contentio cum teſte: vobis videndum eſt, ſintne haec teſtimonia putanda.

8 Adoleſcens bonus, honeſto loco natus, diſertus, cum maximo ornatiſſimoque comitatu venit in oppidum Graecorum: poſtulat concionem: locupletes homines et graves, ne ſibi adverſentur, teſtimonii denuntiatione deterret: egentes et leves ſpe legationis et viatico publico, privata etiam benignitate, prolectat. opifices et tabernarios, atque illam omnem faecem civitatum, quid eſt negotii concitare, in eum praeſertim, qui nuper ſummo cum imperio fuerit, ſummo autem in amore eſſe, propter nomen ipſum imperii, non

cultatem faciendi, qua
mementote igitur, cum a
mata, non audire vos teſt
temeritatem vulgi, audir
mi cujuſque, audire ſtrepi
rum, audire concionem
viſſimae nationis. itaqu
ni penitus naturam ratio
num̃i: jam nihil praeter ſpe
ter terrorem, ac minas, re
In aerario nihil habent civ.
vectigalibus. duae ratione
pecuniae, aut verſura, aut
tabulae creditoris proferu

eorum conſuetudinem, licentiamque impudentem videmur? niſi forte, qui Cn. Pompeium, qui praeſentem, qui nullo impellente, fallebant, eos, urgente Laelio, in abſentem, et in L. Flaccum aut timidos fuiſſe, aut religioſos putamus. ſed fuerint incorruptae literae domi: nunc vero, quam habere auctoritatem, aut quam fidem poſſunt? triduo lex ad praetorem deferri, judicum ſignis obſignari jubet. triceſimo die vix deferuntur. ne corrumpi tabulae facile poſſint, idcirco lex obſignatas in publico poni voluit. at obſignantur corruptae. quid refert igitur, tanto poſt ad judices deferantur, an omnino non deferantur? quid, ſi teſtium ſtudium cum accuſatore ſociatum eſt? tamenne iſti teſtes habebuntur? Ubi eſt igitur illa expectatio, quae verſari in judiciis ſolet? nam antea, cum dixerat accuſator acriter et vehementer, cumque defenſor ſuppliciter demiſſeque reſponderat; tertius ille erat expectatus locus teſtium, quae aut ſine ullo ſtudio dicebant, aut cum diſſimulatione aliqua cupiditatis. hoc vero quid eſt? una ſedent, ex accuſatorum ſubſeliis ſurgunt,

quem accuſator ſine cur
metuat, ne ſibi aliquid,
reſpondeat? ubi eſt igitu
ris, quae vel in accuſato
patrono ſpectari ſolebat?
terrogavit: callide acceſſi
quo voluit, adduxit: co
guem reddidit. quid tu iſt
li, qui, priuſquam hoc,
ris, plura etiam effundet,
mi ante praeſcripſeris? q
defenſor rogem? nam aut
refelli ſolet, aut vita laedi.
tione orationem refellam

cedam ad ſingulas querelas, criminationeſque Graecorum. claſſis nomine pecuniam civitatibus imperatam queruntur. quod nos factum, Judices, confitemur. ſed, ſi hoc crimen eſt: aut in eo eſt, quod non licuerit imperare: aut in eo, quod non opus fuerit navibus: aut in eo, quod nulla, hoc praetore, claſſis navigarit. licuiſſe ut intelligas, cognoſce, quid, me conſule, ſenatus decreverit, cum quidem nihil a ſuperioribus continuorum annorum decretis, deceſſerit. SENATUSCONSULTUM. proximum eſt ergo, ut, opus fuerit claſſe, necne, quaeramus. utrum igitur hoc Graeci ſtatuent, aut ullae exterae nationes, an veſtri praetores, veſtri duces, veſtri imperatores? equidem exiſtimo, in ejuſmodi regione, atque provincia, quae mari cincta, portibus diſtincta, inſulis circumdata eſſet, non ſolum praeſidii, ſed etiam ornandi imperii cauſa, navigandum fuiſſe. haec enim ratio, ac magnitudo animorum in majoribus noſtris fuit, ut cum in privatis rebus, ſuiſque ſumptibus, minimo contenti, tenuiſſimo cultu viverent; in imperio, atque in pub-

it, cujus virtute regibus extermin
bertas in republica constituta est
usque ad hoc tempus honoribus,
rio, rerum gestarum gloria, cont
permansit; cumque ab hac perenn
testataque virtute majorum non
non degenerarit L. Flaccus, sed, i
maxime florere in generis sui glo
derat, laudem patriae in libertate
dicandae praetor adamarit: in h
reo ne quod perniciosum exemplu
datur, pertimescam, in quo, etiam
errasset, omnes boni connivend
arbitrarentur? quod quidem ego n

lica dignitate omnia ad gloriam, splen-
doremque revocarent. quaeritur enim
in re domestica, continentiae laus: in
publica, dignitatis. quod si etiam praesi-
dii causa classem habuit, quis erit tam i-
niquus, qui reprehendat? nulli erant
praedones. quid? nullos fore, quis prae-
stare poterat? minuis, inquit, gloriam
Pompeii. immo tu auges molestiam. ille
enim classes praedonum, urbes, portus,
receptacula sustulit: pacem maritimam
summa virtute, atque incredibili celeri-
tate confecit: illud vero neque suscepit,
neque suscipere debuit, ut, si qua uspi-
am navicula praedonum apparuisset, ac-
cusandus videretur. itaque ipse in Asia,
cum omnia jam bella terra marique con-
fecisset, classem tamen iisdem istis civi-
tatibus imperavit. quod si tum statuit o-
pus esse, cum ipsius praesentis nomine
tuta omnia et pacata esse poterant; quid,
cum ille decessisset, Flacco existimatis sta-
tuendum, et faciendum fuisse? Quid 13
nos hic? nonne ipso Pompeio auctore,
Silano, et Murena consulibus, decrevi-
mus, ut classis in Italia navigaret? non-
ne eo ipso tempore, cum L. Flaccus in

Asia remiges imperabat, nos hic in mare superum, et inferum sestertiûm ter et quadragies rogabamus? quid postremo anno? nonne M'. Curio et P. Sextilio quaestoribus, pecunia in classem est erogata? quid? hoc omni tempore equites in ora maritima non fuerunt? illa est enim gloria divina Pompeii: primum praedones eos, qui tum, cum illi bellum maritimum gerendum datum est, toto mari dispersi vagabantur, redactos esse omnes in potestatem: deinde Syriam esse nostram, Ciliciam teneri, Cyprum per Ptolemaeum regem nihil audere: praeterea Cretam Metelli virtute esse nostram: nihil esse, unde proficiscantur, nihil quò revertantur: omnes sinus, promontoria, litora, insulas, urbes maritimas, claustris imperii nostri contineri. quod si Flacco praetore, nemo in mari praedo fuisset, tamen hujus diligentia reprehendenda non esset. idcirco enim, quod hic classem habuisset, existimarem non fuisse. quid si L. Oppii, L. Agrii, C. Cestii, equitum Romanorum, hujus etiam clarissimi viri, Cn. Domitii, qui in Asia tum legatus fuit, testimonio doceo, eo ipso

n etiam occisus est a piratis A
nus, homo nobilis, cujus est
omnibus nomen auditum, A
gil, Olympionices? hoc est apu
(quoniam de eorum gravitate
prope majus et gloriosius, qu
triumphasse. at neminem cep
multi orae maritimae clarissim
fuerunt, qui cum praedonem
pissent, mare tamen tutum pra
casus est enim in capiendo, lo
tus, occasio. defendendi faci
tio, non solum latibulis occu
corum, sed etiam tempestatum

cus ex Aſia in Macedoniam navigavit. in quo igitur praetoris eſt diligentia requirenda? in numero navium, et in deſcriptione aequabili ſumptûs? dimidium ejus, quo Pompeius erat uſus, imperavit: num potuit parcius? deſcripſit autem pecuniam ad Pompeii rationem, quae fuit accommodata L. Syllae deſcriptioni; qui cum omnes Aſiae civitates pro portione in provincias deſcripſiſſet, illam rationem in imperando ſumptu et Pompeius et Flaccus ſecutus eſt. neque eſt adhuc tamen ea ſumma completa. non refert vero. quid lucretur? cum enim genus imperatae pecuniae ſuſcipit: id, quod tu crimen eſſe vis, confitetur. quî igitur probari poteſt, in ea pecunia non referenda, crimen ſibi ipſum facere, in qua crimen eſſet nullum, ſi referret? at enim negas fratrem meum, qui L. Flacco ſucceſſerit, pecuniam ullam in remiges imperaſſe. equidem Quinti fratris mei laude delector: ſed aliis magis, gravioribus atque majoribus. aliud quiddam ſtatuit, aliud vidit. exiſtimavit, quocunque tempore auditum quid eſſet de praedonibus, quam vellet ſubito, ſe claſſem compara-

..., qui antea non er
cum successor aliquid
tutis priorum. Flaccu
facturi essent, scire non
cissent, videbat. Sed,
muni totius Asiae crimi
grediar jam ad singulas
bus sit sane nobis prim
nensis. citat praeco vo
tos Acmonenses. proce
piades. prodeant. etian
mentiri coëgisti? est enin
iste, ut civitatis nomen
sustineat: damnatus turn

domeſticum, docere debuit: ſe privatim drachmarum CCVI millia dediſſe. quantum ſibi ablatum homo impudentiſſimus dicit, tantum nunquam eſt auſus, ut haberet, optare. ab Aulo Sextilio dicit ſe dediſſe, et a ſuis fratribus. potuit dare Sextilius. nam fratres quidem conſortes ſunt mendicitatis. audiamus igitur Sextilium: fratres denique ipſi prodeant: quam volent, impudenter mentiantur: et, quod nunquam habuerint, dediſſe ſe dicant. tamen aliquid fortaſſe coram producti dicent, in quo reprehendantur. non deduxi, inquit, Sextilium. cedo tabulas. non deportavi. fratres ſaltem exhibe. non denuntiavi. quod ergo unus Aſclepiades, fortuna egens, vita turpis, exiſtimatione damnatus, impudentia atque audacia fretus, ſine tabulis, ſine auctore legerit, id nos, quaſi crimen, aut teſtimonium pertimeſcamus? idem laudationem, quam nos ab Acmonenſibus Flacco datam proferebamus, falſam eſſe dicebat. cujus quidem laudationis jactura exoptanda nobis fuit. nam ut ſignum publicum inſpexit praeclarus iſte auctor ſuae civitatis, ſolere ſuos cives, caete-

genti, vi legis, jure accuſationis
praeterea ſuis terrenti ac minar
temporis causâ ſcripſiſſe, aut o
videantur. Equidem in minin
ſaepe res magnas vidi, Judices
hendi, ac teneri, ut in hoc Aſ
haec, quae a nobis prolata laud
ſignata erat cretâ illâ Aſiaticâ,
eſt omnibus nota nobis; qua
omnes non modo in publicis,
in privatis literis, quas quotidie
mitti a publicanis, ſaepe unicui
trûm. neque enim teſtis ipſe
ſpecto falſum nos proferre di

vitatem totius Aſiae protulit; de qua nos et libenter, et facile concedimus. noſtra igitur laudatio, quam ille temporis cauſa nobis datam dicit, datam quidem confitetur, conſignata cretâ eſt: in illo autem teſtimonio, quod accuſatori dicitur datum, ceram eſſe vidimus. hîc ego, Judices, ſi vos Acmonenſium decretis, ſi caeterorum Phrygum literis permoveri putarem, vociferarer, et, quantum maxime poſſem, contenderem: teſtarer publicanos, excitarem negotiatores, veſtram etiam conſcientiam implorarem: cera deprehenſa, conſiderem totius teſtimonii fictam audaciam manifeſto comprehenſam atque oppreſſam teneri. nunc vero non inſultabo vehementius, nec volitabo in hoc inſolentius, neque in iſtum nugatorem, tanquam in aliquem teſtem, invehar, neque in toto Acmonenſium teſtimonio, ſive hîc confictum eſt, ut apparet; ſive miſſum domo eſt, ut dicitur, commovebor. etenim, quibus ego iſtam laudationem remittam, quoniam ſunt (ut Aſclepiades dicit) leves, ho-
17 rum teſtimonium non pertimeſcam. Venio nunc ad Dorylenſium teſtimonium.

aliud eſſe cauſae ſuſ
parum verſuti eſſe. vid
ut opinor, Dorylenſi
apud alios, falſarum et
rarum. ſi veras protuli
hil erat: ſi falſas, erat p
putarunt, dicere amiſſa
tur, et me hoc in lucro
liud agere patiantur. n
plet enim ille neſcio q
dicit ſe dediſſe. hoc vero
do poteſt. qui de tabulis
iis, quae in accuſatoris po
non debet habere auctori

eum, qui asserebatur, cognatum suum esse diceret, non crediderunt. qui hoc evenit, ut, qui locuples testis doloris et sanguinis sui non fuerit, idem sit gravis auctor injuriae publicae? atque hic Dorylensis nuper cum efferretur magna frequentia, consessuque vestro, mortis illius invidiam in L. Flaccum Laelius conferebat. facis injuste, Laeli, si putas periculo nostro vivere tuos contubernales; praesertim quod tua negligentia factum arbitremur. homini enim Phrygi, qui arborem fici nunquam vidisset, fiscinam ficorum objecisti: cujus mors te ex aliqua parte relevavit. edacem enim hospitem amisisti. Flacco vero quid profuit, qui valuit tamdiu, dum huc prodiret? mortuus est, aculeo jam dimisso, ac dicto testimonio? at istud columen actionis tuae, Mithridates, posteaquam biduum retentus testis a nobis, effudit, quae voluit, omnia; reprehensus, convictus, fractusque discessit; ambulat cum lorica. metuit homo doctus et sapiens, ne L. Flaccus nunc scelere se alliget, cum jam testem illum effugere non possit: ut, qui ante dictum testimonium sibi temperarit

tuo disseruit et sub
Hortensius: nos, ut in
qua pergamus. Cap
Graecorum concitandor
cusatoribus sedet, Herac
nites, homo ineptus et
sibi videtur) ita doctus,
trum illorum se esse dicat
ambitiosus, ut omnes vo
tidie persalutet. Temni
aetatem in senatum venir
et, qui se artem dicendi t
am caeteris profiteatur, ipse
pissimis judiciis convictus

runt. nam ſervos novem ſe profeſſi ſunt habere, cum omnino ſine comite veniſſent. decreto ſcribendo primum video affuiſſe Lyſaniam: cujus fratris bona, quod is populo non ſolvebat, praetore Flacco publicè venierunt. praeterea Philippus eſt, Lyſaniae gener, et Hermobius, cujus frater Poles item pecuniae publicae eſt
19 condemnatus. Dicunt ſe Flacco, et iis, qui ſimul eſſent, drachmarum XV millia dediſſe. cum civitate mihi res eſt acerrima, et conficientiſſima literarum: in qua nummus commoveri nullus poteſt ſine quinque praetoribus, tribus quaeſtoribus, quatuor menſariis, qui apud illos a populo creantur. ex hoc tanto numero deductus eſt nemo: et, cum illam pecuniam nominatim Flacco datam referant; majorem etiam aliam cum huic iidem darent, in aedem ſacram reficiendam, ſe perſcripſiſſe dicunt: quod minime convenit. nam aut omnia occulte referenda fuerunt, aut aperte omnia. cum perſcribunt nominatim Flacco: nihil timent, nihil verentur. cum operi publico referunt: iidem homines ſubito eundem, quem contempſerant, pertimeſcunt. ſi

mihi totam rati
rum genere, et li
quod eſt in eode
mines clariſſimos
ſos honoribus, h
tos. cur hi neque
que in decreto no
credo ſignificari iſ
rigit, Heraclidem.
ſimis eſt civibus is,
duxit Hermippus?
tionem, quam habe
civibus, ſed uſque
nullus honos in ſu

Lentulus, qui cenſor fuit, Temnitarum patronus, literas miſiſſet: Heraclidem iſtum Temni nemo poſtea vidit. atque, ut ejus impudentiam perſpicere poſſitis, cauſam ipſam, quae leviſſimi hominis animum in Flaccum incitavit, quaeſo, cognoſcite. Fundum Cymaeum Romae mercatus eſt de pupillo Meculonio. cum verbis ſe locupletem faceret, haberet nihil praeter illam impudentiam, quam videtis, pecuniam ſumpſit mutuam a Sex. Stola, judice hoc noſtro, primario viro, qui et rem agnoſcit, neque hominem ignorat: qui tamen credidit P. Fulvii Veratii, lectiſſimi hominis, fide. ei cum ſolveret, ſumpſit a C. et M. Fuſiis, equitibus Romanis, primariis viris. hic hercule, cornici oculum, ut dicitur. nam hunc Hermippum, hominem eruditum, civem ſuum, cui debebat eſſe notiſſimus, perculſit: ejus enim fide ſumpſit a Fuſiis. ſecurus Hermippus Temnum proficiſcitur, cum iſte ſeſe pecuniam, quam hujus fide ſumpſerat, a diſcipulis ſuis diceret Fuſiis perſoluturum. habebat enim Rhetor iſte adoleſcentes quoſdam locupletes, quos dimidio redderet ſtultiores, quam acce-

...act profectus, m...
ationibus frauda...
Hermippoque pe...
Fusiano respondet
Fusiis persolvisse. i...
go intervallo, libe...
ris ad Hermippum
tur ab Hermippo.
clide petit: ipse ta...
absentibus, et fidem
aestuantem et tergiv...
persequitur. a recupe...
noscitur. nolite exist...
unam et eandem om...

ſuae, probris omnibus, maledictiſque vexavit. ſed, cum ſe homo volubilis quadam praecipiti celeritate dicendi in illa oratione jactaret, repente, teſtimoniis Fuſiorum, nominibuſque recitatis, homo audaciſſimus pertimuit, loquaciſſimus obmutuit. itaque recuperatores contra iſtum rem minime dubiam prima actione judicaverunt. cum judicatum non faceret, addictus Hermippo, et ab hoc ductus eſt.
21 Habetis et honeſtatem hominis, et auctoritatem teſtimonii, et cauſam omnem ſimultatis. atque is ab Hermippo miſſus, cum ei pauca mancipia vendidiſſet, Romam ſe contulit: deinde in Aſiam rediit, cum jam frater meus Flacco ſucceſſiſſet. ad quem adiit, cauſamque ita detulit; recuperatores, vi Flacci coactos, et metu, falſum invitos judicaviſſe. frater meus, pro ſua aequitate, prudentiaque decrevit, ut, ſi judicatum negaret, in duplum iret: ſi metu coactos diceret, haberet eoſdem recuperatores. recuſavit: et, quaſi nihil eſſet actum, nihil judicatum, ab Hermippo ibidem mancipia, quae ipſe ei vendiderat, petere coepit. M. Gratidius, legatus, ad quem eſt

ilippus, qui nu
tiae cessit. petit
senatore, viro pr
Asia fuerat, manc
cum judicatum ess
dicebat. Q. Naso,
praetor fuerat, jud
sententiam secund
rum ostenderet, et
quòd judicium lege
tam reliquit. satisn
deor ad singulos tes
ut primo constitueran
universo genere con

perandi fundi paterni venire ad teſtimonium dicendum coëgiſti: qui quoniam teſtimonium nondum dixit, quidnam ſit dicturus, expecto. novi genus hominum, novi conſuetudinem, novi libidinem. itaque, etſi teneo, quid ſit dicere paratus, nihil tamen contra diſputabo prius, quam dixerit. totum enim convertet, atque alia finget. quamobrem et ille ſervet, quod paravit: et ego me ad id, quod attulerit,
22 integrum conſervabo. Venio nunc ad eam civitatem, in quam ego multa et magna ſtudia, et officia contuli: et quam meus frater in primis colit, atque diligit: quae ſi civitas per viros bonos, graveſque homines, querelas ad vos detuliſſet, paulo commoverer magis. nunc vero quid putem? Trallianos Maeandrio cauſam commiſiſſe, homini egenti, ſordido, ſine honore, ſine exiſtimatione, ſine ſenſu? ubi erant illi, Pythodori, Aetideni, Lepiſones, caeteri homines apud nos noti, inter ſuos nobiles? ubi illa magnifica et glorioſa oſtentatio civitatis? nonne eſſet puditum, ſi hanc cauſam agerent ſevere, non modo legatum, ſed Trallianum omnino dici Maeandrium? huic ta-

per Philodorum testem
Parrhasium, vidi Archi
dem idem hic mihi Mae
nistrator, aderat, subiic
cives, civitatemque, si
nihil enim illo homine l
tius, inquinatius. qua
auctorem Tralliani, do
custodem literarum, si h
riae, si hunc auctorem q
tant spiritus, comprimam
dent arrogantiam, fatea
personae esse expressam sa
istum semper illi ipsi do

invita folverat Caftricio
diu debitam. hinc tot
omnis offenfio. quò cum
us ad iratos, et illud Caftri
dicendo refricuiffet; exfil
pes, neque in illa concion
neque ipfius decreti ac tefti
res effe voluerunt. ufque eò
optimatibus illa concio, ut pr
cipum effet Maeandrius: cuj
quafi flabello feditionis, illa
gentium concio ventilata. itaq
tis pudentis, ut ego femper exift
gravis, ut ipfi exiftimari volunt
dolorem querelafque cognofcite
pecunia fuerit apud fe, Flacci pat
mine, collata a civibus, hanc a fe e
latam queruntur. alio loco qua
quid licuerit Flacco: nunc tantu
Trallianis requiro, quam pecuniam
ablatam queruntur, fuamne dicant, fi
ivitatibus collatam in ufum fuum.
io audire. non, inquit, dicimus. qu
itur? delatam ad nos, creditam nobi
Flacci patris nomine, ad hujus die
os atque ludos. quid tum? hanc
iit, capere non licuit. jam id vide

hoc impudentius dici, aut
delectum est oppidum, quo
no pecunia a tota Asia ac
Flacci poneretur. haec pe
honoribus translata est in
foenerationem: recuperata
annis. Quae civitati facta
molcste fert civitas. credo.
enim praeter spem, quod era
tum lucrum. at queritur. im
cit. non enim omnia, quae
dem jure queri possumus. at
bis gravissimis. non civitas,
ti homines, a Maeandrio cor

ratrix officii, curia: tamen quantos fluctus excitari concionum videtis? quid vos fieri censetis Trallibus? an id, quod Pergami? nisi forte hae civitates existimari volunt, facilius una se epistola Mithridatis moveri impellique potuisse, ut amicitiam populi Romani, fidem suam, jura omnia officii humanitatisque violarent; quam ut filium testimonio laederent, cujus patrem armis pellendum a suis moenibus censuissent. quare nolite mihi ista nomina civitatum nobilium opponere. quos enim hostes haec familia contempsit, nunquam eosdem testes pertimescet. vobis autem est confitendum, si consiliis principum vestrae civitates reguntur; non multitudinis temeritate, sed optimatum consilio bellum ab istis civitatibus cum populo Romano esse susceptum. sin ille tum motus est temeritate imperitorum excitatus: patiamini me delicta vul-
25 gi a publica causa separare. At enim istam pecuniam huic capere non licuit. utrum vultis patri Flacci licuisse, necne? si licuit, sicuti certe licuit: ad ejus honores collatam, ex quibus ipse nihil capiebat, patris pecuniam recte abstulit filius.

ſi non licuit: tamen illo mortuo, non modo filius, ſed quivis heres rectiſſime potuit auferre. ſic tum quidem Tralliani, cum ipſi gravi foenore iſtam pecuniam multos annos occupaviſſent, a Flacco tamen omnia, quae voluerunt, impetraverunt: neque tam fuerunt impudentes, ut id, quod Laelius dixit, dicere auderent, hanc ab ſe pecuniam abſtuliſſe Mithridatem. quis enim erat, qui non ſciret, in ornandis ſtudioſiorem Mithridatem, quam in ſpoliandis Trallianis fuiſſe? quae quidem a me ſi, ut dicenda ſunt, dicerentur, gravius agerem, Judices, quam adhuc egi, quantam Aſiaticis teſtibus fidem habere vos conveniret. revocarem animos veſtros ad Mithridatici belli memoriam, ad illam univerſorum civium Romanorum per tot urbes, uno puncto temporis, miſeram crudelemque caedem: praetores noſtros deditos, legatos in vincula conjectos, nominis prope Romani memoriam cum veſtigio imperii non modo ex aedibus Graecorum, verum etiam ex literis eſſe deletam. Mithridatem Deum, illum Patrem, illum Conſervatorem Aſiae, illum Evium, Nyſium, Bacchum,

Liberum nominabant. unum atque idem erat tempus, cum L. Flacco consuli portas tota Asia claudebat: Cappadocem autem illum non modo recipiebat suis urbibus, verum etiam ultro vocabat. liceat haec nobis, si oblivisci non possumus, at tacere? liceat mihi potius de levitate Graecorum queri, quam de crudelitate? auctoritatem isti habeant apud eos, quos esse omnino noluerunt? nam, quoscunque potuerunt, togatos, interemerunt: nomen civium Romanorum, quantum
26 in ipsis fuit, sustulerunt. In hac igitur urbe se jactent, quam oderunt? apud eos, quos inviti vident? in ea republica, ad quam opprimendam non animus eis, sed vires defuerunt? aspiciant hunc florem legatorum, laudatorumque Flacci, ex vera atque integra Graecia. tum se ipsi expendant, tum cum his se comparent: tum, si audebunt, dignitati horum componant suam. adsunt Athenienses, unde humanitas, doctrina, religio, fruges, jura, leges ortae, atque in omnes terras distributae putantur: de quorum urbis possessione, propter pulchritudinem etiam inter deos certamen fuisse proditur

eſt: quae vetuſtate eâ eſt, ut ipſa ex ſeſe ſuos cives genuiſſe dicatur: et eorum eadem terra parens, altrix, patria, dicatur: auctoritate autem tanta eſt, ut jam fractum prope ac debilitatum Graeciae nomen hujus urbis laude nitatur. adſunt Lacedaemonii. cujus civitatis ſpectata ac nobilitata virtus, non ſolum natura corroborata, verum etiam diſciplina putatur: qui ſoli toto orbe terrarum ſeptingentos jam annos amplius unis moribus, et nunquam mutatis legibus vivunt. adſunt ex Achaia cuncta multi legati, Boeotia, Theſſalia: quibus locis nuper legatus L. Flaccus, imperatore Metello, praefuit. neque vero te, Maſſilia, praetereo, quae L. Flaccum militem quaeſtoremque cognoſti: cujus ego civitatis diſciplinam atque gravitatem non ſolum Graeciae, ſed haud ſcio an cunctis gentibus anteponendam dicam: quae tam procul à Graecorum omnium regionibus, diſciplinis, linguaque diviſa, cum in ultimis terris cincta Gallorum gentibus, barbariae fluctibus alluatur, ſic optimatum conſilio gubernatur, ut omnes ejus ii are facilius poſſint, quam ae-

imulari. hisce utitur laudatoribus Flaccus, his innocentiae testibus, ut Graecorum cupiditati Graecorum auxilio resis-
27 tamus. Quanquam quis ignorat, qui modo unquam mediocriter res istas scire curavit, quin tria Graecorum genera sint verè? quorum uni sunt Athenienses, quae gens Ionum habebatur: Aeoles alteri: Dores tertii nominabantur. atque haec cuncta Graecia, quae fama, quae gloria, quae doctrina, quae plurimis artibus, quae etiam imperio, et bellica laude floruit, parvum quendam locum, ut scitis, Europae tenet, semperque tenuit. Asiae maritimam oram, bello superatam, cinxit urbibus, non ut munitam coloniis illam augeret, sed, ut obsessam teneret: quamobrem quaeso a vobis, Asiatici testes, ut, cum vere recordari voletis, quantum auctoritatis in judicium afferatis, vosmetipsi describatis Asiam: nec, quid alienigenae de vobis loqui soleant, sed quid vosmetipsi de genere vestro statuatis, memineritis. namque, ut opinor, Asia vestra constat ex Phrygia, Mysia, Caria, Lydia. utrum igitur nostrum est, an vestrum, hoc proverbium, ' Phrygem

negas, actum esse per viros primarios res ipsa declarat. Apameae manifesto comprehensum, ante pedes praetoris in foro expensum est auri pondo centum paulo minus per Sex. Caesium, equitem Romanum, castissimum hominem atque integerrimum: Laodiceae viginti pondo paulo amplius per hunc ipsum L. Peducaeum, judicem nostrum: Adrumeti per Cn. Domitium, legatum: Pergami non multum. auri ratio constat: aurum in aerario est: furtum non reprehenditur: invidia quaeritur: a judicibus oratio avertitur: vox in coronam turbamque effunditur. sua cuique civitati religio, Laeli, est; nostra nobis. stantibus Hierosolymis, pacatisque Judaeis, tamen istorum religio sacrorum a splendore hujus imperii, gravitate nominis nostri, majorum institutis, abhorrebat: nunc vero hoc magis, quod illa gens, quid de imperio nostro sentiret, ostendit armis: quam cara diis immortalibus esset, docuit, quod est victa, quod elocata, quod servata. Quam- 29
obrem, quoniam, quod crimen esse voluisti, id totum vides in laudem esse conversum; veniamus jam ad civium

Romanorum querelas. ex quibus ſit ſa-
ne prima Deciani. quid tibi, tandem,
Deciane, injuriae factum eſt? negotiaris
in libera civitate. primum patere me eſſe
curioſum. quouſque negotiabere? prae-
ſertim cum ſis iſto loco natus. annos jam
triginta in foro verſaris; ſed tamen in
Pergameno. longo intervallo, ſi quando
tibi peregrinari commodum eſt, Romam
venis: affers faciem novam, nomen ve-
tus, purpuram Tyriam: in qua tibi invi-
deo, quod unis veſtimentis tamdiu lau-
tus es. verum eſto: negotiari libet: cur
non Pergami? Smyrnae? Trallibus? ubi
et multi cives Romani ſunt, et jus a noſ-
tro magiſtratu dicitur? otium te delec-
tat: lites, turba, praetor, odio eſt: Grae-
corum libertate gaudes. cur ergo unus
tu Apollonidenſes amantiſſimos populi
Romani, fideliſſimoſque ſocios, miſerio-
res habes, quam aut Mithridates, aut e-
tiam pater tuus habuerit unquam? cur
his per te frui libertate ſua, cur denique
eſſe liberis non licet? homines ſunt tota
ex Aſia frugaliſſimi, ſanctiſſimi, a Grae-
corum luxuria et levitate remotiſſimi, pa-
tresfamiliâs ſuo contenti, aratores, ruſ-

homines? Pergameni, laudatore
enim mihi gloriari visus es la
Pergamenorum, quasi honoren
rum tuorum assecutus esses: e
superiorem putabas esse, quam I
quod te civitas Pergamena lauda
honestior est civitas Pergamen
Smyrnae? at ne ipsi quidem
Vellem tantum habere otii, ut p
citare psephisma Smyrnaeorum,
cerunt in Castricium mortuum:
ut in oppidum introferretur; q
non conceditur: deinde, ut ferre
bi: postremo, ut imponeretur a
rona mortuo. haec P. Scipioni,
mo viro, cum esset Pergami m
facta non sunt. at Castricium qui
bis, dii immortales! ‘decus pat
‘namentum populi Romani, fl
‘ventutis’ appellant. quare, I
si cupidus es gloriae, alia ornamen
seo quaeras. Pergameni te der
quid? tu ludi te non intelligeb
tibi haec recitabant, clarissimum
praestantissima sapientia, singula
nio: mihi crede, ludebant. cum
ronam auream literis imponeba

ta non plus aurum tibi, quam monedulae committebant. ne tum quidem hominum venustatem et facetias perspicere potuisti? isti igitur, isti Pergameni proscriptiones, quas tu afferebas, repudiaverunt. P. Orbius, homo et prudens, et
32 innocens, contra te omnia decrevit. In P. Globulum, meum necessarium, fuisti gratiosior. utinam neque ipsum, neque me poeniteret! Flaccum in curia decrevissent. veridicas adjungis caussas inimicitiarum, quod patri L. Flacci, aedili curuli, pater tuus, tribunus plebis, diem dixerit. at istud, ne ipsi quidem patri Flacci valde molestum esse debuit: praesertim cum ille, cui dies dicta est, praetor postea factus sit, et consul: ille, qui diem dixit, non potuerit privatus in civitate consistere. sed, si justas inimicitias putabas, cur, cum tribunus militum Flaccus esset, in ejus legione miles fuisti, cum tibi per leges militares effugere liceret iniquitatem tribuni? cur autem praetor te, inimicum paternum, in consilium vocavit? quae quidem quam sancte solita sint observari, scitis omnes. nunc accusamur ab iis, qui in consilio nobis fue-

runt. decrevit Flaccus. num a
que oportuit? in liberos. num a
censuit senatus? in absentem
cum ibidem esses, cum prodir
non est hoc in absentem reu
NATUSCONSULTUM,et DEC
FLACCI. quid, si non decrev
edixisset? quis posset verè reprel
num etiam fratris mei literas, pl
humanitatis et aequitatis, reprel
es? quas easdem mulieri a me d
Pataranos requisivit. recita li
Ciceronis. LITERAE Q.CICE
quid? haec Apollonidenses,
facta, ad Flaccum detulerunt?
bium acta non sunt? ad Globulu
non sunt? ad senatum nostrum,
sule, nonne legati Apollonide
nia postulata de injuriis unius

illud quaero, sintne ista praedia censui
censendo: habeant jus civile: sint, necne
sint, mancipii: subsignari apud aerarium,
apud censorem possint: in qua tribu de-
nique ista praedia censuisti? commisisti,
si tempus aliquod gravius accidisset, ut
ex iisdem praediis et Apollonide, et Ro-
mae imperatum esse tributum. verum e-
sto: gloriosus fuisti: voluisti magnum a-
gri modum censeri, et ejus agri, qui di-
vidi plebi Romanae non potest. census
es praeterea numeratae pecuniae centum
triginta H-S millia. eam opinor tibi nu-
meratam non esse abs te. sed haec omit-
to. census es mancipia Amyntae. neque
huic ullam in eo fecisti injuriam: possidet
enim ea mancipia Amyntas. ac primo qui-
dem pertimuit, cum te audisset servos su-
os esse censum. retulit ad jurisconsultos.
constabat inter omnes, si aliena censen-
do, Decianus sua facere posset, eum max-
33 ima habiturum esse * * * Habetis cau-
sam inimicitiarum: qua causa inflamma-
tus Decianus, ad Laelium detulerit hanc
opimam accusationem. nam ita questus
est Laelius, cum de perfidia Deciani di-

* * * Deest nonnihil.

ceret: Qui mihi auctor fuit, qu
ad me detulit, quem ego sum se
a Flacco corruptus est, is me de
prodidit. siccine tu auctor tan
cui tu in consilio fuisses, apud q
nes gradus dignitatis tuae retin
dentissimum hominem, nobilissi
lia natum, optime de republica
in discrimen omnium fortunar
visti? scilicet defendam Decian
tibi in suspicionem nullo suo d
nit. non est, mihi crede, corrup
enim fuit, quod ab eo redimer
duceret judicium? cui sex horas
lex dedit. quantum tandem ex
detraheret, si tibi morem gere
isset? nimirum illud est, quod i
catur. invidisti ingenio subscrip
quòd ornabat facile locum, qu
henderat, et acute testes interro
circumveniebat: fortasse fecisti
populi sermo, ne exciperes. idcir
num usque ad coronam applicui
hoc verisimile est, ita haud verisi
cianum a Flacco esse corruptum.
te, Judices, esse caetera: vel quo
ceius, L. Flaccum sibi dare cupi

se abduceret, sestertiûm vicies. et eum tu accusas avaritiae, quem dicis sestertiûm vicies voluisse perdere? nam quid emebat, cum te emebat? ut ad se transires? quam partem causae tibi daremus? an, ut enunciares consilia Laelii? qui testes ab eo prodirent? quid? nos non videbamus habitare unà? quis hoc nescit? tabulas in Laelii potestate fuisse, num dubium est? an, ne vehementer, ne copiose accusares? nunc facis suspicionem. ita enim dixisti, ut nescio quid abs te impetratum esse videatur.

34 At enim Androni Sextilio gravis injuria facta est, et non ferenda: quod, cum esset uxor ejus Valeria intestatò mortua, sic egit eam rem Flaccus, quasi ad ipsum hereditas pertineret. in quo quid reprehendas, scire cupio. quòd falsum intenderit? quî doces? ingenua, inquit, fuit. ô peritum juris hominem! quid? ab ingenuis mulieribus hereditates lege non veniunt? in manum, inquit, convenerat. nunc audio. sed quaero, usu, an coëmptione. usu non potuit: nihil enim potest de tutela legitima sine omnium tutorum auctoritate diminui. coëmpione? omnibus ergo auctoribus: in

ſuum negotium ager
cere hereditatis. ma
Luculle, qui de L. F
turus es,pro tua exim
imiſque beneficiis in
ditates, cum Aſiam p
ri imperio obtineres.
ſe dixiſſet, conceſſiſ
qua tibi in Africa ve
amittes ? an tuum,
dignitate, retinebis?
jam Globulo praetor
tita poſſeſſio eſt. non i
occaſio, non vis, no
perium, non ſecures
dam Flacci animum
eòdem etiam M. L

cere. an legationes sumere liberas, exigendi causâ, sicut et tu ipse nuper, et multi viri boni saepe fecerunt, rectum est? quod ego non reprehendo; socios video queri. praetorem, si hereditatem in provincia non reliquerit, non solum reprehendendum, verum etiam condemnandum putas? doti, inquit, Valeria
35 pecuniam omnem suam dixerat. Nihil
istorum explicari potest, nisi ostenderis, illam in tutela Flacci non fuisse. si fuit, quaecunque sine hoc auctore est dicta dos, nulla est. sed tamen Lurconem, quanquam pro sua dignitate moderatus est in testimonio dicendo religioni suae, tamen iratum Flacco esse vidistis. neque enim occultavit causam iracundiae suae, neque reticendam putavit. questus est, libertum suum, Flacco praetore, esse damnatum. ô conditiones miseras administrandarum provinciarum! in quibus diligentia plena simultatum est? negligentia, vituperationum: ubi severitas periculosa est: liberalitas, ingrata: sermo, insidiosus: assentatio, perniciosa: frons omnium familiaris, multorum animus iratus: iracundiae, occultae: blanditiae, a-

trum conſilium in p
vinciis laudare vid
de villico P. Septin
qui villicus caedem
ardentem iracundia
Lurconis libertum
dedit. hoſtis eſt Lu
minum gratioſoru
libertis fuit Aſia tra
neſcio quas cum li
exercet? an vobis i
que cauſis ſeveritas
datis, cum de nobi
Andro, ſpoliatus b

iii, hominis

fecerat. Sep

videre poen

judicium

rco. quid ig

m splendidum

denda? an s

bertis vestris F

n vestris, vest

odio est. eade

si per hunc Antio

jus adolescentis libe

probatissimum? vide

varitiae crimen effu

ralitatis laudem affe

munem enim heredit

ter ad utrumque lege

dolescenti,propinqu

git de Valerianis bon

cere, adductus hujus

plissimis patrimonii c

fecit, sed etiam proli

cit. ex quo intelligi

leges pecunias non c

rit in hereditate co

at Falcidianum crim

ficeret. nunc d
festivus filius, an
sae, purgat se per
niam, quâcum tr
fisse, sed Flacco
fructus isti Trall
tore venierunt:
nongentis millib
niam Flacco, ne
sit emptio. em
certe multo pluri
hil detrahit de v
cri facit. cur A
cur matri praeter
tolis, et sororis, e
aucupatur? post
ipsum? retinetur

men, ut opinor, jacent vi
unus totam Asiam magnitu
rum, bibendoque superavit
quis tibi, Laeli, de epistolis
vit? mulieres negant se scire
igitur ille tibi, se ad matrem
scripsisse, narravit? an etiam s
tu tuo? at vero M. Aebutiun
stantissimum et pudentissimum h
Falcidii affinem, nihil interrog
ejus generum, pari fide praedi
Manilium? qui profecto de tant
nia, si esset data, nihil audisse no
set. his tu igitur epistolis, Deciar
citatis, his mulierculis productis, i
sente auctore laudato, tantum te c
probaturum putasti; praesertim cu
se, non deducendo Falcidium, judi
feceris, plus falsam epistolam habitu
ponderis, quam ipsius praesentis sic
vocem, et simulatam dolorem?
uid ego de epistolis Falcidii, aut de A
rone Sextilio, aut de Deciani censu ta
u disputo, et expostulo? de salute or
um nostrûm, de fortunis civitatis,
nma reipublicae taceo? quam vos ur
sam in hoc judicio vestris hume

homines, tum
tur, ut veſtrae q
dicia, veſtrae ſe
infeſtiſſimae atq
antur. gravia juc
nitate, multa de
ciſtis. non put
publicam, niſi in
nam optime me
oppreſſus eſt C..
quandam ille inf
men ille ipſe, pr
judicibus damna

ci ſanguine illius nefarium in nos omnes odium ſaturaveritis? litemus igitur Lentulo, parentemus Cethego, revocemus ejectos: nimiae pietatis, et ſummi amoris in patriam viciſſim nos poenas, ſi ita placet, ſufferamus. nos jam ab indicibus nominamur: in nos crimina finguntur: nobis pericula comparantur: quae ſi per aliōs agerent; ſi denique per populi nomen, civium imperitorum multitudinem concitaſſent; aequiore animo ferre poſſemus. illud vero ferri non poteſt, quod per ſenatores, et per equites Romanos, qui haec omnia pro ſalute omnium, communi conſilio, una mente atque virtute geſſerunt, harum rerum auctores, duces, principes ſpoliari omnibus fortunis, ac de civitate expelli poſſe arbitrantur. etenim populi Romani perſpiciunt jam mentem et voluntatem: omnibus rebus, quibus poteſt, populus Romanus ſignificat, quid ſentiat: nulla varietas eſt inter homines opinionis, nulla voluntatis, nulla ſermonis. quare, ſi quis illuc me vocat, venio: populum Romanum diſceptatorem non modo non recuſo, ſed etiam depoſco. vis abſit: ferrum ac la

poena cogitandum
mortales! quid hoc
P. Lentulo ferrum e
bus extorſimus, imp
judicio confidimus :
um et ampliſſimorum
meſcimus. M'. Aqui
multis avaritiae crimi
que convictum, quia
titer bellum geſſerat,
runt. conſul ego nupe
nem : qui quia conſul f
fuerat, incolumis eſt
ſervatus.

sâ, laetitia populi Romani, quanta gratulatio consecuta est? semper graves et sapientes judices in rebus judicandis, quid utilitas civitatis, quid communis salus, quid reipublicae tempora poscerent, cogitaverunt. cum tabella vobis dabitur, Judices, non de Flacco dabitur solum: dabitur de ducibus auctoribusque conservandae civitatis: dabitur de omnibus bonis civibus: dabitur de vobismetipsis: dabitur de liberis vestris, de vita, de patria, de salute communi. non judicatis in hac causa de exteris nationibus, non de sociis: de vobis, ac vestra republica judicatis.

40 Quod si provinciarum vos ratio magis movet, quam vestra: ego vero non modo non recuso, sed etiam postulo, ut provinciarum auctoritate moveamini. etenim opponemus Asiae provinciae primùm magnam partem ejusdem provinciae, quae pro hujus periculis legatos laudatoresque misit: deinde provinciam Galliam, provinciam Ciliciam, provinciam Hispaniam, provinciam Cretam. Graecis autem, Lydis, et Phrygibus, et Mysis obsistent Massilienses, Rhodii, Lacedaemonii, Athenien-

riſdictioni urban
bit. annui temp
nis aetas L. Flac
fendet. et, ſi pr
ces, debet, quo
quod quaeſtorem
toribus clariſſimi
mis, provinciis
majoribus praeſ
vobis videntibus
bus omnium ve
meis conjunxit:
municipiorum,
ones: proſit et
Romani praeclar
illa, quae penè a
bras attuliſti! cu

praetor, communis exitii nuntios cepisti: tu inclusam in literis reipublicae pestem deprehendisti: tu periculorum indicia, tu salutis auxilia, ad me et ad senatum attulisti. quae tibi tum gratiae sunt a me actae? quae ab senatu? quae a bonis omnibus? quis tibi, quis C. Pontinio, fortissimo viro, quemquam bonum putaret unquam non salutem, verum honorem ullum denegaturum? ô nonae illae Decembres, quae, me consule, fuistis! quem ego diem vere natalem hujus urbis, aut certe salutarem appellare possum.
41 sum. O nox illa, quam iste est dies consecutus, fausta huic urbi! miserum me, metuo ne funesta nobis. qui tum animus L. Flacci? (nihil dicam enim de me) qui amor in patriam? quae virtus? quae gravitas extitit? sed quid ea commemoro, quae tum, cum agebantur, uno consensu omnium, una voce populi Romani, uno orbis terrae testimonio, in coelum laudibus efferebantur? nunc vereor, ne non modo non prosint, verum etiam aliquid obsint. etenim multo acriorem improborum interdum memoriam esse sentio, quam bonorum. ego te, si quid gravius

eperciſſe, per deos immort
rovidete. quotus enim qui
nc in republica ſectam ſu
bis, qui veſtri ſimilibus plu
i optimi atque ampliſſimi et
nis atque ordinis auctorita
tet ; cum illam viam ſibi v
tiorem ad honores, et ad
concupiverunt? Sed enc
n: ſibi habeant poteſtatem,
ſibi caeterorum commod

ſummas facultates. liceat iis, qui haec ſalva eſſe voluerunt, ipſis eſſe ſalvis. nolite, Judices, exiſtimare, eos, quibus integrum eſt, qui nondum ad honores acceſſerunt, non expectare hujus exitum judicii. ſi L. Flacco tantus amor in bonos omnes, tantum in rempublicam ſtudium, calamitati fuerit: quem poſthac tam amentem fore putatis, qui non illam viam vitae, quam ante praecipitem et lubricam eſſe ducebat, huic planae et ſtabili praeponendam eſſe arbitretur? quod ſi taliun civium vos, Judices, taedet; oſtendite: mutabunt ſententiam, qui potuerint: conſtituent, quid agant, quibus integrum eſt. nos, qui jam progreſſi ſumus, hunc exitum noſtrae temeritatis feremus. ſin hoc animo quam plurimos eſſe vultis, declarabitis hoc judicio, quid ſentiatis. huic, huic miſero puero, veſtro ac liberorum veſtrorum ſupplici, Judices, hoc judicio, vivendi praecepta dabitis. cui ſi patrem conſervatis; qualis ipſe debeat eſſe civis, praeſcribetis. ſin eripitis; oſtendetis, bonae rationi, et conſtanti, et gravi nullum a vobis fructum eſſe propoſitum. qui vos, quoniam

[illegible]
ritate diripuisset, [illegible]
sidiis dem[illegible] speravit a [illegible]
sentio, si mei facti rationem v[illegible]
stantiamque hujus officii ac [illegible]
probavero; causam quoque [illegible]
probaturum. ac prim[illegible]
Torquate, quaero, cur [illegible]
rissimis viris, ac principibus ci[illegible]
hoc officio, atque in hoc defen[illegible]
secernas. quid enim est, quam[illegible]
te Q. Hortensii factum, clari[illegible]

PRO

P. SYLLA

ORATIO XXV.

MAxime vellem, Judices, ut P. Syl-
la et antea dignitatis suae splen-
dorem obtinere, et post calamitatem ac-
ceptam, modestiae fructum aliquem po-
tuisset percipere. sed, quoniam ita tulit
casus infestus, ut amplissimo in honore
cum communi ambitionis invidia, tum
singulari Autronii odio everteretur, et in
his pristinae fortunae reliquiis miseris et
afflictis, tamen haberet quosdam, quo-
rum animos ne supplicio quidem suo sa-
tiare posset: quanquam ex hujus incom-
modis magnam animo molestiam capio,
tamen in caeteris malis facile patior ob-
latum mihi tempus, in quo viri boni le-
nitatem meam, misericordiamque notam
omnibus quondam, nunc, quasi inter-
missam, agnoscerent: improbi ac per

pro ſua parte atq
dunt. an vero, in
ornamenta ac lumi
rem, in his me appa
ego opera illum in l
celſiſſimam ſedem di
ris, multis meis ac
periculis, aſcendiſſe
gas, Torquate, quen
ſendit, quod ego, qui
onis defenderim nem
Syllae: recordare de
eſſe huic vides. int
et de caeteris judiciur

cam? quis Cornelium, defendendum putavit? quis his horum adfuit? nemo. quid ita? quia caeteris in caufis, etiam nocentes viri boni, fi neceffarii funt, deferendos effe non putant. in hoc crimine non folum levitatis eft culpa, verum etiam quaedam contagio fceleris, fi defendas eum, quem obftrictum effe patriae parricidio fufpicere. quid Autronio? nonne fodales, non collegae fui, non veteres amici, quorum ille copia quondam abundarat, non hi omnes, qui funt in republica principes, defuerunt? immo etiam teftimonio plerique laeferunt? ftatuerant, tantum illud effe maleficium, quod non modo non occultari per fe, fed etiam a-
3 periri, illuftrarique deberet. Quamobrem quid eft, quod mirere, fi cum iifdem me in hac caufa vides adeffe, cum quibus in caeteris intelligis abfuiffe? nifi vero me unum vis ferum, praeter caeteros, me afperum, me inhumanum exiftimari: me fingulari immanitate et crudelitate praeditum. hanc mihi tu fi, propter res meas geftas, imponis in omni vita mea perfonam, Torquate, vehementer erras. me natura mifericordem, patria feverum:

tas, et natura ip
ad breve tempus ſ
haec in omni vita
temque deſiderat.
ex tanto comitatu
tum me unum abſtr
tum,atque una eſt be
ſa. nihil erit, quo
in ea parte, in qua
me videbis. nulla
cauſa mea propria.
magis mihi propriun
loris vero, et timor
la cauſa communi

quit: Syllam defendis. hoc totum ejusmodi est, Judices, ut, si ego sim inconstans ac levis, nec testimonio fidem tribui convenerit, nec defensioni auctoritatem. sin est in me ratio reipublicae, religio privati officii, studium retinendae voluntatis bonorum: nihil minus accusator debet dicere, quam a me defendi Syllam, testimonio laesum esse Autronium. videor enim non solum studium ad defendendas causas, verum opinionis aliquid et auctoritatis, afferre: quâ et moderate ego utar, Judices, et omnino non uterer, si ille me non coëgisset. Duae conjurationes abs te, Torquate, constituuntur: una, quae Lepido, et Volcatio, consulibus, patre tuo consule designato, facta esse dicitur: altera, quae me consule. harum in utraque Syllam dicis fuisse. patris tui, fortissimi viri, atque optimi consulis, scis, me consiliis non interfuisse: scis, me, cum mihi summus tecum usus esset, tamen illorum expertem temporum et sermonum fuisse: credo, quod nondum penitus in republica versabar, quod nondum ad propositum mihi finem honoris perveneram, quod mea me ambi-

qui cum propter hc
tem, atque animum e
licam, tum propter ſi
tem, ſummumque am
um, tum communibu
patris tui periculis c
go iſtius conjurationi
ab eo eſt, qui interfuit
particeps et conſilii v
ris. cujus in hoc cri
cum eſſet copioſiſſima
oratio, tamen non mi
tatis in ea, quam facult
conjurationis, quae fac
lata ad

huic adsunt, in hujus periculo declarant, se non crimine conjurationis, ne adessent caeteris, sed hominum maleficio, deterritos esse. mei consulatûs autem tempus, et crimen maximae conjurationis a me defendetur. atque inter nos partitio non est fortuitò, Judices, nec temere facta: sed, cum videremus, eorum criminum nos patronos adhiberi, quorum testes esse possemus, uterque nostrûm id sibi suscipiendum putavit, de quo aliquid
5 scire ipse atque existimare potuisset. Et, quoniam de criminibus superioris conjurationis Hortensium diligenter audistis, de hac conjuratione, quae, me consule, facta est, hoc primum attendite. multa, cum essem consul, de summis reipublicae periculis audivi, multa quaesivi, multa cognovi. nullus unquam de Sylla nuntius ad me, nullum indicium, nullae literae pervenerunt, nulla suspicio. multum haec vox fortasse deberet valere ejus hominis, qui consul insidias reipublicae consilio investigasset, veritate aperuisset, magnitudine animi vindicasset, cum ipse nihil audisse de P. Sylla, nihil *suspicatum* esse diceret. sed ego nondum

...iudiorum ſunt cau
ambitus judicium
primum conflato
fugitivorum tumu
vidimus omnes, l
curſu. Sylla, ſi ſib
tas non prodeſſet,
quiſivit. ille dam
non ſolum conſilii
rum etiam aſpectu a
cus eſſe ampliſſimis
bonis omnibus, hoſ
hic ſe ita fractum illa
flictum putavit, ut
dignit...

interim Sylla cum eiſdem illis non modo noctem ſolitudinemque non quaereret, ſed ne mediocri quidem ſermone et congreſſu conjungeretur. illum Allobroges, maximarum rerum veriſſimi indices, illum multorum literae ac nuntii coarguerunt: Syllam interea nemo inſimulavit, nemo nominavit. poſtremò, ejecto, ſive emiſſo jam ex urbe Catilina, ille arma miſit, cornua, tubas, falces, ſigna, legiones: ille relictus intus, expectatus foris, Lentuli poenâ compreſſus, convertit ſe aliquando ad timorem, nunquam ad ſanitatem. hic contra ita quievit, ut eo tempore omni Neapoli fuerit, ubi neque homines fuiſſe putantur hujus affines ſuſpicionis; et locus eſt ipſe non tam ad inflammandos calamitoſorum animos, quam ad conſolandos accommodatus.
6 Propter hanc igitur tantam diſſimilitudinem hominum, atque cauſarum, diſſimilem me in utroque praebui. veniebat enim ad me, et ſaepe veniebat Autronius, multis cum lacrymis, ſupplex, ut ſe defenderem: et ſe meum condiſcipulum in pueritia, familiarem in adoleſcentia, collegam in quaeſtura commemorabat ſu-

... ipsi fecerat ii
jam immissum ess
qui me in sedibus r
oris meae ac liber
daret, oblivisceret
cogitasset: qua mol
nitate, nunquam n
mis ac precibus rest
hi patriae, cum vest
cum hujus urbis, cu
rum atque templor
infantium, cum ma
num veniebat in men
festae ac funestae fa
totius urbis ...

bar ſine ſummo ſcelere poſſe, quod maleficium in aliis vindicaſſem, idem in illorum ſocio, cum ſcirem, defendere. atque idem ego neque P. Syllam ſupplicem ferre, neque eoſdem Marcellos pro hujus periculis lacrymantes aſpicere, neque hujus M. Meſſallae, hominis neceſſarii, preces ſuſtinere potui. neque enim eſt cauſa adverſata naturae: nec homo, nec res miſericordiae meae repugnavit. nuſquam nomen, nuſquam veſtigium fuerat: nullum crimen, nullum indicium, nulla ſuſpicio. ſuſcepi cauſam, Torquate, ſuſcepi, et feci libenter, ut me, quem boni conſtantem ſemper, ut ſpero, exiſtimaſſent, eundem ne improbi quidem crude-
7 lem dicerent. Hîc ait ſe ille, Judices, regnum meum ferre non poſſe. quod tandem, Torquate, regnum? conſulatûs, credo, mei: in quo ego imperavi nihil, ſed contrà patribus conſcriptis, et bonis omnibus parui: quo in magiſtratu non inſtitutum eſt a me, Judices, regnum, ſed non permiſſum. an tum, in tanto imperio, tanta poteſtate, non dicis fuiſſe regem; nunc privatum regnare dicis? quo tandem nomine? quòd, in quos teſtimo-

verum juratus [illegible]
ſpe tantum dico, nulles
lam, nullam potentiam
praeter fidem defenſioni
tu, inquit, cauſam rece
mihi reſtitiſſet : ſed, ind
fugiſſet. ſi jam hoc tib
Hortenſium, tanta grav
hos tales viros non ſuo
meo: ſi hoc tibi dem, qu
teſt, niſi ego huic adeſſe
non fuiſſe: uter tandem
innocentes homines no
qui calamitoſos non de
[illegible]

runt, quàm consulem Romae fuisse peregrinum. hoc dico, inquit, te esse ex municipio. fateor, et addo etiam, ex eo municipio, unde iterum jam salus huic urbi imperioque missa est. sed scire ex te pervelim, quamobrem, qui ex municipiis veniant, peregrini tibi esse videantur. nemo enim istuc M. illi Catoni seni, cum plurimos haberet inimicos, nemo T. Coruncanio, nemo Curio, nemo huic ipsi nostro C. Mario, cum ei multi inviderent, objecit unquam. equidem vehementer laetor, eum esse me, in quem tu, cum cuperes, nullam contumeliam jacere potueris, quae non ad maximam partem civium conveniret.

8 Sed tamen te a me, pro magnis caussis nostrae necessitudinis, monendum esse etiam atque etiam puto. non possunt omnes esse patricii. si verum quaeris, ne curant quidem: nec se aequales tui, propter istam caussam, abs te anteiri putant. ac, si tibi nos peregrini videmur, quorum jam et nomen et honos inveteravit, et huic urbi, et hominum famae ac sermonibus: quàm tibi illos competitores tuos, peregrinos videri necesse erit, qui jam ex tota Ita-

gravius refutere: neque rege
deare. nisi forte regium tibi
vivere, ut non modo homini
ne cupiditati quidem ulli ser
temnere omnes libidines: no
argenti, non caeterarum rer
re: in senatu sentire libere: p
tati magis consulere, quam
nemini cedere, multis obsi

putas eſſe regium; me regem eſſe confiteor. ſin te potentia mea, ſi dominatio, ſi denique aliquod dictum arrogans, aut ſuperbum movet: quin tu id potius profers, quam verbi invidiam, contumeliamque maledicti.
9 Ego tantis a me beneficiis in republica poſitis, ſi nullum aliud mihi praemium a ſenatu, populoque Romano, niſi honeſtum otium poſtularem, quis non concederet? ſibi haberent honores, ſibi imperia, ſibi provincias, ſibi triumphos, ſibi alia praeclarae laudis inſignia: mihi liceret ejus urbis, quam conſervaſſem, conſpectu, tranquillo animo et quieto frui? quid, ſi hoc non poſtulo? ſi ille labor meus priſtinus, ſi ſollicitudo, ſi officia, ſi operae, ſi vigiliae deſerviunt amicis, praeſto ſunt omnibus? ſi neque amici in foro requirunt ſtudium meum, neque reſpublica in curia? ſi me non modo rerum geſtarum vacatio, ſed neque honoris, neque aetatis excuſatio vindicat a labore? ſi voluntas mea, ſi induſtria, ſi domus, ſi animus, ſi aures patent omnibus? ſi mihi, ne ad ea quidem, quae pro ſalute omnium geſſi, recordanda et cogitanda, quidquam relinquitur

temporis? tamen hoc regnum appellabitur? cujus vicarius qui velit esse, inveniri nemo potest. longe abest regni suspicio. si quaeris, qui sint Romae regnum occupare conati, ut ne replices annalium memoriam, ex domesticis imaginibus invenies. res enim gestae, credo, meae me nimis extulerunt, ac mihi nescio quos spiritus attulerunt. quibus de rebus tam claris, tam immortalibus, Judices, hoc possum dicere, me, qui e summis eripuerim periculis urbem hanc, et vitam omnium civium; satis adeptum

te, quanto periculo vivam in tanta multitudine improborum, cùm mihi uni cum omnibus improbis aeternum videam bellum esse susceptum. Quod si illis meis praesidiis forte invides: et, si ea tibi regia videntur, quod omnes boni omnium generum atque ordinum suam salutem cum mea conjungunt: consolare te, quod omnium mentes improborum mihi uni maxime sunt infensae et adversae. qui me non solum idcirco oderunt, quod eorum conatus impios, et furorem consceleratum repressi: sed eò etiam magis, quod nihil jam se simile, me vivo, conari posse arbitrantur. at vero quid ego miror, si quid ab improbis de me improbè dicitur: cum L. Torquatus, primum ipse his fundamentis adolescentiae jactis, ea spe proposita amplissimae dignitatis, deinde L. Torquati, fortissimi consulis, constantissimi senatoris, semper optimi civis, filius, interdum efferatur immoderatione verborum? qui cum suppressa voce de scelere P. Lentuli, de audacia conjuratorum omnium dixisset, tantummodo ut vos, qui ea probatis, exaudire possetis: de supplicio P. Lentuli,

qui circum judici
lebat: non intelli
ceret, ita illos au
ditabat, ut vos qu
non probabatis.
ratoris vitium, no
que cauſa poſtulet.
lienum ab eo, qui a
accuſet, quàm vide
nam mortemque lu
tribunus plebis facit,
illis ad lugendos conj
mirum eſt. difficile e
doleas. te, ſi quid ...

qui adſunt, quibus te contra ipſorum voluntatem venditabas, aut tam ſceleratum ſtatuis fuiſſe, ut haec omnia perire voluerit, aut tam miſerum, ut et ſe perire cuperet, et nihil haberet, quod ſalvum eſſe vellet? an vero clariſſimum virum generis veſtri, ac nominis, nemo reprehendit, qui filium ſuum vita privavit, ut in caeteris firmaret imperium: tu rempublicam reprehendis, quae domeſticos hoſtes, ne ab iis ipſa necaretur, necavit? itaque attende jam, Torquate, quàm ego defugiam auctoritatem conſulatûs mei. maxima voce, ut omnes exaudire poſſint, dico, ſemperque dicam: adeſtote omnes animis, qui adeſtis corporibus, quorum ego frequentia magnopere laetor: erigite mentes, aureſque veſtras, et me de invidioſis rebus, ut ille putat, dicentem attendite. ego conſul, cum exercitus perditorum civium, clandeſtino ſcelere conflatus, crudeliſſimum et luctuoſiſſimum exitium patriae comparaſſet: cum ad occaſum interitumque reipublicae Catilina in caſtris; in his autem templis atque tectis dux Lentulus eſſet conſtitutus: meis conſiliis, meis laboribus, mei capitis pe-

[redacted]

riculis, ſine tumultu, ſine delectu, ſine armis, ſine exercitu, quinque hominibus comprehenſis atque confoſſis, incenſione urbem, internecione cives, vaſtitate Italiam, interitu rempublicam liberavi: ego vitam omnium civium, ſtatim orbis terrae, urbem hanc denique, ſedem omnium noſtrûm, arcem regum ac nationum exterarum, lumen gentium, domicilium imperii, quinque hominum amentium ac perditorum poenâ redemi. an

[redacted]

tiae, cum eſſet aeger, tamen omnibus rebus illis interfuit: nunquam eſt a me digreſſus: ſtudio, conſilio, auctoritate unus adjuvit plurimum, cum infirmitatem corporis animi virtute ſuperaret. videſne, ut eripiam te ex improborum ſubita gratia, et reconciliem bonis omnibus? qui te et diligunt, et retinent, retinebuntque ſemper: nec, ſi a me fortè deſciveris, idcirco te a ſe, et a republica, et a tua dignitate deficere patientur. ſed jam redeo ad cauſam; atque hoc vos, Judices, teſtor: mihi de memetipſo tam multa dicendi neceſſitas quaedam impoſita eſt ab illo. nam, ſi Torquatus Syllam ſolum accuſaſſet: ego quoque hoc tempore nihil aliud agerem, niſi eum, qui accuſatus eſſet, defenderem: ſed cum ille tota illa oratione in me eſſet invectus, et cum initio, ut dixi, defenſionem meam auctoritate ſpoliare voluiſſet: etiam ſi dolor meus reſpondere non cogeret, tamen ipſa cauſa hanc a me orationem flagitaſſet.
13 Allobrogibus nominatum Syllam eſſe dicis. quis negat? ſed lege indicium; et vide, quemadmodum nominatus ſit. L. Caſſium dixerunt commemoraſ-

re eos, de quibus illi aliquid
tur. non respondit tamen un
lam. etenim esset absurdum
ros sua sponte nominasset,
Syllae facere nullam, nisi ad
interrogatum. nisi forte ve
P. Syllae nomen in memoria
fuisse. si nobilitas hominis, s
tuna, si reliquiae pristinae dig
tam illustres fuissent: tam
commemoratio memoriam
lisset. etiam, ut arbitror, co
tes principum conjurationi

dos animos Allobrogum colligeret Caſſius, et cum ſciret exteras nationes maxime nobilitate moveri, non prius Autronium, quam Syllam nominaſſet. jam vero illud probari minime poteſt, Gallos, Autronio nominato, putaſſe, propter calamitatis ſimilitudinem, ſibi aliquid de Sylla eſſe quaerendum: Caſſio, ſi hic eſſet in eodem ſcelere, ne cum appellaſſet quidem Autronium, hujus in mentem venire potuiſſe. ſed tamen quid reſpondit de Sylla Caſſius? ſe neſcire certum. non purgat, inquit. dixi antea: ne ſi argueret quidem tum denique, cum eſſet interrogatus, id mihi criminoſum videretur. ſed ego in judiciis, et in quaeſtionibus non hoc quaerendum arbitror, num purgetur aliquis: ſed num arguatur. etenim cum negat ſe ſcire Caſſius, utrum ſublevat Syllam, an ſatis probat ſe neſcire? ſublevat apud Gallos. quid ita? ne indicent? quid? ſi periculum eſſe putaſſet, ne ulli unquam indicarent, de ſeipſo confeſſus eſſet? neſcivit. credo, Judices, celatum eſſe Caſſium de Sylla uno. nam de caeteris certe ſciebat: et ea domi ejus pleraque conflata eſſe conſtabat. qui ne-

gare noluit esse in eo numero Syllam,
quo plus spei Gallis daret: dicere autem
falsum non ausus est: nescire dixit. atqui
hoc perspicuum est, cum is, qui de om-
nibus scierit, de Sylla se scire negarit;
eandem vim esse negationis hujus, quam
si extra conjurationem hunc esse, se sci-
re dixisset. nam, cujus scientiam de om-
nibus constat fuisse, ejus ignoratio de a-
liquo, purgatio debet videri. sed jam
non quaero, purgetne Cassius Syllam: il-
lud mihi tantum satis est, contra Syllam
nihil esse in indicio. Exclusus hac cri- 14
minatione Torquatus rursus in me irru-
[redacted]

riſſimum lumen praetuliſtis menti meae. vidi ego hoc, Judices, niſi recenti memoriâ ſenatus, auctoritatem hujus indicii monumentis publicis teſtatus eſſem, fore, ut aliquando non Torquatus, neque Torquati quiſpiam ſimilis, (nam id me multum feſellit) ſed ut aliquis patrimonio naufragus, inimicus otii, bonorum hoſtis, aliter indicata haec eſſe diceret, quò facilius, vento aliquo in optimum quemque excitato, poſſet in malis reipublicae portum ſuorum malorum aliquem invenire. itaque introductis in ſenatum indicibus, conſtitui ſenatores, qui omnia indicum dicta, interrogata, reſponſa perſcriberent. at quos viros? non ſolum ſumma virtute et fide, cujus generis in ſenatu facultas maxima: ſed etiam quos ſciebam memoria, ſcientia, conſuetudine, et celeritate ſcribendi, facillime, quae dicerentur, perſequi poſſe: C. Coſconium, qui tunc erat praetor: M. Meſſallam, qui tum praeturam petebat: P. Nigidium, App. Claudium. credo eſſe neminem, qui his hominibus, ad vere referendum, aut etiam ſcribendum, aut fidem putet, aut ingenium defuiſſe

tavi, non conti
omnibus ſtatim
et pervulgari, at
imperavi. diviſi
nes provincias:
oblata eſſet omn
minem volui. ita
be terrarum eſſe n
puli Romani nomi
ſcriptum hoc ind
quo ego tam ſubito
tempore multa divi
mea ſponte, provi
poſſet tantum aut d

quate, quaero, cum indicatus tuus inimicus eſſet, et eſſet ejus rei frequens ſenatus, et recens memoria teſtis: tibi, meo familiari et contubernali, prius etiam edituri fuerint indicium ſcribae mei, ſi voluiſſes, quam in codicem retuliſſent: cum videres aliter fieri, cur tacuiſti? paſſus es? non mecum, aut cum familiari meo queſtus es? aut, quoniam tam facile inveheris in amicos, iracundius, aut vehementius expoſtulaſti? tu, cum tua vox nunquam ſit audita: cum, indicio lecto, deſcripto, divulgato, quieveris, tacueris, repente tantam rem enuntiare audeas? et in eum locum te deducas, ut ante, quam me commutati indicii coargueris, te ſummae negligentiae, tuo judicio, convictum

16 eſſe fateare? Mihi cujuſquam ſalus tanti fuiſſet, ut meam negligerem? per me ego veritatem patefactam contaminarem aliquo mendacio? quemquam denique ego juvarem, a quo et crudeles inſidias in rempublicam factas, et in me potiſſimum conſulem conſtitutas, putarem? quod ſi jam eſſem oblitus ſeveritatis et conſtantiae meae, tamne amens eram, ut, cum literae poſteritatis cauſa re-

pertae sint, quae subsidio oblivioni esse possent, ego recentem putarem memoriam cuncti senatus commentario meo posse superari? fero ego te, Torquate, jamdudum, fero: et nonnunquam animum incitatum ad ulciscendam orationem tuam, revoco ipse, et reflecto. permitto aliquid iracundiae tuae, do adolescentiae, cedo amicitiae, tribuo parenti. sed, nisi tibi aliquem modum tute constitueris: coges oblitum me nostrae amicitiae, ha-

ri et congredi debeam. quod si essem usu atque aetate robustior: essem idem, qui soleo, cum sum lacessitus. nunc tecum sic agam, tulisse ut potius injuriam, quam re-
17 tulisse gratiam videar. Neque vero, quid mihi irascare, intelligere possum. si, quod eum defendo, quem tu accusas; cur tibi quoque ipse non succenseo, qui accuses eum, quem ego defendo? inimicum, inquis, accuso meum. et amicum ego defendo meum. non debes tamen quemquam in conjurationis quaestione defendere. immo nemo magis eum, de quo nihil est unquam suspicatus, quam is, qui de aliis multa cogitavit. cur dixisti testimonium in alios? quia coactus. cur damnati sunt? quia creditum est. regnum est, dicere in quem velis, ac defendere quem velis. ac, si considerare coeperis, utrum magis mihi hoc necesse fuerit facere, an istud tibi; intelliges, honestius te inimicitiarum modum statuere potuisse, quam me humanitatis. at vero cum honos agebatur amplissimus familiae vestrae, hoc est, consulatus parentis tui, sapientissimus vir familiarissimis suis non succensuit pater tuus, cum Syllam et defenderent, et laudarent. intelligebat

tum, afflicto P.
pariebatur, ficu
rat certamen: e
mitabatis, ut vić
ceretis. tum qu
ſalute pugnaban
bus non iraſcebar
eripiebant, hono
et tamen id inviol
tegro officio, vete
tuto optimi cujuſq
vero quibus ornan
aut cui dignitati v
eſt, quod jam ab e

tares, et ſatis idoneum officii judicem poſuiſſe. at accuſat C. Cornelii filius, idemque valere debet, ac ſi pater indicaret. ô patrem Cornelium ſapientem! qui, quod praemii ſolet eſſe in indicio, reliquerit: quod turpitudinis in confeſſione, id per accuſationem filii ſuſceperit. ſed quid eſt tandem, quod indicat per iſtum puerum Cornelius? ſi eſt cauſa mihi ignota, cum Hortenſio communicata: reſpondeat Hortenſius. ſin tu ais illum comitatum Autronii et Catilinae, cum in campo, conſularibus comitiis, quae a me habita ſunt, caedem facere voluerunt: Autronium tum in campo vidimus: et, quid dixi vidiſſe nos? ego vidi. vos enim tum, Judices, nihil laborabatis, neque ſuſpicabamini. ego tectus praeſidio firmo amicorum, Catilinae tum et Autronii copias, et conatum repreſſi. num quis eſt igitur, qui tum dicat in campum aſpiraſſe Syllam? atqui ſi tum ſe cum Catilina ſocietate ſceleris conjunxerat, cur ab eo diſcedebat? cur cum Autronio non erat? cur in pari cauſa non paria ſigna reperiuntur criminis? ſed quoniam Cornelius ipſe etiam nunc de indicando dubi-

ſterum diem nonarum N
conſule, Catilinae denunti
nit? quae nox omnium te
jurationis acerrima fuit, a
ma. tum Catilinae dies exe
teris manendi conditio, t
totam per urbem caedis, a
orum conſtituta eſt: tunc tu
neli, id quod tandem aliqu
tur, illam ſibi officioſam pr
popoſcit, ut, cum prima l
ſalutatum veniret, intromi
re, et jure amicitiae, me i
trucidaret. Hoc tempo
ret acerrime conjuratio: cu

bat? multo etiam longius. num in agro Camerti, Piceno, Gallico: quas oras maxime quaſi morbus quidam illius furoris pervaſerat? nihil vero minus. fuit enim, ut jam ante dixi, Neapoli: fuit in ea parte Italiae, quae maxime ea ſuſpicione caruit. quid ergo indicat, aut quid affert, aut ipſe Cornelius, aut vos, qui ab eo haec mandata defertis? gladiatores emptos eſſe, Fauſti ſimulatione, ad caedem ac tumultum. ita prorſus: interpoſiti ſunt gladiatores, quos teſtamento patris videmus deberi. arrepta eſt familia: quae ſi eſſet praetermiſſa, poſſet alia familia Fauſti munus praebere. utinam quidem haec ipſa non modo iniquorum invidiae, ſed et aequorum expectationi ſatisfacere poſſet! properatum vehementer, cum longe tempus muneris abeſſet. quaſi vero tempus dandi muneris non valde appropinquaret. nec-opinante Fauſto, cum is neque ſciret, neque vellet, familia eſt comparata. at literae ſunt Fauſti, per quas ille precibus a P. Sylla petit, ut emat gladiatores, et ut hos ipſos emat: neque ſolum ad Syllam miſſae, ſed ad L. Caeſarem, Q. Pompeium, C. Mem-

mium: quorum de *ſententia*
ta eſt. at praefuit familiae
comparanda familia ſua *ſpicio*
quod praefuit, nihil ad *rem pe*
tamen munere ſervili obtulit ſ
menta proſpicienda: praefuit
quam: eaque res per Balbum,
bertum, omni tempore admin
At enim Cincius eſt ab hoc in

[redacted]

illud quam incredibile? quan
qui Romae caedem facere,
bem inflammare vellet, eum
mum suum dimittere ab se, et
ultimas terras? utrum quo
mae ea, quae conabatur, es
Hispania turbatum esset? at
se sine ulla conjunctione ag
in tantis rebus, tam novis c
periculosis, tam turbulentis,
mantissimum sui, familiaris
junctissimum officiis, usu, c
dimittendum esse arbitraret
le non est, ut, quem in sec
quem in otio secum semp
hunc in adversis, et in eo tu
ipse comparabat, ab se dim
autem Cincius (non enim n
da est causa amici veteris,
tis) is homo est, aut ea fam
plinâ, ut hoc credi possit, eur
publicae facere voluisse? ut,
cum caeteri deficerent finiti
singulari extiterit in rempu
tram officio et fide, is sibi n
lum contra patriam suscip
ret? cujus aes alienum vid

non libidine, ſed negotii gerendi ſtud
eſſe contractum : qui ita Romae debu
ut in provinciis, et in regnis maximae
pecuniae deberentur : quas cum peter
non commiſit, ut ſui procuratores qui
quam oneris, abſente ſe, ſuſtinerent : v
nire omnes ſuas poſſeſſiones, et patrim
nio ſe ornatiſſimo ſpoliari maluit, qua
ullam moram cuiquam fieri creditoru

tius rei vel minima suspicio? disjunxit, inquit, eos a colonis, ut, hoc dissidio ac dissensione facta, oppidum in sua potestate posset, et Pompeianos habere. primum omnis Pompeianorum, colonorumque dissensio, delata ad Patronos est, cum jam inveterasset, ac multos annos esset exagitata: deinde ita a patronis res cognita est, ut nulla in re a caeterorum sententiis Sylla dissenserit: postremo coloni ipsi sic intelligunt, non Pompeianos a Sylla magis, quam sese esse defensos. atque hoc, Judices, ex hac frequentia colonorum, honestissimorum hominum, intelligere potestis: qui adsunt, laborant: hunc patronum, defensorem, custodem illius coloniae, si in omni fortuna, atque omni honore incolumem habere non potuerunt, in hoc tamen casu, quo afflictus jacet, per vos tutari conservareque cupiunt. adsunt pari studio Pompeiani, qui ab illis etiam in crimen vocantur: qui ita de ambulatione, et de suffragiis cum colonis dissenserunt, ut idem de communi salute sentirent. at ne haec quidem P. Syllae mihi videtur silentio praetereunda esse virtus, quod, cum ab

hoc illa colonia deducta ſit, et cum com-
moda colonorum a fortunis Pompeia-
norum reipublicae fortuna disjunxerit,
ita carus utriſque eſt atque jucundus, ut
non alteros demoviſſe, ſed utroſque con-
ſtituiſſe videatur. At enim et gladia- 12
tores, et omnis iſta vis, rogationis Cae-
ciliae cauſa comparabantur. atque hoc
loco in L. Caecilium, pudentiſſimum at-
que ornatiſſimum virum, vehementer in-
vectus eſt : cujus ego de virtute et con-

salute suorum consulat, communem relinquat. nihil de judicio ferebat: sed poenam ambitus eam ferebat, quae fuerat nuper superioribus legibus constituta. itaque hac rogatione, non judicum sententiam, sed legis vitium corrigebat. nemo judicium reprehendit, cum de poena queritur, sed legem. damnatio enim est judicum, quae manebat: poena, legis, quae levabatur. noli igitur animos eorum ordinum, qui praesunt judiciis summa cum gravitate et dignitate, alienare a causa. nemo labefactare judicium est conatus. nihil est ejusmodi promulgatum. semper Caecilius in calamitate fratris sui, judicum potestatem perpetuandam, legis acerbitatem miti-
23 gandam putavit. Sed quid ego de hoc plura disputem? dicerem fortasse, et facile, et libenter dicerem. si paulo etiam longius, quam finis quotidiani officii postulat, pietas et fraternus amor L. Caecilium protulisset; implorarem sensus vestros: uniuscujusque indulgentiam in suos testarer: peterem errato veniam L. Caecilii ex intimis vestris cogitationibus, atque ex humanitate communi. les

dies fuit propoſita paucos : ferri coepta nunquam: poſita eſt in ſenatu, populum Romanum latuit. cum in Capitolium nos ſenatum convocaſſemus, nihil eſt actum prius : et id mandato Syllae Q. Metellus praetor ſe loqui dixit, Syllam illam rogationem de ſe nolle ferri. ex illo tempore L. Caecilius multa de republica egit: Agrariae legi, quae tota a me reprehenſa et abjecta eſt, interceſſorem fore profeſſus eſt : improbis largitionibus

tere coactus eſt, et in adverſis ſine ullo remedio atque allevamento permanere.
4 Hic tu epiſtolam meam ſaepe recitas, quam ego ad Cn. Pompeium de meis rebus geſtis, et de ſumma reipublicae miſi; et ex ea crimen aliquod in P. Syllam quaeris: et, ſi furorem incredibilem biennio ante conceptum erupiſſe in meo conſulatu ſcripſi, me hoc demonſtraſſe dicis, Syllam in illa fuiſſe ſuperiore conjuratione. ſcilicet is ſum, qui exiſtimem, Cn. Piſonem et Catilinam, et Vargunteiam, et Autronium nihil ſcelerate, nihil audacter ipſos per ſeſe ſine P. Sylla facere potuiſſe. de quo etiam ſi quis dubitaſſet antea, num, id quod tu arguis, cogitaſſet, interfecto patre tuo, conſule, deſcendere kalendis Januariis cum lictoribus: ſuſtuliſti hanc ſuſpicionem, cum dixiſti, hunc, ut Catilinam conſulem efficeret, contra patrem tuum operas et manum comparaſſe. quod ſi tibi ego confiteor, tu mihi concedas neceſſe eſt, hunc, cum Catilinae ſuffragaretur, nihil de ſuo conſulatu, quem judicio amiſerat, per vim recuperando cogitaviſſe. neque enim iſtorum facinorum tantorum, tam

trocium crimen, Judices, P.
ſona ſuſcipit. jam enim facia
nibus omnibus fere diſſolutis,
que in caeteris cauſis fieri ſole
denique de vita hominis ac d
dicam. etenim de principio ſt
mus occurrere magnitudini cri
tisfacere expectationi hominu
aliquid ipſo, qui accuſatus era
nunc jam revocandi eſtis eò,
ipſa cauſa, etiam tacente me,
mos menteſque convertere.
in rebus, Judices, quae gravio
reſque ſunt, quid quiſque volu
tarit. admiſerit. non ex crimir

gitio, ſtupro, caede verſatum? quis eum contra patriam pugnantem periiſſe miratur, quem ſemper omnes ad civile latrocinium natum putaverunt? quis Lentuli ſocietates cum indicibus, quis inſaniam libidinum, quis perverſam atque impiam religionem recordatur, qui illum aut nefarie cogitaſſe, aut ſtulte ſperaſſe miretur? quis de C. Cethego, atque ejus in Hiſpaniam profectione, ac de vulnere Q. Metelli Pii cogitat, cui non ad illius poenam carcer aedificatus eſſe videatur? omitto caeteros, ne ſit infinitum. tantum a vobis peto, ut taciti de omnibus, quos conjuraſſe cognitum eſt, cogitetis: intelligetis, unumquemque illorum prius a ſua vita, quam noſtra ſuſpicione eſſe damnatum. ipſum illum Autronium (quoniam ejus nomen finitimum maxime eſt hujus periculo et crimini) non ſua haec vita convincit? ſemper audax, petulans, libidinoſus: quem in ſtuprorum defenſionibus non ſolum verbis uti improbiſſimis ſolitum eſſe ſcimus, verum etiam pugnis et calcibus: quem exturbare homines e poſſeſſionibus, caedem facere vicinorum, ſpoliare fana ſociorum, vi con-

tum et armis disturbare judicia, in bo
rebus omnes contemnere, in malis pu
nare contra bonos, non reipublicae c
dere, non fortunae ipsi succumbere. h
jus si causa non manifestissimis rebus t
neretur, tamen eum mores ipsius ac vit
convincerent. Agedum, conferte nunc
cum illius vita vitam P. Syllae, vobis populoque Romano notissimam, Judices, et eam ante oculos vestros proponite. ecquod hujus factum aut commissum, non dicam audacius, sed quod cuiquam paulo minus consideratum videretur? factum quaero: verbum ecquod unquam ex ore hujus excidit, unde quisnam posset

tempori tribuatis; quod fecit, ipſi. quid reliquam conſtantiam vitae commemorem? dignitatem, liberalitatem? moderationem in privatis rebus? ſplendorem in publicis? quae ita a fortuna deformata ſunt, ut tamen a natura inchoata compareant. quae domus? quae celebratio quotidiana? quae familiaris dignitas? quae ſtudia amicorum? quae ex quoque ordine multitudo? haec diu multumque, et multo labore quaeſita, una eripuit hora. accepit P. Sylla, Judices, vehemens vulnus, et mortiferum: veruntamen ejuſmodi, quod videretur ejus vita et natura accipere potuiſſe. honeſtatis et dignitatis habuiſſe nimis magnam judicatus eſt cupiditatem: quam ſi nemo alius habuit in conſulatu petendo, cupidior judicatus eſt hic fuiſſe, quam caeteri. ſin etiam in aliis nonnullis fuit iſte conſulatûs amor: fortuna in hoc fuit fortaſſe gravior, quam in caeteris. poſtea vero quis P. Syllam, niſi moerentem, demiſſum, afflictumque vidit? quis unquam eſt ſuſpicatus, hunc magis odio, quam pudore hominum aſpectum lucemque vitare? qui cum multa haberet invitamenta urbis et fori, prop-

dore judicii, et in hac vi

locum fuisse creditis? A

contuemini os: conferte c

ta: vitam, ab initio ad hoc

catam, cum crimine recog

to rempublicam, quae fuit

carissima: hosne amicos, ta

cupidos sui, per quos res

quondam erant ornatae, n

tur adversae, crudelissime

ut cum Lentulo, et Catilin

foedissimam vitam, ac mis

pissima morte proposita,

cadit, non, inquam, cadit

enim ulla gens tam barbara, aut tam immanis unquam fuit, in qua non modo tot, sed unus tam crudelis hostis patriae sit inventus. belluae quaedam illae ex portentis immanes, ac ferae forma hominum indutae, extiterunt. perspicite etiam atque etiam, Judices: nihil enim est, quod in hac causa dici possit vehementius. penitus introspicite Catilinae, Autronii, Cethegi, Lentuli, caeterorumque mentes. quas vos in his libidines, quae flagitia, quas turpitudines, quantas audacias, quam incredibiles furores, quas notas scelerum, quae indicia parricidiorum, quantos acervos facinorum reperietis? ex magnis, et diuturnis, et jam desperatis reipublicae morbis ista repente vis erupit, ut, ea confecta et ejecta, convalescere aliquando et sanari civitas possit. neque enim est quisquam, qui arbitretur, illis inclusis in republica pestibus, diutius haec stare potuisse. itaque eos non ad perficiendum scelus, sed ad luendas reipublicae poenas Furiae quae-
28 dam incitaverunt. In hunc igitur gregem vos nunc P. Syllam, Judices, ex his, qui cum hoc vivunt, atque vixerunt, hones

tiſſimorum hominum gregibus, rejicietis? ex hoc hominum numero, ex hac familiari dignitate, in impiorum partem, atque in parricidarum coetum ac numerum transferetis? ubi erit igitur illud fortiſſimum praeſidium pudoris? quo in loco nobis vita ante acta proderit? quod ad tempus exiſtimationis partae fructus reſervabitur, ſi in extremo diſcrimine ac dimicatione fortunae deſeret? ſi non aderit? ſi nihil adjuvabit? quaeſtiones nobis ſervorum, ac tormenta accuſator minitatur: in quibus quanquam nihil periculi ſuſpicamur, tamen illa tormenta gu-

[redacted]

vidisse, nihil audisse arbitramur. sed tamen, si nihil vos P. Syllae fortuna movet, Judices, vestra moveat. vestra enim, qui cum summa elegantia atque integritate vixistis, hoc maxime interest, non ex libidine, aut simultate, aut levitate testium causas honestorum hominum ponderari, sed in magnis disquisitionibus, repentinisque periculis vitam uniuscujusque esse testem. quam vos, Judices, nolite armis suis spoliatam atque nudatam objicere invidiae, dedere suspicioni. munite communem arcem bonorum, obstruite perfugia improborum. valeat ad poenam, et ad salutem plurimum, quam solam videtis ipsam ex vi sua naturaque facillime perspici: subito flecti,
29 fingique non posse. Quid vero haec auctoritas (semper enim de ea dicendum est: quanquam a me timide modiceque dicetur) quid, inquam, haec auctoritas nostra? qui a caeteris conjurationis causis abstinuimus, P. Syllam defendimus: nihil hunc tandem juvabit? grave est hoc dictum fortasse, Judices, si appetimus aliquid: si, cum caeteri de nobis silent, non etiam nosmetipsi tacemus, grave:

... nomine et
deatur honoris am
invidiae, quam dign
runt, inquit, Catili
runt. nulla tum pat
nita conjuratio: de
aderant supplici, vita
in summis ejus peri
bantur. quin etiam
quate, consul reo de
Catilinae fuit advoc
mini, at supplici: fo
quandò amico. cui c
tam ad eum priman
nem ...

te adductus advocationem hominis improbissimi sella curuli, atque ornamentis et suis, et consulatûs honestavit: quid est, quamobrem consulares, qui Catilinae adfuerunt, reprehendantur? at iidem iis, qui ante hunc caussam de conjuratione dixerunt, non adfuerunt. tanto scelere adstrictis hominibus, statuerunt nihil a se adjumenti, nihil opis, nihil auxilii ferri oportere. atque, ut de eorum constantia atque animo in rempublicam dicam, quorum tacita gravitas et fides de unoquoque loquitur, neque cujusquam ornamenta orationis desiderat: potest quisquam dicere unquam meliores, fortiores, constantiores consulares fuisse, quam iis temporibus, et periculis, quibus penè oppressa est respublica? quis non de communi salute apertissime, quis non fortissime, quis non constantissime sensit? neque ego praecipue de consularibus disputo. nam haec et hominum ornatissimorum, qui praetores fuerunt, et universi senatus communis est laus: ut constet, post hominum memoriam nunquam in illo ordine plus virtutis, plus amoris in rempublicam, plus gravitatis

—, qui non omni ſ
ritate, incubuerit a
ſervandam. Sed c
linam non laudavi, q
ſul non adfui, qui te
juratione dixi in alio
enus a ſanitate, adeo
meae, adeo immemor
rum eſſe videor, ut, c
geſſerim cum conjurat
cem conſervare cupia
inducam, cujus nupe
rim, flammamque reſt
nunc cauſam vitamque

laris: cum, quoties quiſquam eſt in hoc ſcelere convictus, toties renovetur memoria per me inventae ſalutis: ego ſim tam demens, ego committam, ut ea, quae pro ſalute omnium geſſi, caſu magis et felicitate a me, quam virtute et conſilio geſta eſſe videantur? quid ergo? hoc tibi ſumis, dicet fortaſſe quiſpiam, ut, quia tu defenderis, innocens judicetur? ego vero, Judices, non modo nihil mihi aſſumo, in quo quiſpiam repugnet: ſed etiam ſi quid ab omnibus conceditur, id reddo ac remitto. non in ea republica verſor, non in iis temporibus caput meum obtuli pro patria periculis omnibus, non aut ita ſunt extincti, quos vici, aut ita grati, quos ſervavi, ut ego mihi plus appetere coner, quam quantum omnes inimici invidique patiantur. grave eſſe videretur, eum, qui inveſtigarit conjurationem, qui patefecerit, qui oppreſſerit, cui ſenatus ſingularibus verbis gratias egerit, cui uni togato ſupplicationem decreverit, dicere in judicio: Non defenderem, ſi conjuraſſet. non dico id, quod grave eſt: dico illud, quod in his cauſis conjurationis non auctoritati aſſumam, ſed pudori meo: ego ille conjurationis inveſti-

quod initio dixi, nulli
ſuſpicione, nullis liter
rem ullam ad me eſſe d
obrem vos, Dii patrii
huic urbi, atque huic
detis, qui hoc imperii
bertatem, populumque
haec tecta atque temp
veſtro numine auxilio
tor, integro me anim
Syllae cauſam defender
ſciente facinus occultar
ſuſceptum contra ſalut
fendi ac tegi, nihil de

cae praecipitanti ſubveni: patriam demerſam extuli: miſericordia civium adducti, tunc fuimus tam vehementes, quam neceſſe fuit. ſalus eſſet omnium amiſſa una nocte, niſi eſſet ſeveritas illa ſuſcepta. ſed, ut ad ſceleratorum poenam amore reipublicae ſum adductus, ſic ad ſalutem innocentium voluntate deducor. nihil video eſſe in hoc P. Sylla, Judices, odio dignum, miſericordiâ digna multa. neque enim nunc propulſandae calamitatis ſuae cauſa ſupplex ad vos, Judices, confugit: ſed ne qua generi ac nomini ſuo nota nefariae turpitudinis inuratur. nam ipſe quidem, ſi erit veſtro judicio liberatus, quae habet ornamenta, quae ſolatia reliquae vitae, quibus laetari et perfrui poſſit? domus erit, credo, exornata: aperientur majorum imagines: ipſe ornatum ac veſtitum recuperabit. omnia, Judices, haec amiſſa ſunt: omnia generis, nominis, honoris inſignia atque ornamenta unius judicii calamitate occiderunt. ſed ne extinctor patriae, ne proditor, ne hoſtis appelletur, ne hanc labem tanti generis in familia relinquat, id laborat, id metuit; ne denique hic miſer conjurati, et conſcelerati, et prodit

ſilius nominetur: huic puero, qui eſt ei vitâ ſuâ multo carior, metuit, cui honoris integros fructus non ſit traditurus, ne aeternam memoriam dedecoris relinquat. hic vos orat, Judices, parvus, ut ſe aliquando, ſi non integra fortuna, at afflicta, patri ſuo gratulari ſinatis. huic miſero notiora ſunt judiciorum itinera, et fori, quam campi, et diſciplinarum. non jam de vita P. Syllae, Judices, ſed de ſepultura contenditur. vita
ſuperiore judicio

tentio vos ad causam, non inimicitiae deduxerunt. sed cum huic omnia cum honore detracta sint, cum in hac fortuna misera ac luctuosissima destitutus sit: quid est, quod expetas amplius? lucisne hanc usuram eripere vis, plenam lacrymarum atque moeroris, in qua cum maximo cruciatu atque dolore retinetur? libenter reddiderit, adempta ignominia foedissimi criminis. an vero inimicum ut expellas? cujus ex miseriis, si esses crudelissimus, videndo fructum caperes majorem, quam audiendo. ô miserum et infelicem illum diem, quo consul omnibus centuriis P. Sylla renuntiatus est! ô falsam spem! ô volucrem fortunam! ô caecam cupiditatem! ô praeposteram gratulationem! quàm cito illa omnia ex laetitia et voluptate ad luctum et lacrymas reciderunt, ut, qui paulo ante consul designatus fuisset, retineret repente nullum vestigium pristinae dignitatis! quid enim erat mali, quod huic spoliato honore, fama, fortunis, deesse videretur? aut cui novae calamitati locus ullus relictus esset? urget eadem fortuna, quae coepit: reperit novum moerorem: non patitur hominem calamitosum, uno modo afflic-

[redacted] er hos menies ...
[redacted] facta eſt, lenitate ac
[redacted] gate. hoc cum impetrar
[redacted] uſa debet : tum eſt veſt
[redacted] virtutis declarare, non
[redacted] quos potiſſimum, interp
[redacted] e, devenire convenerit.
[redacted] dices, vos, quantum me
[redacted] os poſtulat, tantum hortor
[redacted] ſtudio,quoniam in republi
[redacted] ſumus, manſuetudine et
[redacted] ſtra falſam a nobis crudel

